

VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap

België

Tweede en derde periodiek rapport

April 2020

Inleiding

Dit rapport wordt ingediend op grond van artikel 35 van het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap - door België bekrachtigd op 02/07/2009. Het is opgesteld volgens de nieuwe facultatieve procedure die in 2013 door het Comité voor de rechten van personen met een handicap werd ingesteld - en door België aanvaard op 26/10/2017.

Dit rapport brengt verslag uit over het nieuwe beleid en de wetgevende, regelgevende, jurisprudentiële en administratieve wijzigingen met betrekking tot de inhoudelijke artikelen van het Verdrag, aangenomen sinds de publicatie van het eerste rapport van België in 2011 (CRPD/C/BEL/1), de antwoorden ervan in 2014 vóór het werd voorgesteld (CRPD/C/BEL/Q/1/Add.1) en de tussentijdse opvolging van de slotopmerkingen van het Comité (CRPD/C/BEL/CO/1) tot en met 31/12/2019. De nieuwe maatregelen die sindsdien zijn aangenomen, zullen tijdens de voorstelling worden besproken. Tot slot wordt voor een beschrijving van de werking van België verwezen naar het gemeenschappelijke basisdocument.¹

Ter voorbereiding van dit rapport kwamen de vertegenwoordigers van de Belgische overheid en het maatschappelijk middenveld (Belgian Disability Forum en GRIP vzw) en Unia (Interfederaal Gelijkekansencentrum) op 05.03.2020 samen.

A. Doel en algemene verplichtingen

Vraag 1.

a) Gelet op de bevoegdheidsverdeling worden de aanpassingen van de wetgeving om te voldoen aan de verplichtingen die voortvloeien uit het Verdrag op de verschillende bevoegdheidsniveaus doorgevoerd. Elke entiteit volgt haar eigen methodologie om deze aanpassingen te sturen en te coördineren (zie vraag 2). De interfederale samenwerking voor de uitvoering van het Verdrag vindt plaats op ambtelijk niveau tussen de Focal Points, met ondersteuning door het interfederaal coördinatiemechanisme (zie vraag 31).

b) Zie c) voor de begripsbepaling "handicap" op basis van de rechten van de mens.

De Vlaamse Gemeenschap heeft het decreet houdende de persoonsvolgende financiering¹ (zie vraag 18) goedgekeurd en een wetgeving betreffende het onderwijs (zie vraag 22) aangenomen ter bevordering van de autonomie en zelfredzaamheid van personen met een handicap.

Het Vlaams Gewest heeft wijzigingen aangebracht in het decreet betreffende de tewerkstelling (zie vraag 25).

In Brussel heeft de Fransse Gemeenschapscommissie (FGC) de inclusie van personen met een handicap in haar wetgeving versterkt.²

De Duitstalige Gemeenschap heeft haar wetgeving en steunmaatregelen ten gunste van personen met een handicap aangepast (zie c).³

c) Wat de afstemming betreft m.b.t. het concept "handicap", bestaan er momenteel geen gerichte initiatieven om tot een gemeenschappelijke begripsbepaling tussen de verschillende beleidsniveaus te komen. De definities in de nieuwe wetgeving zijn echter consistent en gebaseerd op het mensenrechtenmodel.⁴ Daarnaast zijn er maatregelen genomen om de bestaande concepten van handicap aan te passen voor de toekenning van uitkeringen en andere sociale steunmaatregelen.

Op federaal niveau werd aan verschillende universiteiten een onderzoeksopdracht toevertrouwd om een nieuw evaluatie-instrument voor de toekenning van de integratietegemoetkoming voor personen met een handicap op te maken. Dit nieuwe instrument is inmiddels ontwikkeld en werd in 2019 gelanceerd. Het is gebaseerd op de concepten van de 'Internationale Classificatie van het menselijke Functioneren' en neemt afstand van het medisch model. De focus ligt op de volwaardige deelname aan het maatschappelijke leven.⁵

In de Duitstalige Gemeenschap maakt de 'Dienststelle für Selbstbestimmtes Leben' (DSL) sinds 2019 onder meer gebruik van de 'Internationale Classificatie van het menselijke Functioneren' en BelRai als beoordelingsinstrumenten om de ondersteuningsbehoeften te evalueren. Deze houden rekening met andere criteria dan de louter medische. In de volgende uitvoeringsfase van het regionale ontwikkelingsconcept is het de bedoeling om de sociale wetgeving verder aan te passen en te actualiseren, zodat deze in overeenstemming is met het mensenrechtenmodel en het ondersteuningsaanbod kan voldoen aan de behoeften van personen met een handicap.

Vraag 2.

Op verschillende beleidsniveaus zijn plannen en strategieën ontwikkeld gericht op het bevorderen van de rechten van personen met een handicap.

Op federaal niveau is er het federale actieplan voor personen met een handicap, dat in 2016 werd goedgekeurd, en dat uit twee delen bestaat. Het deel Handstreaming omvat transversale acties en doelstellingen, waarbij de ministers en staatssecretarissen zich ertoe verbinden de handicapdimensie elk jaar in ten minste twee beleidslijnen van hun algemene beleidsnota te integreren. Over de integratie van de handicapdimensie in deze maatregelen wordt verslag uitgebracht aan de Ministerraad. Het doel is te onderzoeken welk effect de betreffende beleidsmaatregel zou kunnen hebben op personen met een handicap, en om een handicap 'mainstreaming reflex' te creëren in de verschillende bevoegdheidsgebieden. Het tweede deel omvat 'specifieke maatregelen en doelstellingen' en heeft tot doel de aanbevelingen van het VN-comité op te volgen, rekening houdend met de opmerkingen en adviezen van het maatschappelijk middenveld en het onafhankelijke mechanisme.

Vlaanderen gebruikt de Open Coördinatiemethode voor de mainstreaming van een handicapperspectief (en van het genderaspect) in de verschillende bevoegdheidsdomeinen. Deze methode is bij decreet⁶ verankerd in het gelijkheidsbeleid, wat betekent dat de verantwoordelijkheid niet alleen bij de minister van Gelijke Kansen ligt, maar bij alle regeringsleden. Aan het begin van elke nieuwe legislatuur stelt de regering, in nauw overleg met het maatschappelijk middenveld, een gemeenschappelijk doelstellingenkader vast, dat vervolgens in twee cycli worden vertaald in actieplannen ter uitvoering van deze doelstellingen. Dit resulteert in de Horizontale Gelijkekansenbeleidsplannen. Die geven een overzicht van de ambities en acties ter uitvoering van het Verdrag.⁷ Voor de legislatuur 2015-19 lag de focus onder meer op de doelstellingen met betrekking tot beeldvorming, gegevensverzameling en -monitoring, toegankelijkheid en participatie.

In het Waals Gewest wordt door het AVIQ een driejarig rapport opgesteld over de toepassing van 'handstreaming' door de Waalse instellingen van openbaar nut. In het eerste rapport wordt benadrukt dat dit decreet "bijdraagt aan de mentaliteitsverandering en aan de transversale versterking van het overheidsbeleid". Handstreaming is opgenomen in de regionale beleidsverklaring van de huidige legislatuur.

In Brussel werd in 2015 het 'Handstreaming Handvest'⁸ aangenomen door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) en de Franse Gemeenschapscommissie (FGC). Dit handvest houdt in dat elke minister specifieke aandacht moet besteden aan de rechten van personen met een handicap in het kader van zijn of haar bevoegdheden. Het handvest is wettelijk verankerd in de wetgeving van de drie Brusselse gefedereerde entiteiten.⁹ Bij de FGC werd handstreaming als prioriteit in de Brusselse opleidingsacties geïmplementeerd door de erkenning van verschillende specifieke ondersteunende diensten. In het kader van de strategie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor de integratie van een handicapperspectief in de verschillende domeinen, hebben equal.brussels en CAWaB (Collectif Accessibilité Wallonie-Bruxelles) bovendien acht proefprojecten in 2018-2019 ondersteund.¹⁰

In de Duitstalige Gemeenschap werd het actieplan "DG Inclusiv 2025" in 2015 goedgekeurd, met het oog op de uitvoering van het Verdrag, om gevolg te geven aan aanbeveling §6. Dit plan dient als richtsnoer voor de uitvoering van acties ter bevordering van de inclusie van personen met een handicap.

Vraag 3.

Op federaal niveau wordt de deelname van personen met een handicap aan de uitwerking, uitvoering en herziening van de wetteksten en beleidslijnen met betrekking tot handicap voornamelijk gerealiseerd door middel van raadpleging van en contacten met de Nationale Hoge Raad voor personen met een handicap (NHRPH). De NHRPH is bevoegd voor alle materies die het leven van personen met een handicap kunnen beïnvloeden. De leden van de regering en de administratie kunnen advies vragen over de voorstellen, en de Raad kan ook op eigen initiatief adviezen uitbrengen. Dit advies is verplicht voor voorstellen met betrekking tot uitkeringen voormensen met een handicap. Het coördinatiemechanisme ondersteunt de NHRPH door de adviezen te verspreiden binnen alle betrokken administraties.

Op het niveau van de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaams Gewest bestaat er een traditie van beleidsparticipatie van personen met een handicap op sectoraal niveau, via een vertegenwoordiging in verschillende werkgroepen en comités.¹¹ Het doelstellingenkader (2015-2019) van het horizontale gelijkheidsbeleid stelt dat de participatie van personen met een handicap moet worden versterkt, te beginnen met de beleidsparticipatie. Het Agentschap Toegankelijkheid 'Inter' heeft initiatieven op touw gezet om ervaringsdeskundigen meer te betrekken bij het beleid.¹² Daarnaast subsidieert de Vlaamse Regering heel wat handicaporganisaties die de deelname van personen met een handicap aan het beleid faciliteren via allerlei directe en indirecte interventies, waaronder GRIP¹³ en 'Onze Nieuwe Toekomst'.¹⁴

In de Franse Gemeenschap voorzien het decreet van 30/01/2014 betreffende het inclusief hoger onderwijs en het decreet van 30/06/2016 betreffende het onderwijs voor sociale promotie in de deelname van representatieve organisaties van personen met een handicap aan commissies die zich met dit type van onderwijs bezighouden.¹⁵¹⁶

In het Waal Gewest is de deelname van personen met een handicap aan de Conseil de Stratégie et de Prospective¹⁷ voorzien via een niet-permanente groep van deskundigen.¹⁸ In afwachting van de goedkeuring van een uitvoeringsbesluit wordt de deelname van personen met een handicap binnen het college van de Raad verzekerd door twee leden die door het afdelingscomité Handicap worden benoemd.¹⁹

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is de nieuwe Brusselse Raad voor Personen met een Handicap betrokken bij de ontwikkeling, uitvoering en opvolging van de wetgeving. De opdracht van de Raad bestaat erin adviezen en aanbevelingen te formuleren over kwesties die verband houden met de inclusie van personen met een handicap in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest evenals op andere bevoegdheidsniveaus, voor zover er een impact is in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Bij de FGC worden sinds 2017 alle regelgevingsteksten die door het College zijn aangenomen, beoordeeld door een handistreaming-bril.²⁰²¹ Een coördinatiegroep, die belast is met de uitvoering van het Handistreaming-decreet, legt de ontwerpplannen, het tussentijds rapport en het rapport op het einde van legislatuur voor aan de Adviesraad.²²

Vraag 4.

In 2018 werd in Vlaanderen op initiatief van een collectief van meer dan twintig handicaporganisaties, een denkoefening opgestart om personen met een handicap een volwaardige stem te geven in het beleidsgebeuren. Dit collectief ontwierp een kader van de 'Vlaamse Adviesraad voor Personen met een Handicap' volgens het principe 'Nothing about us, without us'. Het opzet is de maximale betrokkenheid van het volledige handicapmiddenveld evenals de betrokkenheid van zij die niet vertegenwoordigd zijn via het klassieke verenigingsleven. . Voor de uitvoering van het proefproject werd een budget van € 700.000 vrijgemaakt. Het project zal in 2020 worden geëvalueerd met het oog op een eventuele decretale verankering.

In het Waalse Gewest worden personen met een handicap en hun representatieve organisaties betrokken bij het beleid. Zij zijn structureel vertegenwoordigd via de 'Commission wallonne des personnes handicapées'. Sedert de oprichting van het AVIQ bij decreet van 01/01/2016 wordt de adviesfunctie waargenomen door een orgaan van het Agentschap, dat op termijn de 'Commission wallonne des personnes handicapées' zal vervangen.²³

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werd in 2018 de Brusselse Raad voor personen met een handicap opgericht.²⁴ Hij is samengesteld uit leden van de andere adviesraden van de gemeenschapsentiteiten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, vijf deskundigen op het gebied van handistreaming uit het maatschappelijk middenveld en een vertegenwoordiger van Unia. De Raad is een onafhankelijk orgaan met een afzonderlijke begroting (€ 30.000 euro in 2019).

Bij de GGC is de adviesfunctie geïntegreerd binnen Iriscare.²⁵ De Commissie 'Personen met een Handicap' zetelt in aangepaste samenstelling en bestaat uit organisaties uit dedienstverleningssector, verzekeringsinstellingen en handicaporganisaties , die hun vertegenwoordigers en/of de vertegenwoordigers van de gebruikers aanduiden .

De Regering van de Duitstalige Gemeenschap heeft zich ertoe verbonden het maatschappelijk middenveld te ondersteunen bij de oprichting van een adviesraad met rechtspersoonlijkheid en heeft voldoende financiële middelen ter beschikking te stellen zodra de handicaporganisaties akkoord zijn over de statuten, de doelstellingen en de werking van de raad.

B. Specifieke rechten

Gelijkheid en non-discriminatie

Vraag 5.

a) Voor discriminatie op het werk, zie vraag 25c. Voor het federale niveau, zie 5b.

In de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaams Gewest werd in 2019 een evaluatiestudie opgestart over het Gelijkekansendecreet en meer bepaald de bepalingen met betrekking tot het non-discriminatiebeleid.²⁶ Dit decreet voorziet in de omzetting van de relevante Europese richtlijnen en de uitvoering van de verdragen zoals het CEDAW en het CRPD. De centrale onderzoeksvraag is of het huidige decreet wel een afdoend kader biedt voor een doeltreffend antidiscriminatiebeleid.²⁷

Het Waalse Gewest heeft in 2019 het begrip meervoudige discriminatie in zijn antidiscriminatiewetgeving opgenomen, ook voor wat de beschermde gronden handicap en gender betreft.²⁸

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft zijn antidiscriminatiewetgeving aangescherpt met de goedkeuring van de Ordonnantie van 5 oktober 2017 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie en ter bevordering van gelijke behandeling, de Kaderordonnantie van 25/04/2019 met het oog op een beleid voor de bevordering van diversiteit en de bestrijding van discriminatie bij de Brusselse plaatselijke ambtenarij en de Ordonnantie van 21 december 2018 tot wijziging van de Brusselse Huisvestingscode teneinde discriminatie op de huisvestingsmarkt te bestrijden. Volgens de Huisvestingscode is de gewestelijke inspectiedienst onder meer verantwoordelijk voor het vaststellen van discriminatie na een situatietest.²⁹

De Duitstalige Gemeenschap beschikt sinds 2017 over een contactpunt voor discriminatie. Prisma, een adviescentrum voor vrouwen en slachtoffers van geweld, en Unia houden regelmatig spreekuren in de lokalen van het Parlement.

b) Op federaal niveau werd een Commissie van twaalf deskundigen belast met de evaluatie van de drie antidiscriminatiewetten.³⁰ Haar mandaat bestrijkt de periode 2016-2021. In 2017 stelde de Commissie van deskundigen een eerste tussentijds rapport³¹ op met 33 aanbevelingen om de doeltreffendheid en de toepassing van de wetgeving te verbeteren.

Uit deze aanbevelingen is onder meer de noodzaak gebleken om gekruiste en meervoudige discriminatie, discriminatie door associatie en discriminatie op basis van een gezondheidstoestand gerelateerd aan feiten uit het verleden in de wetgeving op te nemen. De Commissie adviseert ook om deze aanpassingen te koppelen aan een denkoefening over passende sancties in geval van meervoudige discriminatie en over de aanpassing van het mandaat van gelijkheidsorganen. Er wordt momenteel gewerkt aan wetteksten waarin een aantal van deze aanbevelingen vervat zitten.

Bovendien is de Commissie van plan "het hele sanctioneringssysteem" dat door de wetten van 2007 is ingevoerd, te herzien. Dit onderzoek zal nagaan of de bestaande financiële sancties adequaat, evenredig en afschrikkend zijn, met dien verstande dat de toegepaste sancties niet buitensporig mogen zijn in functie van de evenredigheidstoets.. Het onderzoek bekijkt ook de relevantie en de

wenselijkheid van de invoering van eventuele niet-geldelijke sancties, in het licht van buitenlandse ervaringen".³²

Vrouwen met een handicap

Vraag 6.

a) Verschillende beleidsniveaus streven naar de integratie van gender in alle beleidslijnen (gendermainstreaming), met inbegrip van het aspect handicap, en omgekeerd naar de integratie van handicap in alle beleidslijnen (handistreaming), met inbegrip van het aspect gender.

Voor de bestrijding van meervoudige en gekruiste discriminatie, zie vraag 5. Voor geweld tegen vrouwen en meisjes met een handicap, zie vraag 16a. Zie vraag 2 voor de actieplannen voor de integratie van de handicapdimensie.

In 2018 organiseerde België het 'gender & handicap' -evenement in de marge van de UNCRPD-Conferentie van de Verdragstaten bij het UNCRPD, waarbij bijzondere aandacht uitging naar seksuele en reproductieve rechten.³³

Tijdens de onderhandelingen over de 'Agreed Conclusions' in het kader van de Commissie voor Status van de Vrouw dringt België er steeds op aan dat hierin veelvoudige en gekruiste discriminatie ook wordt opgenomen. België heeft bij verschillende gelegenheden de rol van onderhandelaar voor de EU in deze kwestie op zich genomen.

Op federaal niveau moeten sinds 2014 alle ontwerpen van wetgevende en reglementaire handelingen die aan de Ministerraad worden voorgelegd, onderworpen worden aan een 'regelgevingsimpactanalyse' die ook een gendercomponent bevat. In 2015 heeft de regering het federaal plan gendermainstreaming goedgekeurd.³⁴ Het plan bevat een reeks verbintenissen om de genderdimensie te integreren in onder meer het beleid voor personen met een handicap.³⁵ Binnen de FOD Sociale Zekerheid, die verantwoordelijk is voor de federale uitkeringen aan personen met een handicap, werd een opleiding gendermainstreaming georganiseerd. De opleiding werd ook gevolgd door het Belgian Disability Forum (BDF) en het coördinatiemechanisme voor UNCRPD.

In 2016 heeft de Franse Gemeenschap het decreet betreffende de integratie van de genderdimensie in alle beleid van de Franse Gemeenschap³⁶ goedgekeurd. In 2017 werd de gendertest ingevoerd.

In het Waals Gewest werden wetgevingsbesluiten aangenomen ter aanvulling van het decreet³⁷ tot invoering van de gendertest.³⁸

In Brussel onderwerpt de FGC alle ontwerp teksten aan een analyseprocedure voor gendermainstreaming.

b) Zie vragen 22 en 25 voor de algemene maatregelen.

De Franse Gemeenschap, het Waals Gewest, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de Duitstalige Gemeenschap hebben workshops zelfverdediging georganiseerd voor vrouwen met een handicap. Het doel ervan was om het zelfvertrouwen en de assertiviteit van deze vrouwen te bevorderen.³⁹

kinderen met een handicap

Vraag 7.

a) Voor de gezinstoelagen, zie vraag 26. Er wordt ook verwezen naar het rapport CRC/C/BEL/5-6 (§ 110-120).⁴⁰

In de Vlaamse Gemeenschap is de organisatie van handicap-specifieke ondersteuning voor minderjarigen met een handicap de laatste jaren grondig van koers veranderd door de focus te leggen op vraaggestuurde ondersteuning met het oog op meer inclusie.

De rechtstreeks toegankelijke hulp (€ 2.000.000 extra in 2019), het maandelijkse zorgbasisbudget (€ 300) en de ondersteuning van het netwerk voor kinderen met een handicap werd versterkt. Tegelijkertijd werd het 'persoonlijk-assistentiebudget' (BAP) verhoogd. Op 30 juni 2018 kregen 882 jongeren een BAP toegekend. Dit is een stijging met 29,8% ten opzichte van 2017. In 2019 bedroeg het totale BAP-budget € 38.500.000, waarvan meer dan €12.000.000 voor nieuwe allocaties. Het principe van de 'persoonsgebonden financiering' bestaat reeds voor volwassenen. De persoonsvolgende financiering voor minderjarigen zal vanaf 2020 worden ingevoerd.

Wat de kinderopvang betreft, zijn er sinds 2014 niet minder dan 16 'inclusieve opvangcentra', die inclusieve kinderopvang organiseren of inclusiecoaches ter beschikking stellen in andere opvangmilieus. De 16 inclusiecoaches begeleiden jaarlijks tussen de 200 en 240 opvangteams.

De Vlaamse Regering heeft ook initiatieven genomen om de inclusie op het vlak van vrijetijdsactiviteiten te stimuleren, waaronder opleidingen om jeugdbewegingen en vakantiecampen inclusiever te maken;⁴¹ structurele subsidies voor jeugdactiviteiten voor kinderen en jongeren met een handicap;⁴² het 'Masterplan Diversiteit in/en Jeugdwerk' om een nog inclusiever en beter aangepast beleid voor kinderen en jongeren met een handicap te ontwikkelen, enz.

In de Franse Gemeenschap lopen specifieke projecten voor kinderen met een handicap, 'Transition Ecole Vie Active'. De samenwerking tussen het Waalse Gewest en de Franse Gemeenschap heeft het mogelijk gemaakt om acht ondersteunende structuren te ontwikkelen voor de inclusie van kinderen van 0 tot 3 jaar. Daarnaast hebben 19 diensten voor vroegtijdige hulp als taak kinderen van 0-6 jaar te ondersteunen, onder meer op school. 1500 gezinnen hebben gebruik gemaakt van deze diensten. Het AViQ neemt deel aan en ondersteunt het platform 'Annonce du handicap', dat tot doel heeft gezinnen beter te informeren op het ogenblik van de handicapvaststelling bij het kind alsook om vormingen te voorzien voor de professionele sector. 353 kinderen hebben reeds technische ondersteuning gekregen.

In het Waal Gewest kunnen bepaalde kinderen die specifieke steun nodig hebben, een beroep doen op een van de 31 diensten voor integratiesteun van het Waalse Gewest. 3.000 kinderen worden in hun leefomgeving begeleid in hun individueel traject, dat samen met het gezin en externe werkers is opgesteld. Er worden ook specifieke opleidingen voor gezinsleden georganiseerd. Bovendien werden 137 kinderen via vijf gezinsondersteunende diensten in pleeggezinnen geplaatst in 2017. Daarnaast werden 437 kinderen die tijdelijk of gedeeltelijk school verlieten, in een van de 16 gespecialiseerde dagopvangdiensten (Sas-J) ondergebracht, om zo hun geleidelijke herintegratie te bevorderen, in samenspraak met de scholen.⁴³ Tot slot werden 2.051 kinderen opgevangen door een van de 52 residentiële jongerendiensten (SRJ).⁴⁴ Deze diensten zorgen voor de organisatie van het levensproject van het kind, in overleg met het kind zelf, met als doel dat het kind zich openstelt voor de gemeenschap. In 2018 hebben 390 jongeren deelgenomen aan nieuwe projecten ter bevordering van hun zelfredzaamheid en volwassen levensproject, dankzij de 65 diensten voor begeleid wonen. Er

werden 17 personen begeleid in het kader van een innovatief systeem rond begeleid wonen. De samenwerking tussen de federale overheid en het Waalse Gewest heeft het mogelijk gemaakt om zeven mobiele interventie-eenheden op te richten voor mensen met een dubbele diagnose, waardoor ziekenhuisopnames zoveel mogelijk worden vermeden, vooral voor kinderen.⁴⁵ Er zijn extra middelen vrijgemaakt voor prioritaire gevallen binnen het AVIQ.⁴⁶

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ondersteunt het Handyfriends-platform dat gezinnen met een handicap en studenten uit de sociale en medische sector met elkaar verbindt.

Bij de FGC werd de regelgeving in 2018 aangepast om de acties van de begeleidingsdiensten ten behoeve van kinderen met een handicap in kinderdagverblijven en bij inclusieve trajecten in het normale onderwijs kracht bij te zetten.

De Duitstalige Gemeenschap heeft in 2016 in het kader van de buitenschoolse opvang een proefproject opgezet om kinderen met een handicap te kunnen opvangen. De begeleiders worden opgeleid en bewust gemaakt van de noden van kinderen met een handicap.

b) In de Vlaamse Gemeenschap is de regelgeving inzake de opvang van minderjarigen gewijzigd.⁴⁷ De traditioneel erkende structuren zijn geëvolueerd naar multifunctionele centra (MFC's) die hun capaciteit kunnen inzetten al naargelang de vraag. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen verschillende ondersteuningsfuncties in de vorm van verblijf, dagbesteding/dagopvang en begeleiding. Deze flexibilisering van het aanbod voor personen met een lichte handicap draagt bij tot een lager aandeel van residentiële zorg in Vlaanderen.

In 2018 werden ongeveer 11.000 kinderen en jongeren geholpen in een MFC: 64% van hen verbleef er ten minste één dag in het kader van hun ondersteuningsbehoefte.⁴⁸ Het budget bedraagt ongeveer € 435.000.000 voor 11.099 minderjarigen.

Naast de bovengenoemde ondersteuningsvormen die niet rechtstreeks toegankelijk zijn, erkent en subsidieert het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH) ook rechtstreeks toegankelijke hulp voor minderjarigen. In 2018 maakten ongeveer 14.000 kinderen en jongeren onder de 21 jaar gebruik van deze diensten: 3% van hen benutte de mogelijkheid tot verblijf via deze rechtstreeks toegankelijke hulp, en dit voor minder dan 60 nachten op jaarbasis.

Cijfers over kinderen met een handicap in pleeggezinnen zijn enkel beschikbaar voor pleeggezinnen in niet-rechtstreeks toegankelijke hulp zijn.⁴⁹ Bij de directe hulp wordt niet geregistreerd of de kinderen een handicap hebben of niet.

Het Waals Gewest beschikt over 3.132 plaatsen in 52 residentiële diensten voor jongeren en 437 plaatsen in 16 diensten voor gespecialiseerde opvang van jongeren. Op basis van de ramingen van de kinderbijslagfondsen in december 2017, verblijven 1.402 van de in totaal 20.217 kinderen met een handicap in instellingen en 69 bij particulieren.

In de Duitstalige Gemeenschap zijn er geen pleeggezinnen specifiek voor kinderen met een handicap. Gezinnen worden er ondersteund door begeleidingsdiensten en hebben de mogelijkheid om gebruik te maken van een korte verblijfs- of 'respijt'-dienst. Vanaf de middelbare school is opvang voor kinderen met een handicap voorzien in een internaat dat deel uitmaakt van een centrum voor aangepaste pedagogie. Sedert 2014 verblijven gemiddeld 20 kinderen met een handicap met een ondersteuning in de jeugdzorg in pleeggezinnen, instellingen of internaten. Van deze kinderen verblijven er gemiddeld 10 tot 11 in een pleeggezin, 7 tot 10 in een instelling en 1 tot 2 in een internaat.

Sensibilisering

Vraag 8.

a) Alle handicap gerelateerde initiatieven van de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest worden genomen in functie en in het kader van het Verdrag. . Dat is bijvoorbeeld ook het geval voor de verschillende bewustmakingscampagnes rond handicap.⁵⁰

In het Waalse Gewest heeft het AVIQ de 'Wikiwiph' website opgezet, met toegankelijke thematische informatiefiches over hulp, advies en de rechten van personen met een handicap in alle aspecten van het dagelijks leven.⁵¹

In de Duitstalige Gemeenschap heeft de DSL een brochure uitgegeven waarin het Verdrag en aanverwante concepten aan een breder publiek worden voorgesteld, d.w.z. aan personen die werken met personen met een handicap, aan personen met een handicap zelf en aan hun familieleden.⁵²

b) De medische benadering van handicap is nog steeds zeer aanwezig in de Vlaamse samenleving en de evolutie naar een mensenrechtenperspectief verloopt zeer traag. Daarom blijft de Vlaamse Regering inzetten op niet-stereotyperend beeldvorming. Naast de structurele financiering van organisaties⁵³, worden projecten ondersteund gericht op het doorbreken van stereotypen over mensen met een verstandelijke beperking⁵⁴ en slechtzienden⁵⁵, evenals bewustwordingsinitiatieven voor (toekomstige) journalisten.⁵⁶ Er is ook onderzoek verricht naar de voorstelling en perceptie van handicaps in de media⁵⁷ en naar persoonlijke ervaringen met inclusie.⁵⁸ In het beheerscontract 2016-2020 van de Vlaamse Radio -en Televisieomroeporganisatie wordt aandacht voor diversiteit als prioriteit vooropgesteld en wordt een genuanceerd en niet-stereotiep beeld van handicap vooropgesteld.

De Franse Gemeenschap heeft brochures gepubliceerd en verspreid onder de titel "Fureur de lire" (leeswoede) met als thema handicap.⁵⁹

Het Waalse Gewest sensibiliseert burgers en moedigt hen aan tot inclusief gedrag door middel van communicatiecampagnes op sociale media⁶⁰, televisie en radio⁶¹, via sensibiliseringsactiviteiten tijdens evenementen voor het grote publiek, en via activiteiten in scholen, gemeenten en ziekenhuizen. Het AVIQ heeft ook een bewustmakingstool ontworpen voor leerkrachten in het kleuter- en basisonderwijs .

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft een sensibiliseringscampagne gelanceerd om het publiek aan te moedigen meer aandacht te schenken aan de moeilijkheden die personen met een handicap in de openbare ruimte ervaren om daar waar mogelijk met een kleine impuls het verschil te maken.⁶² Het Gewest heeft in deze context het project 'ChaisArt, l'art de la chaise: Une expo pour l'autonomie' gesubsidieerd.⁶³

In de Duitstalige Gemeenschap heeft het project 'DG Inclusiv' tot doel de verschillende actoren in de samenleving te sensibiliseren voor het thema 'handicap', en scholen, sportclubs,⁶⁴ verenigingen en bedrijven aan te moedigen om hun activiteiten open te stellen voor mensen met een handicap met oog op meer inclusie.

c) Op het niveau van de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaams Gewest zijn de organisaties van personen met een handicap niet alleen betrokken bij nieuwe bewustmakingscampagnes via denkgroepen, maar ook bij het ontwerpen, ontwikkelen of vernieuwen van bewustmakings- of informatietools. GRIP, een belangrijke partner op het gebied van sensibilisering, heeft in de loop der jaren verschillende bewustmakingscampagnes opgezet.⁶⁵

De hoger vermelde bewustmakingsactiviteiten van de Franse Gemeenschap werden geleid door mensen met een handicap zelf, die actief zijn in verenigingen die zich inzetten voor meer inclusie.

In de Duitstalige Gemeenschap worden personen met een handicap actief betrokken bij de sensibiliseringsactiviteiten van 'DG Inklusiv', die worden aangepast aan een divers publiek.

Toegankelijkheid

Vraag 9.

Voor de toegankelijkheid van het web zie vraag 20.

a) Op federaal niveau heeft de Regie der Gebouwen in 2018 een reeks nieuwe verplichtingen en aanbevelingen aangenomen⁶⁶ bestemd voor ontwerpers en gebouwbeheerders.⁶⁷ Bovendien heeft de Regie der Gebouwen elektronische formulieren ontwikkeld voor een toegankelijkheidsscan van de gebouwen waarvan zij eigenaar⁶⁸ zijn en een sensibiliseringsdocument voor federale gebouwen verspreid.⁶⁹ Sedert 2016 heeft de Regie der Gebouwen, naast de UNCPRD-referentiepersoon tewerkgesteld bij de centrale dienst, in elke lokale directie een medewerker aangesteld die zich specifiek bezighoudt met toegankelijkheidskwesties in alle projecten.⁷⁰

In de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest is het Agentschap Toegankelijk Vlaanderen (Inter vzw)⁷¹ sinds 01/05/2015 operationeel. Inter ondersteunt en adviseert de Vlaamse overheid, de provinciale en lokale overheden, ondersteunt de bouw- en architectuursector in alle fasen van het bouwproces. Daarnaast sensibiliseert, onderzoekt en organiseert Inter opleidingen en toegankelijkheidsscreenings. In het Horizontale Gelijkekansenbeleidsplan 2015-2019 is de doelstelling opgenomen om een volledige toegankelijkheid te bereiken.⁷² Volgende initiatieven werden in dit kader genomen:

- een toegankelijkheidsclausule in de nieuwe erkenningsnormen voor diensten aan senioren.
- een nieuwe 'Ontwerpleidraad Sociale Woningbouw' met richtlijnen voor het ontwerp en de bouw van sociale woningen.
- de ontwikkeling van een toegankelijkheidslabel voor kantoorgebouwen.⁷³

Er loopt een project om de verzameling van en de toegang tot toegankelijkheidsinformatie te optimaliseren via de website 'Toegankelijk Vlaanderen' (ToeVla).⁷⁴

In het Waalse Gewest heeft het Waalse Toegankelijkheidsplan 2017-2019 tot doel universele toegankelijkheid te bevorderen op het gebied van sociale actie, ruimtelijke ordening, huisvesting, infrastructuur, mobiliteit, toerisme en lokale overheden.⁷⁵ Het plan heeft onder andere geleid tot:

- het opstellen van een toegankelijkheidshandvest voor evenementen die een subsidie aanvragen bij het AVIQ;
- het bevorderen van de toegang tot de Waalse natuurparken voor personen met beperkte mobiliteit (PBM) en de opstelling van een kadaster van toegankelijke toeristische infrastructuren;
- een blijvende ondersteuning aan de actie 'construire adaptable' (aanpasbaar bouwen); de organisatie van een colloquium en de oprichting van een werkgroep met Unia, AVIQ, POD en SWL.⁷⁶

Bovendien ontwikkelde Access-i, met de steun van het AVIQ en het Commissariaat-Generaal voor Toerisme, een methodologie voor de evaluatie van de toegankelijkheid van publieke diensten en goederen.⁷⁷

Het Waal Gewest, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de FGC ondersteunen CAWaB.⁷⁸

De Fransse Gemeenschap raadpleegt voor haar eigen en gehuurde gebouwen de contactpersonen van de verenigingen⁷⁹ om een doeltreffende inrichting voor personen met een handicap te garanderen. Het programma van prioritaire werken van de algemene dienst voor de schoolinfrastructuur zet in het bijzonder in op de verbetering van de toegankelijkheid van gebouwen voor PBM.⁸⁰

In 2017 heeft het Brussels Hoofdstedelijk Gewest de herziene uitgave van de gids⁸¹ van de CAWaB-verenigingen ondersteund, met als doel de bouwsector een referentiekader te bieden op het vlak toegankelijkheid voor PBM. De gids richt zich tot ontwikkelaars, aannemers en verantwoordelijken stedenbouw bevoegd voor toegankelijkheid van gebouwen. In 2017-2018 heeft het Gewest, in samenwerking met de Nationale Vereniging voor de Huisvesting van Personen met een Handicap, een audit, diagnose en certificaat gelanceerd wat betreft de toegankelijkheid van vijf overheidsgebouwen van het gewest voor PBM's.⁸² De GGC ondersteunt en financiert verschillende verenigingen, waarvan een aantal zich ook bezighoudt met de verbetering van de toegankelijkheid van openbare ruimten. Op FGC-niveau zijn gespecialiseerde diensten geaccrediteerd door de dienst PHARE om de toegankelijkheid van een sociale ruimte voor personen met een handicap te certificeren.⁸³ De FGC steunt ook het 'Toegankelijkheidsplan 2025', een initiatief van CAWaB. De toegankelijkheid van culturele activiteiten en sportactiviteiten wordt eveneens aangemoedigd.

In de Duitstalige Gemeenschap loopt tussen 2019 en 2024 een onderzoek m.b.t. toegankelijkheid, dat meer inzicht moet geven in de algemene problematiek en de prioritaire maatregelen moet bepalen.⁸⁴

b) Op federaal niveau heeft de Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen (NMBS) in 2018 de update van REVALOR voorgesteld, het referentiehandboek voor de NMBS inzake toegankelijke infrastructuur. Het is momenteel in opmaak. Net als bij de vorige versie zijn verschillende belangengroepen geraadpleegd, waaronder de NHRPH. België was een van de eerste landen dat zijn 'National Implementation Plan Accessibility' voor de spoorwegen indiende. Dat gebeurde in 2016, in overeenstemming met de Europese regelgeving.⁸⁵ Spoorweginfrastructuurbeheerder Infrabel en de NMBS ambiëren het aantal volledig toegankelijke stations tegen 2025 te verdubbelen.⁸⁶

In 2016 hebben deskundigen, samen met de referentiepersoon handicap een toegankelijkheidscontrole op de luchthaven van Brussel uitgevoerd.

Eind 2018 was in het Vlaamse Gewest 97% van de bussen en 55,5% van de trams van de Vlaamse vervoersmaatschappij 'De Lijn' toegankelijk. Uit een analyse van de rijtijden van de trams blijkt dat meer dan 70% toegankelijke trams zijn.⁸⁷ Uit de halte-inventaris blijkt welke haltes toegankelijk zijn voor personen met een handicap. Deze informatie wordt bijgehouden en onmiddellijk gekoppeld aan de trajectinformatie, zoals routeplanners, dienstregelingen en overstapborden.⁸⁸ Uit de inventarisatie bleek dat eind 2018 28,8% van de haltes toegankelijk was voor PBM met assistentie. Voor personen zonder assistentie was dat slechts 11,5%, terwijl 5,7% van de haltes beschikte over tactiele indicatoren. Wat het beleid inzake mobiliteit en openbare werken betreft, is sedert 2019 een Kenniscentrum Toegankelijkheid actief.⁸⁹ Via MeerMobiel.be worden passagiers met een handicap geïnformeerd over hun rechten, het vervoersaanbod in Vlaanderen en het mobiliteitsbeleid.⁹⁰

In het Waalse Gewest is een overeenkomst gesloten tussen CAWaB en de Waalse vervoersmaatschappij OTW om de toegankelijkheid van het openbaar vervoer te verbeteren. In dit kader worden verschillende lijnen en haltes beoordeeld aan de hand van de toegankelijkheidscriteria die in de overeenkomst zijn vastgelegd. De haltes en het rollend materieel worden beoordeeld.⁹¹ De overeenkomst omvat een component informatie, bewustmaking en opleiding van OTW-personeel over de noden van PBM en het gebruik van toegankelijk materieel.

De openbare-dienstovereenkomst tussen het Gewest en OTW omvat ook een luik dat gericht is op het verbeteren en ontwikkelen van de universele toegankelijkheid van het openbaar vervoer, door middel

van investeringen in infrastructuur, begeleiding en informatie. De overeenkomst stelt dat 100% van de bussen tegen 01/01/2021 zullen uitgerust zijn met oprijplaten.⁹²

De vervoersinstantie (AOT) is verantwoordelijk voor het toezicht en de controle op de verwezenlijking van de in de overeenkomst vastgelegde doelstellingen via constructieve dialoog met OTW en de betrokken partijen bij het vervoer van PBM's.

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft bij het beheerscontract van de openbaarvervoermaatschappij MIVB een 10-jarig Strategisch Plan gevoegd dat de MIVB volledig toegankelijk moet maken.⁹³ Het wil onder meer 70 bovengrondse haltes per jaar toegankelijk maken, 2 metrostations per jaar uitrusten met liften, het onderhoud van de liften herzien om storingen te beperken en een betere beschikbaarheid van oprijplaten voor bussen garanderen.⁹⁴ Wat de stedelijke infrastructuur betreft, heeft elke gemeente van het Gewest tussen 2014 en 2019 toegankelijkheidsplannen voor de weg en de openbare ruimte (PAVE) opgesteld. Het gaat om de inventarisatie van 3600 km aan voetpaden om alle non-conformiteiten voor PBM's te identificeren die geografisch gerefereerd zijn in een database.⁹⁵ Telkens er een heraanleg of onderhoud aan een voetpad gebeurt, wordt er ook meteen gekeken naar de toegankelijkheid op basis van deze Plannen.⁹⁶ Het Opzoekingscentrum voor de Wegenbouw (OCW) heeft een 'meetstoel' ontwikkeld om de kwaliteit het comfort en de vlakheid van de verharding voor voetgangers te meten.⁹⁷ Bij de herziening van de gewestelijke stedenbouwkundige voorschriften in het kader van het openbaar onderzoek eind 2019 werden alle toegankelijkheidsregels voor de aanleg van wegen en gebouwen ingevoerd, waardoor ze verplicht worden voor alle nieuwe projecten.

c) In het Waals Gewest hebben verschillende overheidsdiensten instrumenten ontwikkeld om de bewustwording te bevorderen, begeleiding aan te bieden en de subsidiepercentages aan te passen.⁹⁸

d) Het Vlaamse Gewest heeft de stedenbouwkundige verordening inzake de toegankelijkheid⁹⁹ in 2018-19 geëvalueerd om een overzicht te geven van de doeltreffendheid ervan, met aandacht voor zowel de inhoud als de implementatie ervan.¹⁰⁰ Uit de evaluatie blijkt dat een aanpassing zich opdringt, om tot een effectievere en efficiëntere regelgeving te komen. Op dit moment volstaan de toegankelijkheidsvoorschriften en kaderinitiatieven niet om een doeltreffende basistoegankelijkheid te garanderen bij vergunningsplichtige nieuwbouw- of renovatiewerken.

e) Om de principes van het 'Universal Design' te promoten, heeft het Vlaamse gelijkekansenbeleid twee wedstrijden georganiseerd voor studenten architectuur, design en productontwikkeling, onder de noemer 'Deadline24'.¹⁰¹ Tijdens de 'Universal Design Week' werden niet alleen acties voor ontwerpers en professionals van de bouwsector, maar ook bewustmakingsinitiatieven voor studenten op touw gezet.¹⁰²

In het Waalse Gewest is de actie 'Encourager la formation des professionnels et des futurs professionnels de la construction à l'accessibilité' ter bevordering van opleidingen in toegankelijk bouwen voor (toekomstige) professionals van de bouwsector opgenomen in het Toegankelijkheidsplan. In deze context vond een bijeenkomst plaats met CAWaB en de Académie de Recherche et d'Enseignement Supérieur. De Académie plant om CAWaB mee op te nemen in haar technische commissie, om in een latere fase de directies van de universiteiten te benaderen zodat ook de architectenopleidingen bereikt worden.

Risicosituaties en humanitaire noodsituaties

Vraag 10.

a) In 2018 werd een onthaalcentrum opgericht, waarvan in het bijzonder de afdeling 'Registratie' volledig toegankelijk is voor PBM's.

Bij de registratie wordt een eerste beoordeling gedaan van personen met een bepaalde kwetsbaarheid. Deze personen krijgen bij voorrang toegang tot de lokalen. Zij kunnen hun aanvraag voor internationale bescherming ook onmiddellijk indienen, en dit om een extra verplaatsing naar het Pachéco-gebouw te vermijden.¹⁰³ Bovendien kan het personeel dan al beoordelen of er bij de verdere behandeling van de aanvraag rekening moet worden gehouden met eventuele procedurele behoeften. Tijdens de verder verloop van de procedure wordt nogmaals een beoordeling van de procedurele behoeften uitgevoerd. Deze informatie wordt overgemaakt aan het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen.

Een asielzoeker met specifieke behoeften¹⁰⁴ kan door Fedasil een opvangplaats aangepast aan zijn of haar behoeften toegewezen krijgen. Een aantal opvangplaatsen heeft een specifiek label.¹⁰⁵ In de aangewezen opvangstructuur wordt een aangepaste begeleiding voorzien voor mensen met een handicap. Indien nodig kan al op de dag van aankomst van de asielzoeker een geschikte opvangplaats worden toegewezen.

b) Eind 2014 werd een webportaal gelanceerd om iedereen bewust te maken van de risico's van onze omgeving.¹⁰⁶ Het biedt aanbevelingen voor specifieke doelgroepen, waaronder mensen met een handicap.¹⁰⁷ Sinds 2017 is het alarmeringssysteem 'BE-Alert' in heel België operationeel. Burgers kunnen er zich registreren om in geval van nood een alarmbericht te ontvangen. ¹⁰⁸ Er werd getracht dit platform zo toegankelijk mogelijk te maken door verschillende vormen van ondersteuning te voorzien. ¹⁰⁹

c) Tijdens het Belgische voorzitterschap van de (Ministerraad van) de Raad van Europa heeft het EUR-OPA Comité in 2014 in Brussel de conferentie "Inclusion of persons with disabilities in disaster preparedness and response" georganiseerd, in nauwe samenwerking met België en in aanwezigheid van Belgische en internationale handicaporganisaties.¹¹⁰ Het videofilmje in gebarentaal op de website 'BE-Alert' is gemaakt in nauwe samenwerking met de Vlaamse en Franstalige federaties van doven en slechthorenden.

Gelijke erkenning voor de wet

Vraag 11.

a) De wet van 17/03/2013¹¹¹ heeft de grondslagen van de arbeidsongeschiktheidsregelingen herzien en de wet van 21/12/2018¹¹² heeft de procedure voor het plaatsen onder rechtsbescherming vereenvoudigd, gemoderniseerd en geautomatiseerd. De bedoeling was om de zelfredzaamheid van de persoon te bevorderen en deze slechts onder rechtsbescherming te plaatsen voor zover (subsidiariteit) en indien (proportionaliteit) dit noodzakelijk is om hem/haar te beschermen.^{113 114}

Dit beschermingsregime kan door de persoon zelf worden georganiseerd, door middel van een beschermingsmandaat voor de toekomst (buitengerechtelijke bescherming) of een geregistreerde verklaring waarmee de rechter rekening moet houden in het kader van de rechterlijke bescherming.¹¹⁵

De wet verkiest een buitengerechtelijk beschermingsregime waarmee de opdrachtgever het beheer van zijn toekomstige vermogensrechtelijke en niet-patrimoniale belangen organiseert.¹¹⁶ Dit mandaat wordt geregistreerd¹¹⁷ en kan bepaalde principes bevatten die door de mandataris moeten worden gerespecteerd. Het blijft van rechtswege van toepassing eenmaal de gemandateerde niet langer in staat is zijn belangen te behartigen. De tussenkomst van de rechter beperkt zich tot de gedeeltelijke of volledige tenuitvoerlegging van het mandaat of, indien nodig, tot de omzetting in een gerechtelijk beschermingsregime bij speciale gemotiveerde beslissing.

De geregistreerde verklaring kan enerzijds principes bevatten die de bewindvoerder moet respecteren en anderzijds een voorkeur voor zijn aanstelling bevatten.

Het doel is de inmenging in de belangenbehartiging van de beschermde persoon zoveel mogelijk te beperken: de beschermde persoon wordt alleen vertegenwoordigd of bijgestaan door een door de vrederechter aangewezen bewindvoerder. Bepaalde handelingen van persoonlijke aard of die betrekking hebben op het medisch recht kunnen niet het voorwerp uitmaken van assistentie of bewindvoering. Bovendien is er sinds 2019 geen sprake meer van systematische gerechtelijk beschermingsregime wanneer een persoon aan een ernstige geestesziekte¹¹⁸ lijdt en kan de vrederechter niet langer beslissen over de uitoefening van de rechten van de patiënt.

Bovendien wordt het assistentieregime verkozen boven het vertegenwoordigingsregime.¹¹⁹ Enkel in uitzonderingen wordt de beschermde persoon onder het vertegenwoordigingsregime geplaatst¹²⁰. In dit geval moet de bewindvoerder tijdens zijn beheer de principes respecteren die de persoon in een eventuele verklaring¹²¹ heeft laten vastleggen en hem zoveel mogelijk betrekken bij de uitoefening van zijn opdracht. De bewindvoerder moet deze persoon regelmatig en sinds 2019 minstens één keer per jaar raadplegen.¹²² Hij of zij moet de beschermde persoon op de hoogte brengen van zijn handelingen, behalve in bijzondere omstandigheden. Ten slotte kan een vertrouwenspersoon ingeschakeld worden ter ondersteuning in het vertalen van hun wensen of uiten van hun mening indien zij niet in staat zijn deze zelf te uiten.

c) In 2014 organiseerden het Koninklijk Verbond van Vrede- en Politierichters en drie universiteiten een studiemiddag over de wet van 17 maart 2013 voor de gerechtelijke en sociale sector¹²³. In 2015 werd bovendien een brochure uitgegeven door de Koning Boudewijnstichting, Koninklijke Federatie van het Belgisch notariaat en de FOD Justitie, waarin de procedure in de praktijk werd toegelicht.

Daarnaast heeft het Instituut voor Gerechtelijke Opleiding (IGO) in 2019, bovenop de opleiding voor handelingsonbekwame volwassenen¹²⁴ een opleiding over de bescherming van de geesteszieke persoon georganiseerd.

Toegang tot de rechter

Vraag 12.

a) In samenwerking met Unia en het IGVM wordt jaarlijks luik over de antidiscriminatie wetten georganiseerd in het kader van de verplichte basisopleiding voor gerechtelijke stagiairs. De opleiding spitst zich toe op discriminatie op grond van een handicap in burgerlijke zaken en strafzaken en op het begrip "redelijke aanpassingen". In 2015 en 2017 werden eveneens gespecialiseerde opleidingen over discriminatie en haatdelicten georganiseerd voor referentiemagistraten. De opleiding 'Benaderingswijzen voor procederende partijen met psychische stoornissen of verslavingen' is een nieuwe module in de opleidingscatalogus van het IGO.¹²⁵

b) Het gevangenisbeleid heeft aandacht voor de benarde situatie van de gevangenen met een handicap en neemt alle passende maatregelen om hen in staat te stellen deel te nemen aan gerechtelijke procedures die hen betreffen, in overeenstemming met hun behoeften. Zo kan een specifieke begeleiding worden georganiseerd.¹²⁶

Wat de geïndividualiseerde steunmaatregelen betreft:

In de Vlaamse Gemeenschap financiert het VAPH projecten in de vorm van psychosociale begeleiding en aangepaste dagactiviteiten voor gedetineerden met een handicap. De projecten richten zich op de ontwikkeling van de samenwerking met de zorgteams, de psychosociale diensten, het gevangenispersoneel en andere actoren die betrokken zijn bij de hulpverlening in gevangenissen. Er is ook voorzien in aanvullende maatregelen in het kader van eerstelijnsrechtsbijstand: elke persoon die onderworpen is aan een sanctie of maatregel zal over het algemeen de nodige follow-up/ondersteuning krijgen.¹²⁷

Om de deuren van de diensten van de interneringssector te 'openen' in het Waal Gewest, organiseert het AVIQ, in samenwerking met het 'CRP Les Marronniers', opleidingsdagen over de aspecten van de geestelijke gezondheid voor de handicap-zorgsector. Daarnaast worden er acties uitgevoerd om de samenwerking tussen de handicapsector en interneringssector te versterken of om patiënten te ondersteunen en hun netwerk uit te bouwen, en dit om hun levensomstandigheden te optimaliseren. Dit om de stigmatisering bij een heropname in de categorie 'sociaal verweer' te voorkomen en om nieuwe partners te sensibiliseren. In 2017 heeft het Gewest een resolutie¹²⁸ aangenomen die een stand van zaken opmaakt van de (geestelijke) gezondheid en de verslavingen van gedetineerden, waarin ook aanbevelingen worden geformuleerd.¹²⁹

c) De toegang tot gerechtelijke procedures voor personen met een handicap wordt vergemakkelijkt. Deze bijstand kan gratis zijn voor personen met onvoldoende bestaansmiddelen, wat wordt verondersteld bij personen met een handicap die een inkomensvervangende uitkering ontvangen. Bovendien werd de verplichte bijdrage voor de aanstelling van een advocaat in deze gevallen door het Grondwettelijk Hof nietig verklaard.¹³⁰

Tolken tijdens de hoorzittingen is in alle rechtbanken gegarandeerd. De betrokkenen hebben ook recht op extra bijstand van hun vertrouwenspersoon. Personen met een visuele beperking hebben recht op een gratis braillevertaling van essentiële documenten die hen in staat stellen hun recht op een eerlijk proces als beschuldigde¹³¹ uit te oefenen of hun rechten als slachtoffer te laten gelden.

Tot slot wordt de kwaliteit van de tolk- en vertaaldiensten gegarandeerd door de recente wetgeving die het nationaal register voor beëdigd vertalers, tolken en vertalers-tolken heeft ingesteld en gereguleerd.¹³² Twaalf tolken die in de databank van dit register zijn opgenomen, hebben aangegeven dat zij de gebarentaal beheersen.¹³³ Onder hen is één persoon vertaler van braille naar het Frans en omgekeerd. Sinds 2017 werd een vast tarief voor braille en gebarentaal vastgelegd vertalers en tolken in het kader van hun gerechtelijke opdrachten.¹³⁴

Twee recente wetten hebben de bijstand aan personen met een gehoor- of spraakstoornis in strafprocedures gecodificeerd en versterkt.¹³⁵ Zij hebben het recht om zich tijdens de hoorzittingen en tijdens het voorafgaande vertrouwelijke overleg kosteloos door een tolk te laten bijstaan indien zij van hun vrijheid werden beroofd. Om vanaf het eerste verhoor een advocaat ter beschikking te stellen aan een persoon in hechtenis, moeten de politiediensten de 'Salduz' applicatie gebruiken, die advocaten bevat die de gebarentaal beheersen.

In de Vlaamse Gemeenschap zijn de gerechtsgebouwen toegankelijk voor mensen met een handicap. Hun justitie-assistenten hebben gebarentaaltolken ter beschikking.¹³⁶

In het Waalse Gewest kunnen¹³⁷ justitie-assistenten bij de 'Service d'interprétation des sourds de Wallonie' (dienst voor doventolken van Wallonië) een verzoek indienen om een door de FOD Justitie geaccrediteerde professionele dienstverlener te laten mandateren, om te communiceren met een dove persoon die de Frans-Belgische gebarentaal gebruikt. Als de persoon een andere gebarentaal gebruikt, dan kan er ook een beroep worden gedaan op twee tolken, waarvan één de internationale gebarentaal beheerst.

In Brussel erkent en subsidieert de FGC de ondersteunende diensten voor communicatie en tolken. Deze diensten hebben als opdracht om de communicatie tussen doven en horenden te vergemakkelijken door de aanwezigheid van een doventolk of vertaler.¹³⁸

Vrijheid en veiligheid van de persoon

Vraag 13.

Patiënten hebben het recht om geïnformeerd te worden en vrijelijk in te stemmen met hun behandeling.¹³⁹ Het gebruik van vrijheidsberovende maatregelen ten aanzien van personen met een psychische stoornis is strikt gereguleerd.

De wet van 05/05/2014¹⁴⁰ is ingrijpend gewijzigd voor wat betreft interneringen.¹⁴¹ Net als voorheen wordt vrijheidsberoving nooit toegestaan op grond van een handicap of een geestelijke beperking. De rechter kan alleen tot een maatregel van internering overgaan wanneer aan de wettelijke voorwaarden voor internering is voldaan, wat niet automatisch gepaard gaat met vrijheidsbeneming.¹⁴² De wet stelt¹⁴³ de bescherming van de samenleving en de herinschakeling van de geïnterneerde persoon voorop als doel van de internering en legt het hiertoe te volgen zorgtraject vast. Voortaan kunnen alleen misdrijven of overtredingen die fysieke of psychische schade hebben veroorzaakt, aanleiding geven tot internering. Bovendien is een tegensprekelijke expertise verplicht om de eerste diagnose te stellen. Deze wordt uitgevoerd door en onder de verantwoordelijkheid van een gerechtspsychiater.¹⁴⁴ De beoordeelde heeft recht op bijstand van een arts naar keuze en een advocaat en op schriftelijke communicatie met de gerechtsdeskundigen. Ten slotte zijn er permanente kamers voor sociale bescherming¹⁴⁵ (CPS) opgericht die uitsluitend bevoegd zijn voor de opvolging van de geïnterneerden.¹⁴⁶

Wat de uitvoering van de interneringsbeslissing betreft, moet de CPS in principe binnen drie maanden volgend op de interneringsbeslissing beslissen over *hetzij* de plaatsing, door een instelling aan te wijzen,¹⁴⁷ *hetzij* de toekenning van een uitvoeringsmodaliteit voor de internering.¹⁴⁸ De situatie van de geïnterneerde wordt op regelmatige, bij wet vastgestelde termijnen geëvalueerd. De internering wordt voortaan dus op een evolutionaire manier benaderd. De CPS spreekt zich niet uit over de inhoud van de behandeling.

Naast internering kan -op verzoek van de betrokkene of een belanghebbende- een behandeling voor psychische aandoeningen worden overwogen in het kader van de wet op de bescherming van de geesteszieken.¹⁴⁹ De voorwaarden van deze beschermingsmaatregel zijn erg strikt.¹⁵⁰ De behandeling in het ziekenhuis bestaat uit twee opeenvolgende fasen: observatie en behandeling.¹⁵¹ De behandeling kan ook binnen het gezin plaatsvinden als de omstandigheden zich ertoe lenen. Deze procedure vindt plaats voor of onder toezicht van de vrederechter.¹⁵² De wet van 20/02/2017¹⁵³ heeft de hoorplicht van de rechter die beslist over de opname uitgebreid naar de directe omgeving om een beter beeld te krijgen over de situatie van de geesteszieke.¹⁵⁴ Ook voorziet de wet nu in een algemene verplichting om de naaste familie op de hoogte te brengen van alle beslissingen met betrekking tot de geplaatste persoon, vanaf de observatie tot de nazorg.

Vraag 14.

In overeenstemming met zijn nationale wetgeving steunt België het ontwerp van aanvullend protocol bij het Verdrag van Oviedo niet, althans niet in de versie die in mei 2018 aan het Comité voor Bio-ethiek van de Raad van Europa werd voorgelegd. België is van mening dat dit ontwerpprotocol het risico inhoudt dat een onvrijwillige behandeling wordt gelegitimeerd, in plaats van de beperking van dergelijke praktijken aan te moedigen door alternatieve maatregelen en de patiënt-arts dialoog te bevorderen. België maakt zich ook zorgen over de reikwijdte van de ontwerptekst, die te vaag lijkt om een restrictief gebruik van dergelijke praktijken te garanderen.

Niemand mag worden onderworpen aan foltering, noch aan wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing

Vraag 15.

België is van mening dat het op dit moment niet mogelijk om elke vorm van bedwinging te verbieden, aangezien er situaties zijn waarin dit de enige manier is om een gezonde en veilige aanpak van een incident te waarborgen.¹⁵⁵ Anderzijds moeten betrokken instellingen alles in het werk stellen om bedwinging te vermijden en te beperken tot uitzonderlijke gevallen en, wanneer er geen andere oplossing is, de procedure reguleren om misbruik tegen te gaan.

Het gebruik van dwang is gebaseerd op procedurele garanties zoals de beginselen van evenredigheid, subsidiariteit en wettigheid.

België blijft alert voor toekomstige ontwikkelingen, ook op internationaal niveau, die het mogelijk zouden maken om het gebruik van dwangmiddelen verder te beperken of zelfs af te schaffen.

Daarnaast zijn er verschillende initiatieven genomen op het niveau van de gefedereerde entiteiten:

De Vlaamse Gemeenschap heeft zich er samen met de ziekenhuizen toe verbonden een duurzaam kader te scheppen voor een minimale toevlucht tot vrijheidsberoving van minderjarigen. Er zijn reeds maatregelen in die zin goedgekeurd.¹⁵⁶

In het Waalse Gewest is in samenwerking met de betrokken diensten een brochure 'Contention et isolement: repères et bonnes pratiques' (Bedwinging en isolement: benchmarks en goede praktijken) opgesteld om aanbevelingen over de organisatie van het isolement in de praktijk te brengen.¹⁵⁷ Dit specifiek aspect komt aan bod tijdens de inspecties¹⁵⁸ van de dienst Audit en Controle van het AVIQ.

In Brussel heeft de CCPH van de FGC in 2018 een werkgroep opgericht belast met het opstellen van gedragsregels ter bescherming van de rechten van personen inzake bedwinging in dag- en verblijfscentra.

De Duitstalige Gemeenschap heeft een inspectie- en controlesysteem¹⁵⁹ voor de instellingen voor mensen met een handicap opgezet. Dit systeem, dat samen met de dienstverleners is ontwikkeld, is gebaseerd op de beginselen van het Verdrag en heeft tot doel alle vormen van foltering of wrede, onmenselijke of vernederende behandelingen te voorkomen. Daarnaast beschikt de DSL sinds 2014 over een klachtenmechanisme.

Recht op bescherming tegen uitbuiting, geweld en misbruik

Vraag 16.

a) In Vlaanderen werd in 2018 een studie over seksueel geweld tegen meisjes en vrouwen met een handicap en de emotionele, fysieke en relationele gevolgen daarvan gepubliceerd.¹⁶⁰ De studie resulteerde in een aantal beleidsaanbevelingen, waaronder het doorbreken van het taboe rond seksualiteit binnen en buiten de instellingen, het bevorderen van de expertise van de professionelen en het aanpakken van de onderrapportering en het gering aantal vervolgingen.

De Franse Gemeenschap heeft drie onderzoeks- en opleidingsprojecten op het gebied van geweld tegen vrouwen met een handicap gefinancierd.¹⁶¹

In het Waalse Gewest heeft het AVIQ in de context van het 'Bientraitance'-plan¹⁶² het internetplatform 'Quality of Services' opgericht, een ruimte voor de uitwisseling van knowhow en goede praktijken rond de kwaliteit van de dienstverlening. Dankzij dit platform kunnen alle actoren van de sector, de gezinnen en de verenigingen de aanbevelingen en overwegingen van het Comité volgen. Bovendien moeten alle door het AVIQ goedgekeurde onthaal- en accommodatiediensten een gebruikersraad oprichten die hen vertegenwoordigt.

Er bestaat ook een gezamenlijk actieplan ter bestrijding van gendergerelateerd geweld voor Wallonië, de Federatie Wallonië-Brussel en de FGC, dat verschillende maatregelen vooropstelt om problemen aan te pakken waarmee personen met een handicap geconfronteerd worden. Een bijvoorbeeld daarvan is de toegankelijkheid van hulplijnen.¹⁶³

b) Op federaal niveau heeft de wet van 5 mei 2019 bepaalde specifieke waarborgen die van toepassing zijn op het verhoor van minderjarigen die slachtoffer of getuige zijn van misdrijven, uitgebreid naar kwetsbare volwassenen.¹⁶⁴ Zo zijn bepaalde beschermingsmaatregelen, die voordien voorbehouden waren voor minderjarigen, nu ook van toepassing op kwetsbare volwassenen.¹⁶⁵ Meer nog:

In de Vlaamse Gemeenschap kunnen slachtoffers van misbruik of geweld niet alleen een klacht neerleggen bij hun instelling, maar ook anoniem een klacht indienen bij het VAPH. Bij klachten over misbruik en geweld wordt door de gezondheidsinspectie een onderzoek ingesteld.¹⁶⁶

In het Waals Gewest onderzoekt en behandelt het AVIQ 80% van de klachten in instellingen.¹⁶⁷ De voorkeur gaat uit naar een constructieve dialoog tussen de klager en de betrokken dienst. Indien nodig kunnen corrigerende maatregelen worden voorgesteld en sancties worden opgelegd. Op vlak van preventie heeft het AVIQ opleidings- en intervisiestructuren opgezet voor kwaliteitsauditoren die peilen naar de levenskwaliteit van personen in instellingen (inclusief psychiatrische ziekenhuizen) en opleidingen¹⁶⁸ voor de personeelsleden in het kader van specifieke initiatieven.¹⁶⁹ Bovendien kan elke persoon een klacht indienen bij de ombudsdienst van het Waals Gewest en de Franse Gemeenschap.¹⁷⁰

In Brussel heeft de FGC in 2019 een uitgebreide klachtenprocedure opgezet voor mensen met een handicap die ontevreden zijn over hun zorg en dienstverlening. Er is ook een procedure ingesteld om te peilen naar de mening van personen met een verstandelijke beperking over de dagelijkse hulp die zij krijgen.¹⁷¹

De Duitstalige Gemeenschap heeft een systeem van toezicht op de institutionele dienstverleners opgezet (zie vraag 15).

Bescherming van de integriteit van de persoon

Vraag 17.

Het Raadgevend Comité voor Bio-ethiek en de Hoge Gezondheidsraad hebben er herhaaldelijk op gewezen dat het principe van de vrije toestemming zoals in de wetgeving inzake de rechten van de patiënt¹⁷² vastgelegd ook van toepassing is op de sterilisatie van personen met een handicap en dat sterilisatie onaanvaardbaar is wanneer deze uitsluitend bedoeld is voor het comfort van de verzorgers of familieleden. Sterilisatie van personen met een handicap moet een uitzondering blijven.¹⁷³ Elk geval moet afzonderlijk worden onderzocht en besproken.¹⁷⁴

De wetgeving over de rechten van de patiënt is ook van toepassing in het geval van chirurgische ingrepen bij personen met een intersekse conditie.

De federale en gefedereerde overheden¹⁷⁵ hebben verschillende algemene ondersteunings- en informatiemaatregelen ontwikkeld gericht op personen met een intersekse conditie evenals hun ouders, bijvoorbeeld in het kader van de interfederale plannen ter bestrijding van homofobe en transfobe discriminatie en geweld.¹⁷⁶ Het meest recente interfederale actieplan LGBTI (2018-2019) bestond uit 22 doelstellingen en 115 maatregelen en acties in verschillende beleidsdomeinen¹⁷⁷ waarbij aandacht was voor de specifieke behoeften van mensen met een handicap. Bovendien worden organisaties die de belangen behartigen van personen met een intersekse conditie en in dat kader campagne voeren tegen onnodige geslachtscorrigerende operaties, financieel ondersteund door de Belgische overheden.

In 2015 hebben de federale staat en de Vlaamse Gemeenschap onderzoek gevoerd naar de zorg- en de levenssituatie van personen en ouders van kinderen met een intersekse conditie. Naar aanleiding van dit onderzoek werd een informatie- en bewustwordingsplatform¹⁷⁸ opgericht, dat zich ook richt tot zorgverleners, evenals informatiehulpmiddelen en klankbordgroepen.

In het Waalse Gewest staat de thematiek inzake intersekse/DSD nog niet op de agenda. De Waalse regelgeving behandelt LGBT-kwesties zonder specifieke focus op deze thematiek.¹⁷⁹

Zelfstandig wonen en worden opgenomen in de gemeenschap

Vraag 18.

a) Op het gebied van zelfstandig wonen en inclusie in de samenleving zijn verschillende maatregelen genomen.

Het 'Perspectiefplan 2020' van de Vlaamse Regering integreert een nieuwe handicapaanpak van in verschillende domeinen.¹⁸⁰

Op vlak van zelfstandig wonen wordt de aanwezigheid van een persoon met een handicap in het gezin in aanmerking genomen bij de berekening van het inkomen¹⁸¹ als criterium om recht te hebben op steunmaatregelen.¹⁸²

Op het gebied van aangepaste zorg kan sinds 01/04/2016 een persoonsvolgende financiering worden aangevraagd bij het VAPH; hierdoor krijgen personen met een handicap rechtstreeks toegang tot de financiering om zelf hun zorg en hulpvoorziening te organiseren. Mensen met een handicap kunnen ook toegang krijgen tot rechtstreeks toegankelijke hulp.¹⁸³ Daarnaast kunnen mensen met een geringe ondersteuningsbehoefte een vast bedrag van € 300 per maand ontvangen.

Wat de wachtlijsten betreft, probeert de regering in te spelen op de groeiende vraag naar specifieke hulp, enerzijds door de rechtstreeks toegankelijke hulp en het zorgbudget te verbeteren en uit te breiden en¹⁸⁴ anderzijds door prioriteitsregels voor de meest kwetsbare groepen in te voeren.¹⁸⁵

Het VAPH heeft ook verschillende financiële scenario's uitgewerkt om de wachtlijsten weg te werken, waaronder een extra bedrag van € 1.600.000.000 bovenop het huidige budget van € 1.750.000.000 om te kunnen voldoen aan de jaarlijks toenemende vraag.

In het Waalse Gewest werkt het AVIQ aan meer inclusieve en gezinsvriendelijke voorzieningen via begeleiding op maat.¹⁸⁶ Drie soorten mobiele inclusiebevorderende steunvoorzieningen zijn inmiddels goedgekeurd en gesubsidieerd.¹⁸⁷ Hun rol is het aanbieden van ondersteuning, advies en expertise aan andere professionals of de omgeving van mensen met een handicap.¹⁸⁸

In Brussel heeft de FGC haar instrumenten aangepast om wachtlijsten weg te werken.¹⁸⁹

De Duitstalige Gemeenschap heeft enkel een wachtlijst voor ondersteuning en hulp bij opleidingen en tewerkstelling en voor trapliften.

b) In de Vlaamse Gemeenschap draagt het systeem van de persoonsvolgende financiering (op maat) bij tot de-institutionalisering, en dit omwille van de flexibele bestedingsmogelijkheden en de diversificatie van het aanbod¹⁹⁰. Het systeem wordt momenteel geëvalueerd; op basis van deze evaluatie zal het systeem waar nodig aangepast worden en verankering krijgen. De Vlaamse Gemeenschap is zich er echter van bewust dat de verschillende sectoren onderling inspanningen zullen moeten leveren om de zorg en ondersteuning op lange termijn te garanderen. Ook het aanpassingsvermogen van de huidige sectorale organisatie aan de zorgbehoeften van personen met een handicap wordt vandaag in vraag gesteld.

In het Waaals Gewest zijn maatregelen genomen om de structuren om te vormen tot kleinere wooneenheden¹⁹¹, zoals individuele of gemeenschappelijke huisvestingsdiensten onder toezicht. Het doel is om volwassenen met een handicap (vanaf 16 jaar) thuis bij te staan, zowel in dagelijkse activiteiten als in de verwezenlijking van hun levensproject.¹⁹²

In Brussel subsidieert de FGC een proefproject voor inclusieve huisvesting dat personen met en zonder handicap in hetzelfde gebouw samenbrengt, met gemeenschappelijke activiteiten, wederzijdse ondersteuning en de nodige basisbegeleiding. Het aantal (de)-institutionaliseringen is opgenomen in het lastenboek van Phare.

De Duitstalige Gemeenschap stelt helaas vast dat steeds meer personen met een handicap die de pensioengerechtigde leeftijd nog niet hebben bereikt, zich genoodzaakt voelen om in een rust- en verzorgingstehuis te gaan wonen om de juiste ondersteuning te kunnen krijgen. In 2018 werd een workshop over de-institutionalisering georganiseerd met als doel inspiratie uit te putten uit de beste praktijken op dit gebied.

c) In de Vlaamse Gemeenschap stelt de persoonsvolgende financiering personen met een handicap in staat om hun ondersteuningssysteem te bespreken met -al dan niet- erkende zorgverleners. Er werd komaf gemaakt met het systeem van de eigen financiële bijdrage: het VAPH dekt de kosten van de zorg en ondersteuning. Personen met een handicap kunnen kiezen voor residentiële zorg of ondersteuning in hun thuisomgeving. Het systeem van persoonsvolgende financiering omvat twee niveaus: een relatief beperkte ondersteuningsbehoefte¹⁹³ en een meer complexe of intensieve ondersteuning.¹⁹⁴ Voor mensen met een handicap die dringend ondersteuning nodig hebben, zijn er versnelde procedures die kunnen leiden tot een automatische toekenning van een budget. Op verzoek van het VAPH heeft *Inter* een overzicht gemaakt van de belangrijkste voorwaarden en hefboomen om thuisblijven mogelijk te maken, aangevuld met aanbevelingen over hoe het VAPH deze personen beter kan ondersteunen, een lijst van gemeenschappelijke aanpassingen aan de woningen, die in de toekomst voor compensatie in aanmerking zouden moeten komen, en een voorstel over hoe gebruikers informatie kunnen krijgen over de beschikbare steun en de daaraan gekoppelde voorwaarden.

In het Waaals Gewest biedt de website 'Bien Vivre Chez Soi' naast technische hulpmiddelen en hulp voor aanpassingen aan de woning, ook informatie over thuiszorg en diensten aan huis.¹⁹⁵ Ook de openbare huisvestingsdiensten hebben verschillende maatregelen genomen om woningen toegankelijker en aanpasbaar te maken. Het gaat om het vastleggen van normen, de verbetering van multidisciplinaire samenwerking maar bijv. ook het 0%-krediet en de terugbetaling van aanpassingswerken.¹⁹⁶ Tot slot voorziet het AVIQ in gesubsidieerde opleidingen voor professionals, mantelzorgers en personen met een handicap, ter bevordering van hun zelfbeschikking en vrijheid om een woning te kiezen. Daarnaast worden opleidingen georganiseerd in het kader van Europese projecten.¹⁹⁷

In Brussel subsidieert de GGC een proefproject voor het opzetten van een persoonlijk-assistentiebudget (BAP).¹⁹⁸ Het doel is om mensen met een handicap hulp en bijstand te bieden in hun dagelijkse activiteiten, alsook een educatieve, pedagogische en orthopedagogische ondersteuning.¹⁹⁹ Dit budget wordt jaarlijks toegekend en vastgesteld op basis van de behoeften van de begunstigden. Daarnaast erkent en subsidieert de GGC vijf SAJ's die 24 uur per dag, 7 dagen per week,²⁰⁰ toegankelijk zijn, alsook 7 diensten voor begeleid wonen. De FGC erkent ook begeleidingsdiensten die vergelijkbare wooneenheden ontwikkelen.²⁰¹

De Duitstalige Gemeenschap probeert verschillende soorten aangepaste woonvormen voor personen met een handicap op te zetten, waaronder aanloopwoningen naar een zelfstandig leven.²⁰² Er is echter nog steeds een gebrek aan woningen die aangepast zijn aan specifieke vormen van handicap.

De oprichting van kleine aanvullende inclusieve huisvestingsstructuren²⁰³ en het aanbieden van persoonlijke assistentie behoren tot de prioriteiten invloegende jaren.

d) Het Vlaamse Gewest heeft voor de periode 2014-2019 meer dan € 330.000.000 toegewezen voor zorgverlening en assistentie. Er wordt een jaarlijks bedrag van € 1.750.000.000 geïnvesteerd in

specifieke steunmaatregelen voor personen met een handicap. 70.000 personen worden hierdoor geholpen.²⁰⁴ Maar er staan nog steeds 19.000 mensen op de wachtlijst.²⁰⁵

In de Fransse Gemeenschap is de functie van referent-coördinator in het leven geroepen (gefinancierd via projectmiddelen (€ 3.489.911) uit het Europees Sociaal Fonds voor de periode 2014-2020.²⁰⁶ De referent-coördinator heeft als opdracht om – in samenwerking met de educatieve instellingen – de sociaal-professionele inschakeling van jongeren uit het gespecialiseerd onderwijs (type 2 en 3) te verbeteren.²⁰⁷

In het Waalse Gewest hebben verschillende projecten gelopen gefinancierd vanuit de structuurfondsen ter ondersteuning van mensen met een handicap bij het bepalen van hun levensproject en van hun zelfbeschikking. In het kader van het ESF wordt bijv. € 31.218.155,55 vrijgemaakt voor sociale inclusie.²⁰⁸ Zo is het burgerschapsprogramma erop gericht personen met een handicap die niet in het arbeidscircuit terecht kunnen, toch de mogelijkheid te geven om onder toezicht een nuttige en lonende activiteit uit te oefenen, ten behoeve van derden. Het garandeert de vrije, vrijwillige en kosteloze deelname van de betrokkenen. In 2018 hebben 523 mensen deelgenomen aan dit burgerschapsprogramma. De regionale fondsen financieren ook projecten die gericht zijn op sociale inclusie.²⁰⁹

In Brussel heeft de FGC in 2019 de steun voor beroepsopleidingen via het ESF versterkt.

In de Duitstalige Gemeenschap doet de DSL regelmatig een beroep op het ESF en de nationale fondsen ter bevordering van zelfstandig wonen en het bestaande aanbod te verbeteren maar ook voor globale projecten ten behoeve van mensen met een handicap.²¹⁰ Het Interreg MOBI-project van de Euregio Maas-Rijn is hier een voorbeeld van.²¹¹

Persoonlijke mobiliteit

Vraag 19.

a) Dankzij parkeerkaarten kunnen personen met een handicap gebruik maken van gereserveerde parkeerplaatsen specifiek voor hen (zowel in België als in het buitenland²¹²). In 2018 werd de applicatie 'Handi2Park' gelanceerd om de geldigheid van de parkeerkaarten te controleren en zo misbruik daadkrachtig aan te pakken. De FOD Mobiliteit voorziet eveneens kortingskaarten voor het openbaar vervoer, waardoor blinden en slechtzienden (met een permanente handicap van minstens 90%) gratis toegang krijgen tot bus, metro, tram of trein. Via de FAQ-campagne 'Iedereen op weg!' (2018) werd een geze gids met snelle antwoorden op vragen over assistentie, begeleiding, kortingen enz. voor de vier vervoersmodi gelanceerd. Voor individuele vragen kunnen personen met een handicap ook terecht op een e-mailadres.²¹³

Daarnaast helpt Inter in het Vlaamse Gewest lokale overheden om het publieke domein toegankelijker te maken. Zij voorzien advies,²¹⁴ opleidingen en informatie over richtlijnen en normen voor beleidsmakers, technische diensten en bewoners met een handicap. Er bestaat een structurele samenwerking met meer dan 90 gemeenten. In 2019 werd het decreet 'Basistoegankelijkheid' goedgekeurd. Het wordt geleidelijk aan ingevoerd en tracht via het concept 'Vervoer op maat' zoveel mogelijk personen met een mobiliteitsbeperking toegang te geven tot het reguliere openbaarvervoersnetwerk. De voltooiing ervan is gepland voor 2022.²¹⁵

Het Waals Gewest erkent vervoersdiensten met aangepast rollend materieel als 'vervoersdiensten van algemeen belang' voor personen met een mobiliteitsbeperking (zie ook vraag 9).²¹⁶

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werd op 05/12/2018, in samenwerking met Unia, een sensibiliseringscampagne gelanceerd om de toegang tot openbare plaatsen voor assistentiehonden te bevorderen.²¹⁷ Er is hieromtrent ook een handvest ondertekend.²¹⁸

De Duitstalige Gemeenschap heeft in 2019 het recht op toegang tot openbare plaatsen ingevoerd voor personen met een assistentiedier.²¹⁹

b) In de Vlaamse Gemeenschap kent het Agentschap Vlaamse Sociale Bescherming (VSB) sinds januari 2019²²⁰ subsidies toe voor de aankoop van mobiliteitshulpmiddelen²²¹. In sommige gevallen worden deze ook terugbetaald.²²² Het Vlaams Mobiliteitscentrum is toegankelijk via verschillende kanalen. In het Vlaams Gewest is het Departement Mobiliteit en Openbare Werken betrokken bij een Europees project 2020 voor de ontwikkeling van een inclusieve mobiliteitsapplicatie.²²³

In het Waals Gewest heeft het AVIQ²²⁴ een aantal commissies opgericht, waaronder de 'Commission Technique Autonomie et Grande Dépendance'.²²⁵ De commissie is onder meer belast met het voorstellen van nieuwe producten, die in aanmerking komen voor terugbetaling en met het paritair beheer van de regelgeving.²²⁶

In Brussel is Iriscare (GGC) sinds 01/01/2019 verantwoordelijk voor bijstand in kader van mobiliteit.²²⁷ De inwoners van het Gewest kunnen aanspraak maken op bijstand van hun Brussels ziekenfonds.²²⁸ Deze steun wordt gecoördineerd met het recht op aanvullende steun van de FGC of de Vlaamse Gemeenschap.²²⁹ Daarnaast zijn er nog steeds taxibussen in gebruik. Verder staan ook de geleidelijke verbetering van de toegankelijkheid van de metrostations en het PAVE-plan op de agenda.²³⁰ Via een

nieuwe applicatie van parking.brussels kunnen voortaan ook de beschikbare parkeerplaatsen voor PBM worden opgevraagd.²³¹

De Duitstalige Gemeenschap heeft het besluit betreffende de mobiliteitshulpmiddelen goedgekeurd: de DSL is nu het enige aanspreekpunt voor mobiliteitshulpmiddelen, bijstand aan huis en aanpassingswerken aan de woning.^{232 233} Voortaan gelden kunnen ook 65plussers aanspraak maken op deze hulpmiddelen en subsidies. En hoewel de procedures langer duren dan voorheen,²³⁴ is de kwaliteit van de follow-up en de betrokkenheid van mensen met een handicap toegenomen. De nieuwe wetgeving maakt het ook mogelijk om de mobiliteitshulpmiddelen te huren. De beoordeling van de behoeften aan materiële mobiliteitshulpmiddelen gebeurt met behulp van de screeningstool ICF.²³⁵

Vrijheid van meningsuiting en toegang tot informatie

Vraag 20.

a) De verschillende beleidsniveaus hebben wetgeving ingevoerd ter omzetting van de Europese richtlijn inzake de toegankelijkheid van de websites en mobiele applicaties van overheidsinstanties. Een interfederale werkgroep (Belgium Web Accessibility Office) maakt de uitwisseling van kennis en goede praktijken in de openbare sector mogelijk.

De Vlaamse overheid waakt over de basistoegankelijkheid van haar eigen websites.²³⁶ In 2018 bleek uit een steekproef dat 44% van de 150 overheidswebsites toegankelijk waren. De overheid is er zich van bewust dat hier nog werk aan de winkel is..

In het Waalse Gewest is een werkgroep opgericht om de verplichtingen van de Europese richtlijn ten uitvoer te leggen.²³⁷

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werden aan de implementatie van de ordonnantie²³⁸ sensibiliseringsessies en opleidingsmodules, evenals een brochure en een consultancy-opdracht van één jaar voor de actoren van de gewestelijke overheidsdiensten gekoppeld. Bovendien wordt de transparantie en openbaarheid van bestuur bij de Brusselse instellingen geregeld via gezamenlijke decreten en ordonnanties van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie en de Franse Gemeenschapscommissie.²³⁹²⁴⁰ Er worden acties ondernomen met betrekking tot webtoegankelijkheid..²⁴¹

De Duitstalige Gemeenschap nam een decreet aan dat de Europese richtlijn gedeeltelijk omzet.²⁴² Er werd een werkgroep opgericht om deze op alle websites van overheidsinstellingen toe te passen en voor de betrokken medewerkers werd een reeks seminars georganiseerd. De overheden produceren steeds meer toegankelijke publicaties en audiovisueel materiaal.²⁴³

b) In de Vlaamse Gemeenschap voorziet het VAPH in verschillende tegemoetkomingen op het gebied van communicatie, mobiliteit en activiteiten in het dagelijks leven om de toegang tot overheidsinformatie te vergemakkelijken.²⁴⁴ Elk jaar wordt een budget van ongeveer € 3.000.000²⁴⁵ toegewezen aan speciale onderwijsmiddelen, in het bijzonder de financiering van gebarentolken voor studenten met gehoorproblemen. Ook het lesmateriaal wordt omgezet²⁴⁶ en de nodige technische ondersteuning, zoals aangepast meubilair, wordt voorzien.²⁴⁷ De toegankelijkheid van televisieprogramma's wordt geregeld door middel van verplichtingen, quota's en subsidies aan commerciële zenders.²⁴⁸ De Vlaamse mediaregulator zorgt voor de naleving van deze regelgeving. In de beheersovereenkomsten van de verschillende stakeholders zijn bepalingen opgenomen voor audiobeschrijving.²⁴⁹

Daarnaast ondersteunt het Vlaams Kenniscentrum Mediawijsheid mensen in Vlaanderen en Brussel²⁵⁰ bij het gebruik van ICT en.²⁵¹

Het referentiekader voor een alomvattend en geïntegreerd toegankelijkheidsbeleid omvat verschillende processen met betrekking tot communicatie en het aanbieden van toegankelijke diensten. De publicatie "Naar een toegankelijke gemeente" (2019) bevat inspirerende praktijkvoorbeelden.²⁵²

Dankzij subsidiemiddelen van Gelijke Kansen wordt een Vlaamse gebarentaal cursus ontwikkeld op maat van doven van buitenlandse herkomst en van dove nieuwkomers in het bijzonder.²⁵³

In de Franse Gemeenschap bieden het volwassenen- en universitair onderwijs lespakketten en opleidingen in gebarentaal aan.²⁵⁴ Op cultureel vlak worden opleidingsprojecten, de ontwikkeling van leesbaarheidssoftware en audiodescriptie van films ondersteund.²⁵⁵ Bovendien is het reglement betreffende de toegang tot programma's voor de personen met een zintuiglijke handicap van 01/01/2019 in werking getreden.²⁵⁶ Op 13/12/2019 heeft de 'Conseil Supérieur de l'Audio-Visuel' van (CSA) een handvest gepubliceerd over de kwaliteit van de toegankelijkheidsmaatregelen en een gids met goede praktijken voor professionals in de sector van de audiobeschrijving (in werking getreden op 01/01/2020)²⁵⁷; dit moet de kwaliteit van deze diensten verbeteren en de controle door de CSA mogelijk maken.²⁵⁸ De CSA focust zich op 3 thema's: de toegankelijkheid van de programma's (de sector verbindt zich middels een overgangsperiode tot een inclusief audiovisueel landschap)²⁵⁹, vertegenwoordiging in de media²⁶⁰ en de diversificatie van de sportsectoren die door de RTBF (Radio Télévision Belge Francophone) worden aangeboden.²⁶¹

In het Waalse Gewest heeft het AVIQ verschillende stappen gezet om de toegankelijkheid van informatie (gebarentaal voor Franstalig België) te garanderen, zoals een overheidsopdracht voor tolken in de Franse gebarentaal, ondertiteling en vertaling in ERAU.²⁶² Daarnaast maken sommige gemeenten gebruik van de dienst 'Relais-signé', eengratis tolkdienst op afstand voor telefoongesprekken of korte interviews met een doof persoon.²⁶³

De GGC financiert een sociaal coördinatie- en documentatiecentrum dat zo'n 20.000 documentaire referenties en een databank met 4.000 adressen openbaar ter beschikking stelt.²⁶⁴ In de Brusselse regeringsverklaring wordt de oprichting van een Brussels informatiecentrum inzake handicap voorzien om alle nuttige informatie voor de personen met een handicap in Brussel en hun gezinnen op één plaats samen te brengen.²⁶⁵

De Duitstalige Gemeenschap heeft een decreet goedgekeurd²⁶⁶ dat de Duitse gebarentaal erkent en zal het gebruik ervan faciliteren en aanmoedigen.²⁶⁷

Respect voor huis en gezin

Vraag 21.

a) Op federaal niveau is de wetgeving inzake tijdskrediet in 2017 gewijzigd. Werknemers hebben recht op tijdskrediet mits motivering. De duur van dit tijdskrediet werd door de wet van 05/03/2017 betreffende werkbaar en wendbaar werk verlengd van 36 naar 51 maanden indien opgenomen om zorgredenen. Dit omvat onder meer de zorg voor een kind met een handicap jonger dan 21 jaar.²⁶⁸ De wetgeving inzake ouderschaps- en adoptieverlof werd eveneens aangepast zodat ook rekening wordt gehouden met de impact van de aandoening op de gezinsomgeving en de gevolgen voor de activiteiten van het kind.²⁶⁹ Meer kinderen zullen gevat worden onder de definitie van handicap in het kader van ouderschapsverlof.²⁷⁰ Bij adoptieverlof betekent dit een verdubbeling van de duur van het adoptieverlof waarop de ouder recht heeft.²⁷¹ Ten slotte voorziet de wet van 17/05/2019, die de erkenning van mantelzorgers vastlegt, in een vierde vorm van thematisch verlof, met name voor personen die als mantelzorgers erkend zijn. De wet voorziet het recht op een volledige werkonderbreking van een maand per persoon die zorg nodig heeft of een arbeidstijdverkorting van twee maanden met 1/5 of 1/2.²⁷²

In de Vlaamse Gemeenschap kunnen kinderdagverblijven een subsidie aanvragen voor individuele inclusieve kinderopvang en voor structurele inclusieve kinderopvang. Sedert 2014 zijn er Centra voor inclusieve kinderopvang, die jaarlijks meer dan 200 kinderdagverblijven adviseren en/of ondersteunen.²⁷³ Deze strategie is gericht op bewustmaking en verbreding van het draagvlak. In 2018 zijn 13 proefprojecten gestart waarin onder andere wordt onderzocht hoe kinderen met complexe behoeften kunnen worden opgevangen in kinderdagverblijven en multifunctionele centra^{274, 275}

In het Waals Gewest bieden de Centres de formation et d'insertion socioprofessionnelle adaptés (aangepaste centra voor opleidingen en socio-professionele inschakeling) een gedeeltelijke financiering van de kosten voor kinderopvang en crèches van de stagiairs.²⁷⁶

In Brussel subsidiëren de GGC en de FGC verschillende organisaties die ontspannings- en herbronningsmomenten aanbieden aan ouders en gezinnen van kinderen met een handicap.²⁷⁷

In de Duitstalige Gemeenschap voorziet het masterplan 2025 dat gezinnen met kinderen met een handicap in de toekomst systematischer gebruik zullen kunnen maken van de reguliere buitenschoolse opvang. In samenwerking met het regionaal centrum voor kinderopvang heeft de DSL in 2017 een proefproject voor buitenschoolse opvang opgezet, dat ouders een opvangplaats in de buurt garandeert voor hun kind, ongeacht de handicap van het kind.

b) Het Burgerlijk Wetboek stelt aan de adoptie dezelfde voorwaarden voor alle burgers, ongeacht de gezondheidstoestand van de adoptieouder. Elke adoptieouder moet echter gekwalificeerd en geschikt zijn verklaard door een vaststelling van bekwaamheid, uitgesproken door de familierechtbank. Een kandidaat wordt al dan niet 'bekwaam' geacht na een sociaal-psychologisch onderzoek. Dit houdt rekening met de geschiktheid van de adoptieouder, de belangen van het geadopteerde kind en de persoonlijke, familiale en medische situatie van de betrokkene en zijn of haar beweegredenen.

In het Waalse Gewest organiseert het AVIQ het Salon 'enVIE d'Amour', dat advies en oplossingen aanbiedt voor een emotionele, relationele en seksuele zelfredzaamheid.²⁷⁸ Op deze beurs werd een ouderschapsruimte ingericht, waar taboes over het thema opvoeding worden doorbroken. Een groep die zich richt op opvoeding is belast met het in kaart brengen van alle acties hieromtrent in het

Franstalige landsgedeelte. Vervolgens formuleert deze groep voorstellen om het bestaande aanbod te verbeteren.²⁷⁹

c) In de Vlaamse Gemeenschap blijkt uit een studie van 2018 over seksueel geweld bij vrouwen met een handicap in Vlaanderen, dat in de instellingen waar vrouwen met mentale beperkingen leven, seksualiteit nauwelijks aan bod komt, dat hun seksuele kennis en autonomie beperkt zijn en hun seksualiteit niet gerespecteerd wordt. Onderzoekers stellen de nood vast aan expertisebevordering bij (toekomstige) professionals om signalen van seksueel geweld te herkennen en vrouwen na seksueel geweld op te vangen en te begeleiden, met aandacht voor hun seksualiteit en seksuele en relationele ervaringen, met name op het gebied van onderwijs.

In het Waalse Gewest is een leermiddelencentrum 'Handicaps et Sexualités' opgericht voor al wie informatie wenst over het emotionele, relationele en seksuele leven van mensen met een handicap. In het kader van het beleid voor een emotioneel en seksueel volwaardig leven, komt de kwestie ouderschap aan bod in gerichte opleidingen en een *gemakkelijk leesbaar* boekje. Er worden ook trainingen en coachingssessies georganiseerd voor professionals en al wie met dit onderwerp te maken krijgt.²⁸⁰ Het Proximam-project heeft tot doel bijzonder kwetsbare vrouwen, waaronder vrouwen met een handicap, op te vangen om een relatie op te bouwen, de relatie positiever te maken en de moeder de nodige middelen aan te reiken zodat ze met haar kind naar een reguliere woning kan verhuizen.²⁸¹

In Brussel financiert de FGC ook het leermiddelencentrum 'Handicaps et Sexualités'. De dienst Phare neemt deel aan de beurs enVIE d'Amour.

In de Duitstalige Gemeenschap biedt het SENS-aanbod van de DSL advies en ondersteuning aan personen met een handicap en hun naasten, als antwoord op hun vragen over emotionele relaties en liefdesleven, emoties en seksualiteit.

Onderwijs

Vraag 22.

a) In de Vlaamse Gemeenschap werden verschillende beleidsmaatregelen ingevoerd om het gewone onderwijs inclusiever te maken: het decreet betreffende maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften (*M-decreet*), een nieuw ondersteuningsmodel (zie verder) en het decreet betreffende de leerlingenbegeleiding in het basisonderwijs, het secundair onderwijs en de centra voor leerlingenbegeleiding. De strategie naar een inclusiever onderwijs bestaat erin dat ouders de keuze hebben om hun kind in te schrijven op een gewone school en dat deze scholen de redelijkheid van de aanpassingen beoordelen die nodig zijn om een leerling studievoortgang te laten maken, op basis van een individueel aangepast curriculum. Als door de beslissingen van de ouders en de scholen het aantal leerlingen in het bijzonder onderwijs drastisch verminderd, zal een garantiesysteem in werking treden dat een overdracht van middelen van het bijzonder onderwijs naar het algemeen onderwijs in gang zet. Na de invoering van het *M-decreet* op 01/09/2015 had deze strategie een onmiddellijk effect op het basisonderwijs en een beperkter effect op het secundair onderwijs.²⁸²

In de Franse Gemeenschap, voorziet het decreet van 03/05/2019 in de oprichting van speciale onderwijsklassen of -faciliteiten binnen de gewone onderwijsgebouwen. Deze klassen worden 'inclusieve klassen' genoemd. Ze worden in een school binnen het gewoon onderwijs ingericht.²⁸³ Er werden eveneens twee decreten aangenomen om het hoger onderwijs inclusiever te maken. Het eerste decreet definieert het landschap van het hoger onderwijs en de academische studieorganisatie (landschapsdecreet) en biedt studenten met moeilijkheden de mogelijkheid aan om het jaarprogramma te verlichten.²⁸⁴ Het tweede deel decreet betreffende het inclusief hoger onderwijs is bedoeld om de toegang tot de gebouwen te vergemakkelijken en te zorgen voor een onderwijsaanbod dat aangepast is aan de behoeften van de studenten, bijv. via ondersteunende diensten en redelijke aanpassingen.²⁸⁵

In het Waalse Gewest biedt het AVIQ, in het kader van de individuele steun, een financiële ondersteuning voor een begeleidingstraject van maximum 450 uren/jaar voor studenten van het hoger onderwijs of het volwassenonderwijs. Het protocol tussen het AVIQ en de onderwijsadministratie, dat in 2019 werd bijgewerkt, heeft tot doel de samenwerking tussen beide sectoren te bevorderen, rekening houdend met hun specificiteit, in het belang van de studenten en hun gezinnen.²⁸⁶

In de Duitstalige Gemeenschap werd tijdens de laatste legislatuur meer nadruk gelegd op de individuele begeleiding van de leerlingen. Sinds 01/09/2017 is de zgn. 'compensatie voor de nadelen' ingevoerd. Deze compensatie maakt het mogelijk om een specifiek en individueel tekort van de leerling te compenseren met materiële, immateriële, methodische, didactische of organisatorische maatregelen. Heel wat leerlingen hebben reeds gebruik gemaakt van deze compensatie.²⁸⁷ De 'puntenbescherming' werd op 01/09/2018 ingevoerd en zorgt ervoor dat de leerling in één of meerdere deelgebieden van het curriculum of het schoolkader niet wordt geëvalueerd, omdat er leemten zijn die niet of niet kunnen worden opgevuld.²⁸⁸

b) In de Vlaamse Gemeenschap heeft het *M-decreet* niet alleen impact gehad op het aantal leerlingen in het buitengewoon onderwijs. Het heeft ook het aantal leerlingen teruggedrongen dat via het geïntegreerde onderwijs in het normale onderwijs wordt ondersteund. Er werden begeleidende maatregelen genomen om deze situatie te compenseren: de garantie dat de budgetten op het niveau van 2014-2015 zullen blijven, ondanks de daling van het aantal schoolinschrijvingen,²⁸⁹ en de vervroegde inwerkingtreding van de waarborgregeling regeling in het bijzonder onderwijs.²⁹⁰ Sinds

2017 is er een nieuw ondersteuningsmodel ingevoerd dat de hierboven beschreven maatregelen integreert in één enkel model, door middel van het geïntegreerd onderwijs, het inclusief onderwijs en de steun op basis van het waarborgsysteem.²⁹¹ In overleg met de ouders, het centrum voor leerlingenbegeleiding en de school voor bijzonder onderwijs, bepaalt de school de benodigde ondersteuning op basis van de behoefte.²⁹² Bij de invoering van het nieuwe ondersteuningsmodel werd een extra budget van € 15.200.000 beschikbaar gesteld.²⁹³ Daarnaast wordt een jaarlijks budget van ongeveer € 3.000.000 euro voor aangepast lesmateriaal toegekend.²⁹⁴ Wat de infrastructuur van de scholen betreft, moeten nieuwbouw- en/of verbouwingsprojecten voldoen aan specifieke toegankelijkheidsregels v. Voor het bestaande patrimonium zijn er onvoldoende middelen, maar het Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs speelt een ondersteunende rol en geeft informatie over de toegankelijkheid van schoolgebouwen.

In de Franse Gemeenschap verplicht het decreet van 07/12/2017 de gewone scholen om leerlingen met bijzondere behoeften op te vangen mits redelijke aanpassingen, op voorwaarde dat hun situatie niet vereist dat zij in het buitengewoon onderwijs worden opgevangen.²⁹⁵ Redelijke aanpassingen kunnen van materiële, organisatorische of pedagogische aard zijn. Ze zijn bedoeld voor leerlingen met specifieke behoeften, die erkend worden op basis van een door specialisten gestelde diagnose, en worden ingevoerd in onderling overleg met de betrokken actoren.²⁹⁶ Het decreet van 30/01/2014 betreffende het inclusieve volwassenenonderwijs en het besluit van 05/07/2017 bevorderen de toegang tot volwassenenonderwijs voor studenten met een handicap hebben tot doel de verschillende belemmeringen weg te werken die de toegang tot deze studies bemoeilijkt.²⁹⁷ Wat het hoger onderwijs betreft, bepaalt het decreet betreffende het hoger onderwijs (zie vraag a) dat de onthaal- en ondersteuningsdiensten van de instellingen voor hoger onderwijs een geïndividualiseerd ondersteuningsplan moeten opstellen, de uitvoering ervan moeten verzekeren en het plan moeten evalueren (en indien nodig aanpassen) in functie van de behoeften van de student.²⁹⁸

In Brussel heeft de FGC haar ondersteunende diensten voor onderwijs voor mensen met een handicap versterkt. Deze maatregelen omvatten specifieke acties op het gebied van 'inclusief onderwijs' uitgevoerd door erkende begeleidingsdiensten²⁹⁹, de versterking van de hulp bij de inclusie op gewone scholen en meer interventies voor pedagogische ondersteuning bij hogere en universitaire studies.³⁰⁰

c) Er zijn geen specifieke maatregelen om de opleiding en aanwerving van leerkrachten met een handicap te bevorderen en te ondersteunen. Elke situatie wordt individueel onderzocht. Als een persoon een specifieke inrichting of aanpassing van zijn werkomgeving nodig heeft, dan kan dit worden overwogen.

Vraag 23.

a) **Ter herinnering:** in België zorgt het stelsel van de verplichte ziektekostenverzekering dat bijna de gehele Belgische bevolking gedekt is door het openbare stelsel van gezondheidszorg en derhalve toegang heeft tot een kwalitatief hoogwaardige gezondheidszorg.³⁰¹

In de Vlaamse Gemeenschap worden 3 actiegebieden overwogen. Voor de thuiszorg krijgen de diensten voor gezinszorg een extra subsidie om mensen met een handicap te ondersteunen. De personen met een handicap hoeven niet de volledige kosten van een uur gezinszorg te betalen, maar enkel het gebruikerstarief. In het geval van andere dienstverlening moeten zij hun zorg aan werkelijke kost betalen. Binnen de geestelijke gezondheidszorg werd een betere samenwerking tussen het VAPH en de psychiatrische ziekenhuizen tot stand gebracht, om de opvang van personen met een handicap te verbeteren. Er werd ook onderzocht of en hoe mensen met een dubbele diagnose die een persoonlijk budget hebben, hun PVF kunnen terugbetalen. Voor de ouderenzorg werd aan de Universiteit Antwerpen onderzocht hoe de PVF kan worden ingezet in het kader van gesubsidieerde/erkende capaciteiten voor ouderenzorg, in het belang van de vrije keuze van personen met een handicap en hun toegang tot de verschillende zorgsectoren.

In het Waals Gewest, is, wat de betaalbaarheid betreft, het Waals Wetboek van Sociale Actie en Gezondheid gewijzigd om er de derdebetalersregeling in op te nemen.³⁰² Het AVIQ heeft een onderzoek laten uitvoeren naar de toegang tot de zorg voor personen met een handicap.³⁰³ Bovendien controleert de Direction des Infrastructures médico-sociales van het AVIQ bij de toekenning van subsidies voor de inrichting van medisch-sociale infrastructuren of de plannen wel voldoen aan de toegankelijkheidsnormen.

In Brussel subsidieert de GGC een mobiele interventiecel voor personen vanaf 16 jaar met (een vermoeden van) mentale handicap en gedragsproblemen . Het doel is om deze stoornissen te verminderen, om de mentale toestand van de patiënten en het samenleven met naasten of in de institutionele omgeving te verbeteren.³⁰⁴

b) In het Waals Gewest heeft het 'Plateforme Annonce Handicap' een website ontwikkeld waarop de goede praktijken worden uiteengezet voor professionals die een diagnose moeten melden.³⁰⁵ Het MOBI-project van Interreg³⁰⁶ ontwikkelt een e-learningmodule om de vaardigheden van professionals op het gebied van dubbele diagnose aan te scherpen. In het kader van dit project worden ook opleidingsdagen georganiseerd door de verschillende partners.

Bevoegdverklaring en rehabilitatie

Vraag 24.

a) In Vlaanderen zijn de centra voor psychosociale rehabilitatie van volwassenen bedoeld voor gebruikers die door een ernstige behoefte aan geestelijke gezondheidszorg bepaalde capaciteiten verliezen of slechts over beperkte capaciteiten beschikken, en als gevolg daarvan ernstige moeilijkheden ondervinden bij het vinden of behouden van een plaats op school of een job, of om in een familiale omgeving te leven of hun autonomie te bewaren. Deze centra bieden een poliklinisch of residentieel revalidatieprogramma van beperkte duur aan.³⁰⁷ Psychiatrische verpleeghuizen en initiatieven op het gebied van beschermd wonen bieden herstellzorg en begeleiding aan volwassenen en senioren met ernstige en langdurige psychische problemen.³⁰⁸

Het Waals Gewest heeft multidisciplinaire revalidatie- en referentiecentra ter beschikking. De revalidatiecentra bieden mensen met verschillende functiebeperkingen een multidisciplinair revalidatieprogramma aan, met het oog op een zo groot mogelijke autonomie en een optimale socio-familiale herinschakeling.³⁰⁹ Multidisciplinaire referentiecentra zijn gespecialiseerd in bepaalde pathologieën en bieden hun patiënten levenslange ondersteuning. Na de diagnose kunnen zij de voortgang van hun (meestal) poliklinische patiënten volgen en hen zo nodig voorzien van de nodige informatie, voorlichting en psychosociale ondersteuning. In dit verband moet de samenwerking met andere eerstelijns- en tweedelijns-zorgverleners worden vermeld.

In Brussel zorgt de GGC voor de erkenning en subsidiëring van bicommunautaire centra en diensten voor mensen met een handicap. Momenteel zijn er 7 opvangcentra en 11 dagcentra. De opdracht van deze centra is het bevorderen van de integratie en participatie van personen met een handicap.³¹⁰ Sinds 01/01/2019 financiert Iriscare 24 bicommunautaire functionele revalidatiecentra.³¹¹

b) In Vlaanderen worden interventies voor revalidatie-uitrustingen vastgelegd in een revalidatieovereenkomst. De financiële bijdrage van de gebruiker in de kosten van de gezondheidszorg wordt bij decreet vastgesteld. Er kunnen in principe geen extra kosten aan de zorggebruiker in rekening worden gebracht (tenzij anders vermeld in de overeenkomst). Er wordt rekening gehouden met de specifieke situatie van personen met een handicap: personen met een handicap die een hogere uitkering krijgen op basis van bijv. hun handicapgerelateerd inkomen, betalen geen persoonlijk aandeel of betalen minder.

In het Waalse Gewest worden de centra voor personen met een handicap georganiseerd op basis van een overeenkomst met het AVIQ, dat een gelijke toegang voor iedereen garandeert, afhankelijk van de naleving van een aantal criteria. Over het algemeen neemt de patiënt niet financieel deel aan de zorg die door het Waals Gewest via de ziekenfondsen wordt verzekerd.³¹²

In de Duitstalige Gemeenschap wordt bij de financiering van de revalidatiediensten op lange termijn, die onder haar bevoegdheid vallen, geen onderscheid gemaakt in termen van financiering en toegang.

Werk en werkgelegenheid

Vraag 25.

a) Op federaal niveau biedt de uitkeringsverzekering een vervangingsinkomen voor werknemers met een meer dan een maand ziekteverzuim waarvan de gezondheidstoestand een tijdelijk of permanent loonverlies van meer dan 66% rechtvaardigt.³¹³ De sociale inspectie kan sinds 2018 gebruik maken van 'mystery calls' op de arbeidsmarkt, waardoor ze anoniem discriminatie kunnen onderzoeken. Ze worden ingezet in het kader van de toepassing van de drie bestaande antidiscriminatie wetten³¹⁴ en dus ook op het gebied van handicap. In 2019 werd een nieuw wettelijk kader voor positieve actie goedgekeurd voor werkgevers ten aanzien van kansarme groepen, waaronder mensen met een handicap.³¹⁵ Het RIZIV is ook gestart met een grootschalig pilootproject om het *Individual Placement Support* -model te valideren. Deze methode, bedoeld voor patiënten met een langdurige en ernstige psychische aandoening, werkt volgens het '*place then train*' -principe, met actieve ondersteuning van hiertoe opgeleide job coaches.³¹⁶ De communicatiecampagne 'Handicapable' wordt voortgezet om overheden en mensen met een handicap te informeren over redelijke aanpassingen bij de selectieprocedure, de prioritaire aanwerving en de inrichting van de werkplek.³¹⁷ Op het vlak van selectie heeft een hervorming het mogelijk gemaakt dat mensen met een handicap hun proefperiode op deeltijdbasis kunnen voltooien en zijn er procedures voor taaldiploma's in gebarentaal opgezet.

Alle beleidsniveaus organiseren jaarlijks gezamenlijk de nationale actie 'Duoday'.³¹⁸

Het Vlaamse Gewest heeft verschillende maatregelen getroffen om de arbeidsparticipatie van vrouwen en mannen met een handicap te bevorderen. De Vlaamse ondersteuningspremie (VOP) is een loonsubsidie voor werkgevers die personen met een handicap in dienst nemen of voor zelfstandigen met een handicap. De premie bedraagt 20% of 40% van het referentiesalaris, afhankelijk van de duur van het recht op VOP. In sommige gevallen kan de premie worden verhoogd tot 60% van het referentiesalaris.³¹⁹ Sinds 1 januari 2019 is de doelgroep van de premie uitgebreid naar personen met een indicatie van een handicap waarvan de situatie nog kan veranderen, maar die vanwege hun medische situatie problemen ondervinden bij hun herinschakeling. De premie bedraagt 20% voor een periode van maximaal 2 jaar (deze kan worden verlengd en verhoogd tot 60%). Het beleid m.b.t. werkplekklaren werd in 2018 hervormd, onder meer door de herziening van de regels voor de individuele beroepsopleiding van personen met een handicap. De aanwerving van personen met een handicap wordt gegarandeerd voor een periode die minstens de duur van de individuele beroepsopleiding omvat. De reglementering inzake speciale werkgelegenheidsmaatregelen werd aangepast, zodat ook werkzoekenden en leerlingen met een handicap het recht hebben op redelijke aanpassingen op de werkvloer.³²⁰ Het decreet van 25/04/2014 houdende de werk- en zorgtrajecten voorziet in een gespecialiseerde begeleidingsdienst voor werkzoekenden met medische, mentale, psychologische, psychiatrische en/of sociale problemen, die (tijdelijk) niet in staat zijn om betaald werk te verrichten, hetzij in het normale arbeidscircuit, hetzij in de sociale economie.³²¹ Daarnaast formuleert het strategisch Gelijkekansen- en Diversiteitsplan 2016-2020 tal van concrete acties om de 3%-doelstelling voor de tewerkstelling van mensen met een handicap of chronische ziekte binnen de Vlaamse overheid te bereiken.³²² Eind 2018 waren 678 werknemers van de Vlaamse overheid (1,8%) geregistreerd als personen met een handicap of chronische ziekte.³²³

In 2016 heeft de Franse Gemeenschap een adviseursfunctie gecreëerd om de inschakeling van personen met een handicap in de overheidsdiensten te bevorderen en een structurele aanpak ter zake te stimuleren.³²⁴

In het Waals Gewest wordt op twee sporen gewerkt om de werkgelegenheidsgraad op te krikken: via wettelijke verplichtingen enerzijds en via sensibilisering van de werkgevers anderzijds.³²⁵ De Waalse arbeidsbemiddelingsdienst FOREM heeft ondersteunende maatregelen voor werkzoekenden³²⁶ met een handicap opgezet en voorziet in opleidingen voor begeleiders om tegemoet te komen aan de behoeften van personen met een handicap³²⁷. De Waalse regering heeft aldus de bepalingen met betrekking tot de aanwerving en loopbaan van personen met een handicap bij de Waalse overheidsdienst geactualiseerd³²⁸. De overheidsdiensten moeten om de twee jaar, in samenwerking met het AVIQ, verslag uitbrengen over de tewerkstelling van personen met een handicap.

De Regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft in 2014 het pilootproject 'Pool H' gelanceerd, dat tot doel heeft een face-to-face prospectie te organiseren voor werkgevers uit de privé- en de overheidssector die actief zijn in het Brussels Gewest en die personen met een handicap willen tewerkstellen. Gelet op het succes van deze actie³²⁹ werd het project structureel opgenomen door Actiris in 2017. Medio 2016 lanceerde Actiris ook een nieuwe projectoproep om een ondersteuning aan te bieden voor mensen met een handicap die op zoek zijn naar een job die aangepast is aan hun behoeften. In 2018 heeft het Brusselse Vormingsfonds voor Uitzendkrachten een bewustmakingscampagne opgezet voor de aanwerving van personen met een handicap.³³⁰ In het kader van de ordonnantie 'Handistreaming' werd een proefproject gestart om de voorlichting en begeleiding van mensen met een handicap, die een eigen bedrijf willen opstarten, te verbeteren, en om de actoren die deze ondernemers met een handicap begeleiden en steunen, te informeren over de bestaande steunmaatregelen. Daarnaast dragen verschillende activerings- en inschakelingsmaatregelen ook bij aan de duurzame integratie van mensen met een handicap op de arbeidsmarkt.³³¹ Wat het ambtenarenapparaat betreft, is het beleid inzake personen met een handicap opgenomen in de lijst van vijf prioriteiten voor het diversiteitsbeleid binnen het gewestelijk openbaar ambt voor de periode 2016-2020. Elke gewestelijke overheidsdienst moet deze doelstelling in haar diversiteitsplan opnemen en concrete acties ondernemen. In 2018 werd een gewestelijk platform voor personen met een handicap opgericht.³³² In 2018 werden nieuwe regels geformuleerd om het percentage van 2% werknemers met een handicap te bereiken.³³³ Op het niveau van de FGC bedraagt de tewerkstellingsgraad van personen met een handicap in de overheidsdiensten bijna 5%.³³⁴ Daartoe werden verschillende maatregelen genomen m.b.t. de aanwerving, het onthaal en de begeleiding van personen met een handicap.³³⁵ Er werden ook opleidingen en evenementen georganiseerd om de tewerkstelling van personen met een handicap te bevorderen, zowel in de overheids- als in de privésector.³³⁶

In de Duitstalige Gemeenschap stelt de DSL, in samenwerking met de bedrijven, verschillende gerichte maatregelen voor ter bevordering van de integratie op de arbeidsmarkt.³³⁷ In juni 2016 werd ook de studie "L'emploi assisté, l'économie sociale et les mesures d'activation du point de vue des personnes handicapées en Communauté germanophone" (begeleid werk, sociale economie en activeringsmaatregelen vanuit het oogpunt van personen met een handicap in de Duitstalige Gemeenschap) gepubliceerd. Deze studie analyseert de huidige situatie en stelt een aantal maatregelen voor om de integratie van deze personen op de arbeidsmarkt te bevorderen of de overgang te vergemakkelijken, en uiteindelijk de arbeidsparticipatie te verhogen. In de periode 2014-2019 was het transversale project "Integratie in de economische regio" van het concept van regionale ontwikkeling gericht op het bevorderen van de tewerkstelling voor mensen met een handicap.³³⁸ Op het niveau van het openbaar ambt werd de toestand van de tewerkstelling van personen met een handicap beoordeeld in 2016. Het resultaat is bemoedigend en heeft aangetoond dat de overheidsdiensten van de Duitstalige Gemeenschap openstaan voor mensen met een handicap. Er werd afgezien van de invoering van een werkgelegenheidsquotum voor personen met een handicap en de voorkeur gegeven aan concrete maatregelen die de werkgelegenheid daadwerkelijk bevorderen.

b) Op federaal niveau werd in 2019 een nieuwe regelgeving goedgekeurd om een nieuwe status te creëren voor werklozen met een ernstige medische, fysieke, mentale, psychiatrische of psychologische handicap.³³⁹ Dit regelgevend kader stelt hen in staat om na de eerste 36 maanden van werkloosheid door bemiddelingsdiensten te worden bijgestaan en gedurende een langere periode een meer specifieke ondersteuning te krijgen in hun zoektocht naar werk. Hun Inkomen blijft gegarandeerd zolang ze positief samenwerken met de bemiddelingsdiensten. Daarnaast is de federale regelgeving inzake overheidsopdrachten aangepast om de opwaardering van beschutte werkplaatsen mogelijk te maken en te bevorderen.³⁴⁰

In het Vlaamse Gewest werden de vroegere beschutte en sociale werkplaatsen in 2015³⁴¹ hervormd tot 'tewerkstellingsplaatsen op maat' evenals de doelgroepenondersteuning aangepast. Het proefproject *Brake-out* (2018) heeft tot doel mensen met een handicap te empoweren en voldoende leermogelijkheden en ervaringen aan te reiken, zodat ze worden klaargestoomd voor de reguliere arbeidsmarkt, het verenigingsleven of andere domeinen die bijdragen aan de kwaliteit van hun toekomstige leven.³⁴²

Het Waals Gewest voerde verschillende maatregelen in voor de begeleiding en ondersteuning van de tewerkstelling in een gewone werkomgeving. Deze maatregelen vertrekken vanuit de toegevoegde waarde van de werknemer en de ontwikkeling van zijn of haar vaardigheden.³⁴³ Het 'transition-insertion' project heeft als doel schoolverlaters te ondersteunen bij hun overstap naar de arbeidsmarkt, via een referent-coördinator in de scholen voor gespecialiseerd onderwijs.³⁴⁴ Sinds 2014 is een nieuwe regelgeving van kracht met betrekking tot aangepaste centra voor socio-professionele opleiding en integratie. In eerste fase wordt het professionele project uitgetekend en gevalideerd, waarna een mogelijke kwalificerende opleiding en ondersteuning bij de inschakeling in het bedrijf wordt voorgesteld.³⁴⁵ De projecten van de Waalse arbeidsbemiddelingsdienst en het socio-professionele inschakelingsproject bieden aangepaste ondersteuning voor doven en slechthorenden in hun zoektocht naar werk en integratie op de werkvloer. Er werden samenwerkingsovereenkomsten gesloten met FOREM om opleidingen voor werkzoekenden en werknemers te organiseren en met het 'Institut wallon de formation en alternance et des indépendants et petites et moyennes entreprises' voor leercontracten of opleidingen tot bedrijfsleider te organiseren.

In de Duitstalige Gemeenschap heeft de regering de wetgeving³⁴⁶ aangepast zodat personen die tot een bedrijfsinterne opleiding zijn toegelaten (ter voorbereiding op de professionele inschakeling van personen met een handicap of om een eerste alternerende opleiding te volgen), de kans krijgen om aangeworven te worden in de instelling waar zij een dergelijke opleiding hebben gevolgd, zonder voorafgaande oproep tot kandidaatstelling. Deze aanpassing maakt een vlotte overgang van een bedrijfsinterne opleiding of een succesvolle alternerende opleiding naar een stabiele arbeidsovereenkomst mogelijk.

c) Op federaal niveau is het verbod op discriminatie van personen met een handicap opgenomen in de wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie. Het weigeren van redelijke aanpassingen wordt beschouwd als een vorm van discriminatie. In 2018 werd een e-learningmodule gelanceerd over de non-discriminatiewetgeving, de criteria die door deze wetgeving worden beschermd en praktijkvoorbeelden. Sinds 2019 biedt de FOD Beleid en Ondersteuning ook organisatorische en financiële steun voor bewustmakings sessies voor federale ambtenaren, met als thema zichtbare en onzichtbare handicaps.

Unia ondersteunt de 3 gewesten met gratis interactieve online trainingsmodules over de antidiscriminatiewetgeving, diversiteitsbeleid en handicap.³⁴⁷

In Vlaanderen staat het Actieplan ter Bestrijding van Arbeidsgerelateerde Discriminatie centraal in het antidiscriminatiebeleid mbt tewerkstelling.³⁴⁸ Het plan werd in 2016 geactualiseerd met de bedoeling om werkgevers via instrumenten en publicaties hun antidiscriminatiebeleid in de praktijk

te brengen. Daarnaast werd ingezet op concrete acties zoals de campagne "*Het is gauw gebeurd*"³⁴⁹, onderwijs en opleiding, het stimuleren van sectorspecifieke zelfregulering (via de sectorakkoorden en een specifiek actieplan in de sector van de dienstencheques), en meer controles door de Vlaamse sociale inspectie.

De Franse Gemeenschap voert objectieve, op competenties gebaseerde selectieprocedures, waarbij personen met een handicap redelijke aanpassingen kunnen aanvragen. Daarnaast worden er regelmatig opleidings- en bewustmakingsmodules over de bestrijding van discriminatie georganiseerd door de personeelsafdelingen. In deze modules komen de thema's inclusie, handicap en het recht op redelijke aanpassingen aan bod.

In het Waalse Gewest werd het programma voor bewustmaking rond handicap en demystificatie aangepast om de acties ter bestrijding van discriminatie flexibeler te maken en werkgevers beter te bereiken. Het AVIQ ondernam in dit verband een reeks concrete acties³⁵⁰, zoals de financiering en ondersteuning van deskundigen voor aanpassingen op de werkplek.³⁵¹

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest nam een ordonnantie aan ter bestrijding van discriminatie bij aanwerving en tewerkstelling. Het maakt het mogelijk om discriminatietests uit te voeren via situatietests en/of mystery calls.³⁵² Handicap is een van de discriminatiecriteria waarop wordt getest.³⁵³ Sinds 2016 wordt bovendien jaarlijks een projectoproep gelanceerd rond de bestrijding van discriminatie en de bevordering van diversiteit op de werkvloer.³⁵⁴ Ten slotte heeft de Regering een hervorming van de regionale diversiteitsinstrumenten goedgekeurd.³⁵⁵

In de Duitstalige Gemeenschap trad in 2019 het nieuwe decreet "AktiF en AktiF PLUS" dat de werkgelegenheid in de Duitstalige Gemeenschap moet bevorderen in werking.³⁵⁶ Werkgevers (uit privé of overheid) kunnen een (in sommige gevallen verhoogde) subsidie ontvangen als ze werkzoekenden in dienst nemen die benadeeld worden op de arbeidsmarkt. Het is een inclusieve maatregel die geen rekening houdt met andere statussen/vervangingsinkomens, waardoor personen met een handicap uit de werkloosheid gehaald worden.

c) Op federaal niveau werd op 05/01/2017 de wet betreffende werkbaar en wendbaar werk goedgekeurd. Deze wet vormt het orgelpunt van een breed debat dat sedert 2015 wordt gevoerd, en de modernisering van de arbeidsmarkt in het licht van de uitdagingen van de 21ste eeuw beoogt.³⁵⁷ De wet ambieert een juridisch kader te scheppen voor een reeks maatregelen om het privéleven te verzoenen met het beroepsleven, en zo een volledige gelijkheid tussen vrouwen en mannen tot stand te brengen.³⁵⁸

Adequate levensstandaard en sociale bescherming

Vraag 26.

a) Op federaal niveau, houdt het derde Plan Armoedebestrijding (2016-2019) rekening met de handicapdimensie. In dit verband worden verschillende maatregelen genoemd, zoals het verhogen van de minimale sociale zekerheidsuitkeringen en sociale bijstand, het vergemakkelijken van de overgang naar betaald werk of het verbeteren van de toegang tot rechten.³⁵⁹

Ook op Vlaams niveau werd de situatie van personen met een handicap opgenomen in het Plan Armoedebestrijding.³⁶⁰ Concreet is bij de invoering van het systeem van persoonsvolgende financiering voor personen met een handicap bijzondere aandacht besteed aan de kosten voor het levensonderhoud van deze personen (zie vraag 18).³⁶¹

In het Waals Gewest is de handicapdimensie opgenomen in verschillende domeinen van het Waalse Armoedebestrijdingsplan, zoals de diensten voor gezinnen, het vervoer en het toerisme.³⁶² De Waalse huisvestingsmaatschappij 'Société wallonne du Logement' stelde een leidraad op voor openbare huisvestingsmaatschappijen om gebruikers met een handicap wegwijs te maken en om aanpasbare woningen te helpen ontwerpen.³⁶³ Tot slot zijn er verschillende acties ondernomen in het kader van het Waalse toegankelijkheidsplan 2017-2019 om de actie 'construire adaptable' (aanpasbaar bouwen) te blijven ondersteunen.³⁶⁴

In de Duitstalige Gemeenschap werden projecten specifiek gericht op personen met een handicap ter bestrijding van armoede en uitsluiting en ter bevordering van de integratie van alle bevolkingsgroepen uitgevoerd.³⁶⁵

b) België heeft een doeltreffend systeem van sociale bescherming dat ook bijstand aan personen met een handicap dekt.³⁶⁶ Personen met een handicap lopen echter een groter armoederisico dan de rest van de bevolking. Er werd een grondige studie uitgevoerd om de sociale situatie en het transversale ondersteuningsbeleid in kaart te brengen en te evalueren. Dit werk heeft geleid tot de publicatie van het werk 'Handicap en armoede in België' in 2019, dat ook conclusies en aanbevelingen formuleert om de armoedesituatie te verbeteren.³⁶⁷

Op federaal niveau wordt een inkomensondersteuningsbeleid gevoerd dat gebaseerd is op de stelsels van de sociale bijstand en sociale zekerheid. Sinds 2014 werden verschillende uitkeringen voor personen met een handicap verhoogd.³⁶⁸ Om de waardigheid van personen met een handicap te vrijwaren, heeft het huwelijk of de wettelijke samenwoning van personen met een handicap sinds 01/08/2018 niet langer tot gevolg dat hun federale uitkering fors daalt. Door de plafonds van de integratietoelage voor personen met een handicap te verhogen, wordt een groter deel van hun inkomen vrijgesteld. Er wordt dus niet langer een hoge 'prijs voor de liefde' betaald.³⁶⁹ In 2019 werd de MyBEnefits applicatie gelanceerd: deze stelt betrokkenen in staat om gemakkelijk na te gaan op welke voordelen ze recht hebben en om online een erkenning aan te vragen.³⁷⁰

Door de zesde staatshervorming werden verschillende bevoegdheden, waaronder de kinderbijslag en de tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden, overgeheveld naar de gefedereerde entiteiten.³⁷¹ Deze hebben sinds 1 januari 2014 geleidelijk aan nieuwe systemen ingevoerd om onder meer mensen met een handicap te ondersteunen.

Sinds 2019 is kinderbijslag een Vlaamse bevoegdheid. In de Vlaamse Gemeenschap bestaat er in het kader van het groeipakket een aparte zorgtoeslag voor kinderen met een specifieke ondersteuningsbehoefte³⁷². Naargelang de ernst van de ondersteuningsbehoefte bedraagt de maandelijkse toeslag €82,37 tot €549,12. Er bestaan ook andere financiële toelagen verbonden aan

specifieke ondersteuningsbehoeften, zoals de zorguitkering die kinderen met een grotere behoefte aan ondersteuning automatisch recht geeft op een zorgbudget (zie vraag 18) of nog het zorgbudget voor mensen met een zware zorgbehoefte (€ 130 per maand). Sinds januari 2019 maakt de Vlaamse Sociale Bescherming ook financiële tussenkomst op het gebied van mobiliteitshulpmiddelen mogelijk. In de toekomst zal de Vlaamse Sociale Bescherming ook de revalidatiesector, een deel van de geestelijke gezondheidszorg en de thuiszorg financieren.³⁷³

In het Waals Gewest wordt op vlak van gezinsbijslagen, naast de basisuitkering, een extra gezinstoelage voorzien voor zieke of kinderen met een handicap.³⁷⁴ In 2018 ontvingen 20.917 kinderen een verhoogde kinderbijslag. Deze ondersteuning op gezinsniveau stelt kinderen in staat om thuis te blijven.³⁷⁵ Er wordt ook voorzien in individuele integratiehulp.³⁷⁶ Bovendien is het Waals Wetboek van Sociale Actie en Gezondheid een instrument om sociale bescherming en ondersteunende diensten voor personen met een handicap te garanderen.³⁷⁷

In Brussel wordt op GGC-niveau de tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden met een handicap (APA) tot eind 2020 nog steeds beheerd en betaald door de FOD Sociale Zekerheid. Vanaf 01/01/2021 neemt Iriscare het beheer en de uitbetaling van deze tegemoetkoming over. Het bedrag van de tegemoetkoming is afhankelijk van de handicap: hoe meer invloed de handicap de zelfredzaamheid beïnvloedt, hoe hoger het barema.³⁷⁸ Sinds 01/01/2020 is Famiris het nieuwe Brusselse openbare kinderbijslagfonds en werd een nieuwe kinderbijslagregeling van toepassing. Elk gezin zal het bedrag ontvangen dat voor hen het meest voordelig is.³⁷⁹ Het systeem voor de beoordeling van de handicap of aandoening en de bedragen van de toeslagen voor kinderen met een handicap blijven ongewijzigd.³⁸⁰

In de Duitstalige Gemeenschap werd het verhoogde toelagesysteem dat voorheen op federaal niveau werd toegepast, gehandhaafd.

c) Op federaal niveau werd in 2019 een actieplan gelanceerd om de achterstand in de aanvragen voor sociale beschermingsmaatregelen weg te werken (Directie-generaal Personen met een Handicap). Het plan omvat de volgende acties:

- De implementatie van de aanbevelingen van een interne audit, waaronder het verbeteren van de interne bedrijfsvoering, extra aanwervingen en het verduidelijken van de verwachtingen en rollen van de medewerkers;
- Een verbeterde beschikbaarheid via telefoon;
- Een nieuw computersysteem ten laatste in 2023;
- Een herziening en aanpassing van de formulieren en brieven om ze toegankelijker te maken;
- Een vereenvoudiging van de 'My handicap' applicatie, die personen met een handicap en ziekenfondsen en OCMW's in staat stelt om een aantal taken zelf uit te voeren;
- Een nauwere samenwerking met de lokale entiteiten en ziekenfondsen.

Al deze maatregelen zijn gericht op de versterking van de dienst voor personen met een handicap, die na de invoering in 2017 van nieuwe software voor het dossierbeheer heel wat technische problemen ondervond. Inmiddels werden er grote inspanningen geleverd om de achterstand in te lopen.³⁸¹

Deelname aan het politieke en maatschappelijke leven

Vraag 27.

a) Op federaal niveau werd het principe van zelfredzaamheid opgenomen in de bepalingen inzake het stemrecht van handelingsonbekwame personen.³⁸² Zolang de persoon niet onder rechtsbescherming is geplaatst voor wat het stemrecht betreft, blijft hij of zij gerechtigd om zijn of haar stemrecht uit te oefenen. Pas wanneer de gemeente op de hoogte is gesteld van een dergelijke beschermingsmaatregelen, zal de persoon geen kiesbrief ontvangen.

Het Vlaamse Gewest biedt bijstand aan lokale raadsleden met een handicap.³⁸³ Zij kunnen zich, mits een medisch attest, laten bijstaan door een persoonlijke assistent.³⁸⁴

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kan een raadslid dat wegens een handicap niet zelfstandig zijn mandaat kan vervullen, zich laten bijstaan door een vertrouwenspersoon die door de kiezers van de gemeente is verkozen.

b) Voor de federale, regionale en Europese verkiezingen wordt een reeks maatregelen genomen inzake handicap. Een kiezer die omwille van een handicap niet in staat is om alleen naar het stembokje te gaan of zelf te stemmen, kan zich, met toestemming van de voorzitter van het kiesbureau en volgens zijn vrije keuze, laten bijstaan. De verkiezingsinstructies zijn aangepast om het belang van een aangepast onthaal van personen met een handicap te benadrukken.³⁸⁵ Wat de toegankelijkheid betreft, moet ten minste één op vijf stembokjes toegankelijk ingericht zijn voor personen met een handicap.³⁸⁶ Tot slot werden er in samenwerking met handicaporganisaties praktische aanbevelingen uitgevaardigd.

In het Vlaamse Gewest werden eveneens regels vastgelegd voor het ter beschikking stellen van stembureaus voor kiezers met een handicap en de normen waaraan deze bureaus moeten voldoen.³⁸⁷ In de instructies voor de stembureaus wordt benadrukt dat de toegankelijkheid van de stembureaus voor mensen met een handicap, in de breedste zin van het woord, moet worden gewaarborgd.³⁸⁸ Daarnaast werden er specifieke brochures ontwikkeld met richtlijnen voor toegankelijke verkiezingen.³⁸⁹ Tijdens de verkiezingen van 2018 en 2019 werden proefprojecten opgezet voor het gebruik van audiomodules in de stembureaus. Kiezers die omwille van medische redenen niet zelf kunnen stemmen, kunnen een volmacht geven en kiezers met een functiebeperking die zelf stemmen, kunnen gebruik maken van het stembokje dat speciaal voor hen is ingericht, indien nodig in een ander stembureau. Als zij niet zelfstandig kunnen stemmen, kunnen zij zich laten bijstaan door een persoon van hun keuze.³⁹⁰

Het Waalse Gewest stelde in het kader van de lokale verkiezingen van 2018 samen met de representatieve verenigingen en de administraties een actieplan op om de deelname van iedereen aan het democratische proces te bevorderen.³⁹¹ CAWaB organiseerde bovendien een panelgesprek met vertegenwoordigers van politieke partijen rond het thema 'Ik stem voor toegankelijkheid' om zicht te krijgen op de engagementen van deze partijen. Ze werden uitgenodigd om videocapsules uit te zenden om de belangrijkste punten van hun engagement voorafgaand aan het evenement te presenteren.

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werden tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van 14/10/2018 verschillende maatregelen genomen om de toegankelijkheid voor personen met een handicap te verbeteren. In eerste instantie ontvingen alle gemeenten een omzendbrief met aanbevelingen en goede praktijken op het gebied van toegankelijkheid. Vervolgens werden ook brochures over dit thema³⁹² verspreid en werd er een specifieke pagina over toegankelijkheid gecreëerd op de

verkiezingswebsite.³⁹³ Op de verkiezingsdag zelf waren 458 van de 726 stembureaus in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest toegankelijk voor PBM's. Ten slotte werd na de verkiezingen een enquête, opgesteld in samenwerking met CAWaB, verspreid om de toegankelijkheid van de verkiezingen te evalueren.³⁹⁴

In de Duitstalige Gemeenschap werd een regeringsbesluit uitgevaardigd met minimale toegankelijkheidsnormen voor de begeleiding van de kiezers bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2018.³⁹⁵ Er werden brochures verdeeld en informatieavonden georganiseerd om mensen met en zonder handicap in begrijpelijke taal te informeren en personen met een handicap aan te moedigen gebruik te maken van hun stemrecht.

c) Op federaal niveau wordt een inclusief beleid gevoerd inzake selectie, opleiding en talentmanagement. Het beleid staat open voor alle individuele situaties, zodat meer vrouwen in leidinggevende functies terechtkomen en personen met een handicap aan een loopbaan bij de federale overheid kunnen beginnen. Deze personen krijgen de mogelijkheid om redelijke aanpassingen te vragen, en dit zowel in de selectieprocedure als in de uiteindelijke werkomgeving. De privacywetgeving staat echter een specifieke monitoring in de weg.

Deelname aan het culturele, recreatieve en sportieve leven

Vraag 28.

a) Zie ook vraag 9 voor de toegankelijkheid van de bebouwde omgeving

België nam deel aan het European Disability Card project. Deze kaart ambieert de maatschappelijke integratie van personen met een handicap te verhogen. Meer specifiek door het aanbieden van bepaalde voordelen hun deelname aan het culturele, recreatieve en sportieve leven te bevorderen.³⁹⁶

In Vlaanderen werd een toegankelijkheidslabel voor evenementen ontwikkeld om de toegankelijkheid in deze sectoren beter te structureren.³⁹⁷ Een van de criteria voor de erkenning van organisaties die culturele erfgoedcollecties beheren (musea, culturele archieven en erfgoedbibliotheken) is het waarborgen van de toegankelijkheid voor specifieke doelgroepen.³⁹⁸

De Franse Gemeenschap ondersteunt structureel verenigingen voor personen met een handicap.³⁹⁹ Tal van culturele actoren nemen de nodige maatregelen om de toegang voor mensen met een handicap te bevorderen.

In het Waaals Gewest heeft vzw 'Access-i' een informatieportaal opgezet over de toegankelijkheid van culturele, sportieve en recreatieve evenementen en infrastructuren.⁴⁰⁰ Wat toerisme betreft, heeft het Commissariaat-Generaal voor Toerisme (CGT) het actieplan "Toerisme voor Allen" opgezet, waarin ook de toegankelijkheid voor personen met een mobiliteitsbeperking aan bod komt. Het CGT ijvert ook voor een nauwere samenwerking met de betrokken actoren uit de toeristische en sociale sector en de deskundigen inzake toegankelijkheid.⁴⁰¹ Het CGT ondersteunt verder de Access-i-certificering van de toeristische operatoren via hogere subsidietoelagen voor werken die de toegankelijkheid van toeristische accommodaties verbeteren.⁴⁰² Wat de sport betreft, is het zwembadplan 2014-2020 gericht op de ondersteuning van renovatie- en bouwwerkzaamheden volgens vier criteria, waaronder de 'toegankelijkheid voor mensen met een beperking van welke aard dan ook'.⁴⁰³ Op het gebied van vrijetijdsactiviteiten sluit het Natur'accessible-project aan bij de wens om iedereen toegang te geven tot de natuur.⁴⁰⁴ Sinds 2017 worden alle organisatoren van openbare evenementen die een subsidie aanvragen, uitgenodigd om zich te registreren als partner van het 'Toegankelijkheidshandvest', waarin zij zich ertoe verbinden om alle mogelijke maatregelen te nemen zodat iedereen kan deelnemen aan een evenement.⁴⁰⁵

In Brussel behoren toegankelijkheid en gelijke kansen tot de criteria van een projectoproep die het Brussels Hoofdstedelijk Gewest jaarlijks lanceert ter attentie van sportverenigingen voor jongeren.⁴⁰⁶ Het plan Handistreaming 2018-2019 omvatte twee projecten rond toegankelijkheid: het eerste had betrekking op de gemeentelijke sportinfrastructuur⁴⁰⁷ en het andere op de parken en groenvoorzieningen.⁴⁰⁸ Wat toerisme betreft, heeft visit.brussels een brochure met een vijftigtal musea en toeristische attracties die toegankelijk zijn voor PBM's uitgegeven met als titel 'be accessible be.brussels'⁴⁰⁹. Daarnaast werd ook een praktische gids gepubliceerd voor de organisatie van openluchtevenementen die toegankelijk zijn voor PBM's: de 'Handy Events Guide'⁴¹⁰. Sinds 2015 lanceert het Gewest jaarlijks een specifieke projectoproep aan het adres van handicapverenigingen om de toegankelijkheid te verbeteren en festivals toegankelijker te maken. De FGC lanceert een jaarlijkse oproep voor 'Handisport'-projecten met als doel mensen met een handicap te betrekken bij sportactiviteiten.⁴¹¹ De FGC zorgt voor de accreditatie van diensten die bijdragen aan de toegankelijkheid van ontmoetingsplaatsen en het inclusieve karakter van recreatieve activiteiten.⁴¹² De FGC kent ook financiële steun toe aan tal van verenigingen die zich inzetten voor de integratie van personen met een handicap in de sector van de permanente vorming, de kunsten, de audiovisuele sector, enz.

In de Duitstalige Gemeenschap is een brede toegankelijkheidsanalyse voorzien in het strategisch plan m.b.t. de regionale ontwikkeling van de Duitstalige Gemeenschap.⁴¹³ De DSL biedt ook trainingsmodules aan voor begeleiders van mensen met een handicap, zodat ze toegang kunnen krijgen tot verschillende vrijetijdsactiviteiten. Tot slot hebben de afgelopen jaren verschillende nieuwe culturele infrastructuren hun deuren geopend, waarbij rekening is gehouden met de toegankelijkheid en de participatie van mensen met een handicap.

b) Het Verdrag van Marrakesh is in de Europese Unie aangenomen en ten uitvoer gelegd door middel van twee wetgevingsinstrumenten: een verordening en een richtlijn.⁴¹⁴ De richtlijn is in 2018 naar Belgisch recht omgezet.⁴¹⁵ De Belgische wetgeving is dus sinds 22 december 2018 in overeenstemming met het Verdrag van Marrakesh.

C. Specifieke verplichtingen

Statistieken en gegevensinzameling

Vraag 29.

Op federaal niveau analyseert de FOD Economie voortdurend de integratie van de handicapdimensie in de statistieken in verschillende studiegebieden, om ze waar mogelijk volgens deze dimensie te kunnen uitsplitsen. Deze uitsplitsing moet worden beoordeeld in termen van relevantie, methodologische haalbaarheid en gevolgen voor de begroting, voor zover zij niet in strijd is met de richtsnoeren van Eurostat. Sinds 2017 publiceert Statbel jaarlijks een persbericht over de verschillende statistische gegevens die beschikbaar zijn inzake handicap.⁴¹⁶ Op het niveau van de FOD Sociale Zekerheid werd de databank met de statistische gegevens van de DG Personen met een handicap aangepast, zodat voortaan de administratieve, medische en financiële gegevens naar geslacht kunnen uitgesplitst worden. In 2018 werd een nieuwe versie van het 'Jaaroverzicht in cijfers' gepubliceerd, met een uitsplitsing naar geslacht in alle tabellen. Ook in de communicatie naar externe partners wordt systematisch naar geslacht uitgesplitst.

Sinds 2017 werkt Vlaanderen aan een indicatorenset voor de monitoring van het Vlaamse handicapbeleid.⁴¹⁷ In samenwerking met het maatschappelijk middenveld en onderzoekers werd een set van 23 indicatoren ontwikkeld, gebaseerd op het 'Schalock'-concept voor de levenskwaliteit. De Dienst Diversiteitsbeleid volgt de aanwezigheid van personen met een handicap bij de Vlaamse overheid op en publiceert deze cijfers in zijn jaarverslagen.⁴¹⁸ De gegevens worden verzameld op basis van een vrijwillige registratie (door personeelsleden) en een verplichte registratie wanneer de persoon een verzoek indient voor redelijke aanpassingen op de werkplek. De 'Inclusiespiegel Vlaanderen' (publicatie van GRIP) is een belangrijk referentiedocument met een aantal sleutelindicatoren op het gebied van onderwijs, werk, huisvesting, inkomen, sport en cultuur. In het verslag wordt de participatiekloof in cijfers voorgesteld.

In de Franse Gemeenschap wordt informatie over het publiek met een handicap op ad-hoc basis verzameld via verschillende actoren zoals de Chambre de l'Enseignement supérieur Inclusif⁴¹⁹ of de Service de l'Inspection de l'Enseignement de promotion sociale.⁴²⁰

In het Waals Gewest zijn binnen het AVIQ vier projecten in uitvoering voor de verbetering van de statistieken over sterk afhankelijke volwassenen met een handicap : toegang tot individuele gegevens die door de FOD Sociale Zekerheid worden verzameld in het kader van de erkenning van een handicap;⁴²¹ een meer diepgaande kennis over de soorten handicaps;⁴²² een betere kennis van de behoeften op het vlak van ondersteunende diensten; ⁴²³ een betere kennis van de niveaus van autonomieverlies.⁴²⁴

In Brussel zijn verschillende actoren op het niveau van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de GGC, waaronder het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad⁴²⁵ en *perspective.brussels*, verantwoordelijk voor het verzamelen, analyseren en verspreiden van gegevens. In de toekomst is het de bedoeling om één enkel informatiecentrum op te richten voor alle belanghebbenden⁴²⁶, *handicap.brussel* genaamd, met het oog het systematisch verzamelen, analyseren en verspreiden van gegevens over de rechten van personen met een handicap. Op regionaal niveau betekent de inwerkingtreding van de gelijkkansentoets dat het effect van elke maatregel nu moet worden getoetst aan vijf criteria: geslacht, handicap, etnische en culturele afkomst, seksuele geaardheid, genderidentiteit en -expressie, en sociale afkomst en situatie.⁴²⁷

In de Duitstalige Gemeenschap hebben de enige gegevens inzake handicap die door de dienst 'Ostbelgien Statistik' worden verzameld, betrekking op 3 vragen van de arbeidskrachtenenquête (over handicaps en werkgerelateerde gezondheidsproblemen en mogelijke huisvestingsbehoeften). De DSL voert grondige studies uit, met statistieken en gegevens over onderwerpen die verband houden met handicap, om het overheidsbeleid bij te sturen.⁴²⁸

Internationale samenwerking

Vraag 30.

Alle Belgische ontwikkelingssamenwerking, zowel op federaal niveau als op het niveau van de gefedereerde entiteiten, is volledig in overeenstemming met de Agenda 2030, zijn doelstellingen inzake duurzame ontwikkeling en zijn oproep 'Leave no-one behind', die zich richt op de meest kwetsbare groepen in de samenleving.

Op federaal niveau moeten alle activiteiten in het kader van de ontwikkelingssamenwerking een benadering toepassen gebaseerd op de mensenrechten en/of de behoeften van de humanitaire hulp. Deze intersectorale aanpak stelt België in staat om rekening te houden met alle kwetsbaarheden en specifieke behoeften. De Belgische humanitaire strategie bepaalt ook dat "de humanitaire financiering gebaseerd moet zijn op de behoeften en de mate van kwetsbaarheid van de getroffen bevolking". Aangezien een handicap een criterium van kwetsbaarheid is, worden mensen met een handicap ook in aanmerking genomen bij de financiering van ontwikkelingssamenwerking en humanitaire hulp. België onderschrijft ook het '*Charter on inclusion of persons with disabilities in humanitarian action*'.⁴²⁹ Naast deze transversale aanpak steunt België initiatieven die specifiek gericht zijn op de ondersteuning van mensen met een handicap. Zo financierde België in 2017 een innovatief project om de haalbaarheid te testen van 3D-printing en tele-revalidatietechnologieën voor mensen die steunzolen nodig hebben in Mali, Niger en Togo. In 2018 financierde België een project om de zorg voor mensen met functionele beperkingen in zorgstructuren en gemeenschappen in Noord-Kivu te verbeteren.

In Vlaanderen omvat het kaderdecreet inzake ontwikkelingssamenwerking⁴³⁰ het inclusiviteitsprincipe, zodat ook kansarme/kwetsbare groepen worden bereikt door projecten die in ontwikkelingslanden worden ondersteund. Afhankelijk van de context van het project zelf, zijn dat vrouwen, mensen met een handicap, tienermeisjes, enz. In het kader van het Vlaams Horizontaal Gelijkekansenbeleidsplan besteedt de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking bijzondere aandacht aan personen met een handicap.⁴³¹

In Brussel hebben het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de FGC verschillende ontwikkelingssamenwerkingsprojecten gelanceerd die in de praktijk bijdragen tot de inclusie van mensen met een handicap.⁴³²

In de Duitstalige Gemeenschap worden prioritaire projecten gesteund op het gebied van opleiding, werkgelegenheid en gezondheid, alsook op het gebied van de bescherming van kwetsbare bevolkingsgroepen, zoals mensen met een handicap.⁴³³

Uitvoering en opvolging op nationaal niveau

Vraag 31.

a) In België is de FOD Sociale Zekerheid aangeduid als het interfederaal coördinatiemechanisme. Zij staan in voor de coördinatie van de informatie-uitwisseling over de uitvoering van het UNCRPD en de samenwerking tussen de verschillende contactpunten die op elk overheidsniveau werden aangeduid, alsook met het onafhankelijk mechanisme en het maatschappelijk middenveld. Het ondersteunt de contactpunten door uitwisseling van informatie en beste praktijken. Er worden twee tot drie keer per jaar coördinatievergaderingen gehouden tussen alle contactpunten en er werd een online uitwisselingsplatform gecreëerd. Ten slotte informeert de FOD via halfjaarlijkse nieuwsbrieven de contactpunten over de acties, de lopende dossiers op Belgisch en internationaal niveau, het nieuws of de bepalingen van het Verdrag.

b) Het Interfederaal Centrum voor Gelijke Kansen en Bestrijding van Discriminatie en Racisme, kortweg 'Unia', werd in 2014 opgericht via samenwerkingsakkoord^{434, 435} Unia voert zijn taken uit in volledige onafhankelijkheid, zoals vastgesteld in deze samenwerkingsovereenkomsten overeenkomstig de beginselen van Parijs.⁴³⁶ In 2018 werd Unia door de Global Alliance of National Human Rights Institutions (GANHRI), in kader van de VN, erkend als een nationale mensenrechteninstelling met status B.⁴³⁷ De financiering van Unia werd vastgelegd in artikel 16 van de samenwerkingsovereenkomst, waardoor de financiering door alle betrokken partijen gegarandeerd is. Unia beslist autonoom over zijn interne organisatie, budgetbeheer en aanwerving en toewijzing van personeel.⁴³⁸

c) Organisaties die personen met een handicap vertegenwoordigen worden op verschillende niveaus actief betrokken bij de uitvoering van het Verdrag. Bijvoorbeeld:

De NHRPH was betrokken bij de ontwikkeling van het in 2015 gelanceerde federale actieplan voor personen met een handicap. Bovendien bestaat er een permanente dialoog tussen het Interfederaal coördinatiemechanisme, de NHRPH en het BDF over de uitvoering van het Verdrag. In het kader van de Conferentie van Staten die Partij zijn bij het UNCRPD worden elk jaar de handicapverenigingen (waaronder de NHRPH en het BDF) geconsulteerd voor de uitwerking van het standpunt van België. De federale overheid financiert bovendien ook de deelname van het maatschappelijk middenveld aan deze conferentie.

In 2018 heeft de Vlaanderen een rondetafelgesprek georganiseerd met alle relevante publieke en maatschappelijke actoren om de uitvoering van het Verdrag binnen de Vlaamse beleidsdomeinen te evalueren.

De CCPH van de FGC komt maandelijks samen in de dienst Phare om alle lopende zaken inzake de uitvoering van het Verdrag te bespreken.

In de Duitstalige Gemeenschap worden uitwisselingen over verschillende thema's m.b.t. het Verdrag georganiseerd tussen de vertegenwoordigers van handicaporganisaties en het contactpunt voor de Duitstalige Gemeenschap, de DSL.

Bijlage I. Afkortingen en organisaties

AVIQ	Agence pour une Vie de Qualité (Waals agentschap voor een kwaliteitsvol leven)
BAPB	budget voor persoonlijke assistentie (Persoonlijk assistentiebudget)
BDF	Belgian Disability Forum
CAWaB	Collectif Accessibilité Wallonie-Bruxelles
CCPH	Sectie 'Personen met een Handicap' van de Brusselse Franstalige Adviesraad voor Welzijnzorg en Gezondheid (van de Franse Gemeenschapscommissie)
COCOF	Franse Gemeenschapscommissie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest
COCOM	Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest
RvE	Raad van Europa
NHRPH	Nationale Hoge Raad voor personen met een handicap
De Lijn	Vlaamse Vervoermaatschappij
DSL	Dienst voor een zelfbepaald leven (Dienststelle für Selbstbestimmtes Leben)
FEDASIL	Federaal Agentschap voor de Opvang van Asielzoekers
FOREM	Office wallon de la formation professionnelle et de l'emploi (Waalse arbeidsbemiddelingsdienst)
IGVM	Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen
RIZIV	Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering
Inter	Agentschap Toegankelijkheid Vlaanderen
Iriscare	Bicommunautaire Dienst voor Gezondheid, Bijstand aan Personen en Gezinsbijslag van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie
MFC's	Multifunctionele centra
OTW	Opérateur du transport de Wallonie
Phare	Service Personne Handicapée Autonomie Recherchée (van de Franse Gemeenschapscommissie)
PBM	Persoon met beperkte mobiliteit
EU	Europese Unie
UNCRC	VN-verdrag inzake de rechten van het kind
UNCRPD	VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap
UNIA	Interfederaal gelijkkansencentrum
SERV	Sociaal-Economische Raad Vlaanderen
NMBS	Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen
FOD	Federale Overheidsdienst
MIVB	Maatschappij voor het Intercommunaal Vervoer te Brussel
VAPH	Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap

VSB

Agentschap Vlaamse sociale bescherming

Bijlage II. Referenties

¹ Decreet van 25 april 2014 houdende de persoonsvolgende financiering voor personen met een handicap en tot hervorming van de wijze van financiering van de zorg en de ondersteuning voor personen met een handicap

² Zie het decreet van 17 januari 2014 betreffende de inclusie van personen met een handicap en de uitvoeringsbesluiten ervan

³ Decreet van 13 december 2016 tot oprichting van een dienst van de Duitstalige Gemeenschap voor zelfbeschikkend leven

⁴ - Brussels Hoofdstedelijk Gewest: Ordonnantie van 8 december 2016 betreffende de integratie van de handicapdimensie in de beleidslijnen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest: "personen met langdurige fysieke, mentale, verstandelijke of zintuiglijke beperkingen die hen in wisselwerking met diverse drempels kunnen beletten volledig, daadwerkelijk en op voet van gelijkheid met anderen te participeren in de samenleving"

- GGC: Ordonnantie van 23 december 2016 houdende integratie van de handicapdimensie in de beleidslijnen van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie: "personen met langdurige fysieke, mentale, verstandelijke of zintuiglijke beperkingen die hen in wisselwerking met diverse drempels kunnen beletten volledig, daadwerkelijk en op voet van gelijkheid met anderen te participeren in de samenleving"

- FGC: Decreet van 17 januari 2014 betreffende de inclusie van personen met een handicap: "persoon met een of meerdere gebreken die voortvloeien uit een langdurige fysieke, mentale, intellectuele of zintuiglijke beperking die hem, in wisselwerking met diverse drempels, kunnen beletten volledig, daadwerkelijk en op voet van gelijkheid met anderen te participeren in de maatschappij"

⁵ Ontwikkeling van een instrument voor de beoordeling van de ondersteuningsbehoeften in handicapsituaties: <https://hiva.kuleuven.be/nl/nieuws/nieuwsitems/Ontwikkeling-instrument-evaluatie-ondersteuningsbehoeften-handicapsituaties>

⁶ Decreet van 10 juli 2008 houdende een kader voor het Vlaamse gelijkekansen- en gelijkebehandelingsbeleid

⁷ De horizontale gelijkekansenbeleidsplannen van de vorige legislatuur (2015-19) kunnen worden geraadpleegd op de website van het Vlaamse gelijkekansenbeleid: www.gelijkekansen.be/wie-werkt-mee/binnen-de-vlaamse-overheid/doelstellingenkader (nl)

⁸ Raadpleegbaar op de website van equal.brussels: <http://equal.brussels/charte-handistreaming>

⁹ Ordonnantie van 8 december 2016 betreffende de integratie van de handicapdimensie in de beleidslijnen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest; Ordonnantie van 23 december 2016 houdende integratie van de handicapdimensie in de beleidslijnen van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie; Decreet van 15 december 2016 van de Franse Gemeenschapscommissie houdende integratie van de handicapdimensie in de beleidslijnen van de Franse Gemeenschapscommissie.

¹⁰ Er is één project voor elk regeringslid. Voor meer informatie, raadpleeg de brochure 'Hoe werk ik een handistreaming-beleid uit in mijn kabinet en mijn administratie?', april 2019: https://cawab.be/IMG/pdf/brochure_handistreaming_nl.pdf

¹¹ Binnen het VAPH nemen personen/gebruikers met een handicap deel via advies- en overlegorganen waarin erkende gebruikersorganisaties zijn vertegenwoordigd.

Het oprichtingsdecreet van Inter voorziet ook in de structurele deelname van mensen met een handicap aan de werking ervan. Door de oprichting van het VLOT (Vlaams Overlegplatform Toegankelijkheid) integreert Inter de expertise van gebruikers en stimuleert het de interactie tussen gebruikers, professionals en beleidsmakers.

Binnen Werk wordt de gebruikersparticipatie bij decreet gewaarborgd via het Gebruikersoverleg Handicap en Arbeid (GOHA), dat personen met een handicap en chronisch zieken vertegenwoordigt in de Commissie Diversiteit van de SERV.

Binnen het onderwijs worden beheersovereenkomsten gesloten met de koepelorganisaties van ouderverenigingen (o.a. ouders van leerlingen met een handicap) en is er een beperkte vertegenwoordiging van ouders en belangengroepen in de Vlaamse Onderwijsraad. Er wordt momenteel nagedacht over de wijze waarop de beleidsparticipatie in het onderwijs kan worden versterkt in het decreet betreffende de integratie van een overlegplatform voor personen met een handicap en het onderwijs.

¹² Een referentiekader voor een uitgebreid en geïntegreerd gemeentelijk beleid inzake toegankelijkheid, bijvoorbeeld, waarbij de betrokkenheid van ervaren deskundigen en lokale adviesraden voor personen met een handicap een belangrijk uitgangspunt is. De vertaling van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (IVRPH) naar lokaal recht is één van de factoren in het hoofdstuk over beleid en strategie. In het memorandum 'Samenwerken aan een toegankelijke gemeente' die Inter voor de gemeenteraadsverkiezingen verspreidde, was het betrekken van ervaringsdeskundigen ook een duidelijke richtlijn.

¹³ GRIP vzw is een organisatie die opkomt voor de fundamentele rechten van personen met een handicap in Vlaanderen.

¹⁴ De non-profit organisatie, Onze Nieuwe Toekomst (ONT), waarin projectmatig wordt geïnvesteerd, richt zich op de beleidsparticipatie van personen met een verstandelijke beperking.

¹⁵ Zie https://www.galilex.cfwb.be/document/pdf/39922_003.pdf

¹⁶ Zie https://www.galilex.cfwb.be/document/pdf/42994_000.pdf

¹⁷ Het Waals Agentschap voor Levenskwaliteit AVIQ bepaalt via de beheersovereenkomst (2017-2022) dat de Conseil de Stratégie et de Prospective en de Sociaal-Economische Raad van Wallonië hun opdracht uitvoeren zoals vastgelegd in de decreten van 3 december 2015 en 16 februari 2017 tot wijziging van het kaderdecreet van 6 november 2008 houdende rationalisatie van de adviesverlenende functie voor de aangelegenheden geregeld krachtens artikel 138 van de Grondwet en diverse bepalingen met betrekking tot de adviesfunctie.

¹⁸ Zie artikel 5, lid 4, en artikel 5/2, lid 5, van het Decreetgevend CWASS

¹⁹ Zie artikel 5/1, § 1, 1°, van het Decreetgevend CWASS

²⁰ Zie het decreet van 15 december 2016 houdende de integratie van de dimensie handicap in de beleidslijnen van de Franse Gemeenschapscommissie en het uitvoeringsbesluit.

²¹ Zie artikel 4 van het decreet Handistreaming.

²² Zie artikel 8 van het decreet Handistreaming. Aan het begin van de nieuwe legislatuur (eind 2019) werd er een plan vooropgesteld.

²³ Om de voorwaarden van het VRPH na te komen, wordt bovendien in de loop van 2020 een niet-permanente deskundigengroep (artikel 5, lid 4, van het Decreetgevend CWASS) opgericht. De groep bestaat uit vertegenwoordigers van zowel personen met een handicap als van de sector. Daarnaast ambiëert de beleidsverklaring 2019-2024 een adviserende rol toe te kennen aan de drie AVIQ-

---

afdelingscomités (waaronder het afdelingscomité Handicap) , in plaats van de Conseil de Stratégie et de Prospective. De opdrachten van de betrokken organen worden in de loop van 2020 aangepast. Ook wordt door het AVIQ een driejarig rapport opgesteld over de toepassing van "handistreaming" door de Waalse instellingen van openbaar nut. Het et rapport benadrukt de bijdrage van het decreet aan de mentaliteitsverandering en aan de transversale versterking van het overheidsbeleid.

²⁴ Zie het uitvoeringsbesluit van 14 september 2017 en het benoemingsbesluit van 21 maart 2018.

²⁵ De ordonnantie van 25 april 2019 houdende diverse bepalingen betreffende gezondheid, bijstand aan personen en gezinsbijslag

²⁶ De evaluatiestudie omvat een vergelijking met de wetgeving van de buurlanden en een analyse van de rechtspraak op basis van het gelijkekansendecreet. Daarnaast worden een aantal specifieke deelvragen gesteld, die enerzijds voortkomen uit de bezorgdheid van de burger en het Vlaams Parlement en anderzijds uit de effectbeoordeling die het resultaat is van de federale evaluatieoefening van de wetten inzake non-discriminatie.

²⁷ De resultaten zullen in mei 2020 beschikbaar zijn.

²⁸ Art. 3 van het Decreet van het Waals Gewest van 30 april 2019 tot wijziging van het decreet van 6 november 2008 betreffende de bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie en het Gerechtelijk Wetboek

²⁹ Art. 214bis van de Brusselse huisvestingscode.

³⁰ Krachtens artikel 52 van de wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie, *B.S.* 30 mei 2007.

³¹ Het rapport is beschikbaar op: https://www.unia.be/files/Documenten/Aanbevelingen-advies/Commission_d%c3%a9valuation_de_la_l%c3%a9gislation_f%c3%a9d%c3%a9rale_relative_%c3%a0_la_lutte_contre_les_discriminations.pdf

³² Zie § 344 van het eerste tussentijdse verslag.

³³ Tijdens het event heeft een debat plaats gevonden tussen de staatssecretaris van Gelijke Kansen Zuhail Demir, Catalina Devandas Aguilar (speciaal rapporteur voor de rechten van personen met een handicap), María Soledad Cisternas Reyes (speciaal gezant voor personen met een handicap en toegankelijkheid), Mohamed Khaled Khiari (ambassadeur van Tunesië bij de VN) en Shantha Rau Barriga (directrice van de afdeling Rechten van personen met een handicap van Human Rights Watch).

³⁴ Het plan is een vertaling van de Gender Mainstreaming Act van 2007.

³⁵ Het verslag, verscheen op het eind van de regeerperiode, over het gevoerde beleid overeenkomstig de doelstellingen van de vierde Wereldvrouwenconferentie die in september 1995 in Peking plaatsvond: https://igvm-iefh.belgium.be/sites/default/files/downloads/gm_-_rapport_de_fin_de_legislature_-_final.pdf

³⁶ Het decreet van 7 januari 2016 betreffende de integratie van de genderdimensie in alle beleid van de Franse Gemeenschap

³⁷ Decreet houdende uitvoering van de resoluties van de Vrouwenconferentie van de Verenigde Naties die in september 1995 in Peking heeft plaatsgehad en tot integratie van de genderdimensie in het geheel van de gewestelijke beleidslijnen

³⁸ Besluit van de Waalse regering van 8 januari 2015 tot uitvoering van artikel 6 van het decreet van 11 april 2014;

Decreet van 3 maart 2016 betreffende de toepassing van de resoluties van de wereldvrouwenconferentie die in september 1995 in Peking heeft plaatsgehad en tot integratie van de genderdimensie in het geheel van de gewestelijke beleidslijnen, voor de aangelegenheden geregeld krachtens artikel 138 van de Grondwet;

Besluit van de Waalse Regering van 29 juni 2017 houdende uitvoering van artikel 4, 2° van het decreet 3 maart 2016 betreffende de toepassing van de resoluties van de wereldvrouwenconferentie die in september 1995 in Peking heeft plaatsgehad en tot integratie van de genderdimensie in het geheel van de gewestelijke beleidslijnen, voor aangelegenheden geregeld krachtens artikel 138 van de Grondwet.

³⁹ In Wallonië heeft het AVIQ, in samenwerking met de vzw Garance, zelfverdedigingsworkshops voor personen met een handicap georganiseerd. Naar aanleiding van dit initiatief is een Europees project, "No Means No" (2020-2022), gestart waarin vrouwen door middel van zelfverdedigingsopleidingen, toegankelijke informatie en preventieve instrumenten zich ontwikkelen en beschermen, tegen verschillende soorten geweld. Daarnaast is het de bedoeling om hulpverleners, in het gebied van preventie, op te leiden deze vrouwen met een handicap te empoweren.

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft het project "Femmes en situation de handicap mental, actrices de leur sécurité" van de vzw Garance gesubsidieerd (subsidiebedrag: € 12.000 in 2017 en € 7.400 in 2019). Dit project heeft tot doel vrouwen met een verstandelijke beperking te helpen om zichzelf tegen geweld te kunnen beschermen. In het kader van dit project werd een groep van vrouwen met een verstandelijke beperking opgeleid met behulp van een interactieve methodiek. Resultaten: Ontwikkeling van een handleiding en een toolkit en opleiding van peer-lesgevers. Deze resultaten werden voorgesteld tijdens een studiedag onder de noemer "No means no", in oktober 2018, bij Amazone. De lesgevers met een handicap deelden hun ervaringen met een 75-tal aanwezige deelnemers. Verschillende interventies zijn online beschikbaar: <http://www.garance.be/spip.php?rubrique90>

In de Duitstalige Gemeenschap organiseerde de DSL in 2017 en 2018 een zelfverdedigingscursus voor vrouwen met een handicap. Het doel was om het zelfvertrouwen en de assertiviteit van deze vrouwen te verhogen.

⁴⁰ VN Doc. CRC/C/BEL/5-6, 16 maart 2018.

⁴¹ Naar aanleiding van een studie uit 2015 over vrijetijdsactiviteiten voor kinderen en jongeren met een handicap werden beleidsaanbevelingen geformuleerd en werd een werkinstrument ontwikkeld voor meer inclusief jeugdwerk.

⁴² Krachtens het Decreet van 21 december 2017 houdende de subsidiëring van bovenlokaal jeugdwerk, jeugthuizen en jeugdwerk voor bijzondere doelgroepen

⁴³ De overgrote meerderheid van de kinderen die een SAS'J bezoeken (gespecialiseerde onthaaldienst wonen in gezinsverband. De SAS'J's moeten voor meer inclusieve levenstrajecten echter samenwerken met het reguliere netwerk (bijvoorbeeld de integratie op school).

⁴⁴ Met betrekking tot residentiële diensten voor jongeren 'SRJ' zijn er in de oproepen voor infrastructuurprojecten voorwaarden opgenomen. Er heerst een verlangen naar meer "normale" levensstijlen, met een focus op kleinere wooneenheden en meer aparte infrastructuur. De nieuwe SRJ-regelgeving maakt het begeleidingsprojecten ook mogelijk om in de leefomgeving van jongeren om hun integratie in de gemeenschap te bevorderen.

⁴⁵ In 2017 heeft deze cel 551 mensen kunnen opvolgen, waarvan 398 in noodsituaties. Voor 325 mensen kon een oplossing worden gevonden, waarvan 130 in het systeem van nominatieve plaatsen. In 2018 werden 537 mensen (waarvan 396 in een noodsituatie verkeerden) opgevolgd.

Voor 328 kon een oplossing worden gevonden (waarvan 129 in het systeem van geregistreerde plaatsen).

⁴⁶ De begrotingsmiddelen voor het beheer van prioritaire gevallen door de cel 'complexe invaliditeits- en noodsituaties' binnen het AVIQ, bedroegen € 31.000.000 in 2017. Er werd € 5.000.000 toegewezen aan het creëren van nieuwe plaatsen in residentiële diensten. Er werd € 50.000.000 toegewezen aan toegankelijkheid, autonomie en deelname aan het gemeenschapsleven 'Ensemble Rénovons les Institutions pour les Citoyens Handicapés' (ERICH).

⁴⁷ Besluit van de Vlaamse Regering van 26 februari 2016 houdende erkenning en subsidiëring van multifunctionele centra voor minderjarige personen met een handicap

⁴⁸ Van alle personen die in het MFC werden opgevangen, bracht 88% er minder dan 60 nachten door, 23% meer dan 200 nachten, 10% meer dan 300 dagen en 2% het hele jaar door.

ÂGE	OUI (n)	OUI (%)	NON (n)	NON (%)	TOTAL (n)
0 - 5	36	4,31%	800	95,69%	836
6 - 11	208	12,46%	1461	87,54%	1669
12 - 17	366	18,80%	1581	81,20%	1947
18 +	122	12,14%	883	87,86%	1005
⁴⁹ TOTAL	732	13,41%	4725	86,59%	5457

⁵⁰ Voorbeelden:

- "Zit u hier voor iets tussen" (2016): bewustmakingscampagne om het grote publiek bewust te maken van de gevolgen van discriminatie en vooroordelen
- "Doof en Senior" (2018): bewustmakingscampagne voor de rechten van dove senioren.
- "Burgemeesters voor iedereen" (2018): bewustwordingscampagne van Inter over het belang van een inclusieve gemeente in de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen.
- "Iedereen toegankelijk" (2018) en "Toegankelijkheid, iedereen wint" (2019): bewustmakingscampagnes van Inter en Radio 2 waarin oplossingen voor meer toegankelijke diensten, reizen, publieke omgevingen en vrijetijdsbeleving werden verzameld via een wedstrijdformule.

⁵¹ zie <https://wikiwiph.aviq.be>

In 2017 telde de website wikiwiph.aviq.be meer dan 366 informatiefiches. Gemiddeld werden 13.000 pagina's per maand geraadpleegd, wat neerkomt op 156.000 pagina's per jaar.

"Ich bin zuerst einmal ein M E N S C H : Eine Einführung in die UN-Konvention über die Rechte von Menschen mit Behinderung", zie https://selbstbestimmt.be/wp-content/uploads/2020/01/DPB_Brosch%C3%BCre_Ich-bin-zuerst-ein-Mensch-A4_4c_leichte_Version-1.pdf (de)⁵²

Deze publicatie is ook beschikbaar in een Easy Read versie. De DSL organiseert ook verschillende seminars per jaar om de overeenkomst en de daaruit voortvloeiende rechten voor te stellen en toe te lichten. Zij organiseert ook seminars om mensen actief in de handicapsector te sensibiliseren en hen te informeren over bepaalde vormen van handicap.

⁵³ Bijvoorbeeld: www.handiwatch.be, het enige instrument in Vlaanderen dat inzet op een correcter beeld van mensen met een handicap in de traditionele en nieuwe media.

⁵⁴ 'making of' (2016) uit de tv-serie Tytgat Chocolat - acteurs met een verstandelijke handicap

---

⁵⁵ Theatervoorstelling Tiresias (2017) over het stigma van armoede en visuele beperking, met een lessenpakket voor scholen.

⁵⁶ 'De Clichékillers'(2017), een wedstrijd voor studenten journalistiek. Zie www.declichekillers.be
- de vernieuwing van de deskundigendatabase , vergezeld van een reclamecampagne 'Op zoek naar een nieuw gezicht' (2018). Zie www.expertendatabank.be

⁵⁷ 'Inclusie en participatie van personen met een beperking in Vlaanderen: de presentatie van mensen met een beperking in de Vlaamse media en Inclusie', 2012-2016

⁵⁸Zie www.steunpuntgelijkekansen.be/wp-content/uploads/SGKB-Werkpakket-D1-1-PERSOONLIJKE-NARRATIEVEN-VAN-MENSEN-MET-EEN-BEPERKING.pdf (2016) (nl)

⁵⁹ 'Jo' van Jean-Sébastien Poncelet, die het verhaal vertelt van vriendschap en wederzijdse hulp tussen twee jongens die naar dezelfde school gaan, een kind dat geslagen wordt door zijn vader en een autistische schoolkameraad.

'Pas grave' van Corine Hoex, die het thema verschil in de familiale omgeving aansnijdt, met muziek gebracht door vzw 'Le plaisir du texte' (een QR-code op het einde van het boekje verwijst naar de audioversie).

'La boum de John-John' de Mathieu Pierloot, een pedagogisch hulpmiddel ontworpen voor leerlingen uit het gedifferentieerd onderwijs.

Zie www.fureurdelire.cfwb.be/

⁶⁰ Zo organiseert het AVIQ elk jaar een fietstocht in het kader van de Tour de Wallonie (TRW) of de Tour de France, met ook een "buitengewone supporters"-dag voor mensen met een handicap. Deze evenementen geven zichtbaarheid aan de participatie van personen met een handicap aan vrijetijdsactiviteiten. Daarnaast bieden ze ook de mogelijkheid aan deze personen om gezellig samen te zijn.

⁶¹ - De campagne 'Handicap en tewerkstelling' in 3 fasen, waarvan één tijdens de Week van de Tewerkstelling van Personen met een Handicap: verspreiding van berichten op sociale netwerken (LinkedIn en Facebook) om de bewustwording te vergroten en goede praktijken te delen;

- De campagne 'Bienvenue aux chiens d'assistance' (hulphonden zijn welkom), een campagne uitgezonden op radio, TV en sociale media. Deze campagne had tot doel de positieve perceptie van assistentiehonden te vergroten en de hoffelijkheid ten aanzien van deze dieren te bevorderen. Tijdens deze campagne was het mogelijk een sticker te bestellen om te plaatsen bij de inkomdeur van openbare gebouwen om toegankelijkheid te verbeteren;

- De campagne 'Elle est où la différence ?' die de personen met een handicap in de eerste plaats als kind, broer, man ... voorstelt en de tentoonstelling 'Ma famille en photo' die op verschillende plaatsen in Wallonië wordt georganiseerd.

⁶² "Bxl Inclusive" (gelanceerd op 3.12.18), dit project sluit aan bij het streven naar een inclusiever Brussel. Voor de gelegenheid werden een videoclip en een webpagina gemaakt, in samenwerking met de leden van de Adviesraad voor mensen met een handicap van de stad: <https://www.brussel.be/BXLInclusive>.

⁶³ Het project van vzw Autonomia omvat een veertigtal creaties in verscheidene vormen, gaande van pictogrammen tot woordbeelden, beeldhouwwerken, street art, enz. Deze werken brengen de bezoeker in contact met het thema handicap, hier gesymboliseerd door het universele pictogram van de toegankelijkheid, dat in een veelheid van ongewone, grappige beelden werd gepresenteerd (thema's: toegankelijkheid, liefde, Brussel, Europa, beroemdheden). Bij de tentoonstellingen worden

---

verklarende panelen geplaatst en op elke locatie kan een 'vernissage' worden georganiseerd, waarbij de aanwezige kunstenaars hun benadering toelichten en vragen beantwoorden. Schoolbezoeken kunnen ook op voorhand gereserveerd worden.

⁶⁴ De basistraining voor coaches bevat een module over de inclusie van mensen met een handicap om de bewustwording van sportcoaches te vergroten en om tegelijkertijd de inclusie van mensen met een handicap in de sportbeoefening en de sportclubs mogelijk te maken. Coaches kunnen leren op die manier hoe ze sporters met een handicap het beste kunnen begeleiden en ondersteunen.

⁶⁵ Onder andere over inclusief beleid, werk, inkomensongelijkheid en onderwijs. Zie www.gripvzw.be/nl/categorie/60/sensibilisatieacties

⁶⁶ Het geheel aan nieuwe regels werd in 2015 onderworpen aan enerzijds een herziening door twee gespecialiseerde verenigingen en anderzijds aan het advies van de NHRPH. De ontvangen adviezen zijn met redenen omkleed.

⁶⁷ ongeacht of het om overheidsbeambten of andere personen belast met overheidsopdrachten gaat voor aanneming van diensten voor de Regie der Gebouwen.

De nieuwe regeling is als volgt:

- grotendeels elk nieuwbouw- of renovatieproject van gebouwen die eigendom zijn van de Regie der Gebouwen
- en slechts gedeeltelijk:
  - o restauratie van geklasseerd federaal erfgoed, volgens de specifieke kenmerken van elk gebouw,
  - o en de eerste installatiewerkzaamheden aan de gehuurde gebouwen, volgens de specifieke kenmerken van elk huurcontract.

In mei 2019 werd een infosessie gehouden voor de ambtenaren die verantwoordelijk zijn voor de toepassing van deze nieuwe voorschriften. Deze infosessie zal binnenkort ook aan alle beambten van de Regie der Gebouwen worden gegeven.

⁶⁸ De elektronische formulieren komen op verzoek van Unia om een toegankelijk repertorium ter beschikking te stellen op basis van een gemeenschappelijke en betrouwbare diagnosemethode, een statistisch instrument en een besluitvormings- en prioriteringsinstrument voor het vastgoedbeheer van haar eigendommen en de renovatie van haar activa. Het eerste formulier, dat betrekking heeft op het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, werd in 2019 voltooid.

⁶⁹ In 2017 werd het sensibiliseringsdocument via het federale netwerk van UNCRPD-medewerkers verspreid naar alle klanten van de Regie der Gebouwen. De Regie der Gebouwen is van plan om telkens om de twee tot drie jaar een desgevallend bijgewerkte herinnering aan de verantwoordelijkheden van de bewoners te verspreiden.

⁷⁰ Deze beambten moeten verplicht een gespecialiseerde opleiding volgen. Daarnaast zijn er voor 2020 ook korte toegankelijkheidstrainingen gepland voor alle gebouwoontwerpers en -beheerders.

⁷¹ Inter heeft als opdracht het streven naar een integraal toegankelijke en inclusieve samenleving. Inter integreert en promoot daarbij de principes van Universal Design en treedt als katalysator op tussen gebruikers, professionelen en het beleid.

⁷² zie <https://www.vlaanderen.be/publicaties/vlaams-horizontaal-gelijkekansenbeleid-2015-2019-doelstellingenkader> (nl), operationele doelstelling 6.

---

⁷³ Inter zal ook het toegankelijkheidslabel voor kantoorgebouwen op grotere schaal promoten bij andere overheidsinstanties en privé-organisaties.

⁷⁴ Gebruiksvriendelijke informatie en vrije toegang voor alle mogelijke partners die geïnteresseerd zijn in het hergebruik ervan zijn in dit opzicht essentieel.

De databank Toegankelijk Vlaanderen (ToeVla) staat al meer dan tien jaar centraal in de voorbereiding, uitvoering en opvolging van het Vlaamse toegankelijkheidsbeleid. De database bevat gedetailleerde informatie over de daadwerkelijke toegankelijkheid van publiek toegankelijke gebouwen. Het betreft niet alleen de gebouwen van de verschillende overheidsdiensten, maar ook alle andere gebouwen die voor het publiek toegankelijk zijn, zoals hotels, culturele centra, bibliotheken, congrescentra, restaurants en cafés. In de eerste instantie biedt de ToeVla-databank mensen met een handicap of hun hulpverleners betrouwbare en gedetailleerde informatie over de mate van fysieke toegankelijkheid in Vlaanderen en Brussel. Zij helpt bijvoorbeeld organisatoren bij hun zoektocht naar een toegankelijke locatie voor eventlocatie. Daarnaast kan de databank een geschikt instrument zijn voor beleidsmonitoring, doordat zij een beeld geeft van de knelpunten en aandachtspunten met betrekking tot de sector specifieke infrastructuur. Op die manier kan ToeVla een hefboom zijn voor toegankelijkheidsacties in de verschillende beleidsdomeinen van de Vlaamse regering.

⁷⁵ Het Waalse Toegankelijkheidsplan (plan accessibilité wallon) 2017-2019 bevat 28 maatregelen die transversaal zijn. Het plan bevat 6 krachtlijnen:

- Garanties bieden met betrekking tot de toepassing van het grondbeginsel van de universele toegankelijkheid;
- De toegankelijkheid van de administraties veralgemenen;
- Aanpassingswerken stimuleren die de toegankelijkheid bevorderen;
- Toegankelijke mobiliteit bevorderen;
- De autonomie van mensen thuis bevorderen door middel van aanpasbare woningen;
- Een maatschappelijk bewustzijn ten aanzien van toegankelijkheid tot stand brengen.

⁷⁶ Om meer rekening te houden met persoon met een handicap bij het ontwerpen of aanpassen van woningen, evenals bij de toewijzing en de toegang tot huisvesting en de begeleiding tijdens het volledige huurtraject.

⁷⁷ Het richt zich tot 7 doelgroepen en gaat uit van 3 toegankelijkheidsniveaus. Het wordt uitgevoerd door 17 professionele toegankelijkheidsauditors van 6 erkende expertenbureaus. Mensen met bijzondere behoeften worden betrokken bij de implementatie, enerzijds via representatieve verenigingen die lid zijn van Access-i, en anderzijds via focusgroepen opgericht om de methodologie te evalueren. De gebruikers worden dus actief betrokken bij de methodologie in functie van de behoeften op het terrein.

⁷⁸ CAWaB overkoepelt handicapverenigingen en voert acties uit om de toegankelijkheid te bevorderen: informatie, ondersteuning, verstrekken van adviezen en aanbevelingen en het creëren van onderwijsinstrumenten.

⁷⁹ Bijvoorbeeld, vzw Plain-pied en AccessAndGo

⁸⁰ Zie de artikelen 4, 4° en 6, § 3 van het decreet van 16 november 2007.

Het programma richt zich tot onderwijsinstellingen georganiseerd of gesubsidieerd door de Franse Gemeenschap en beschikt jaarlijks over een budget van € 50 miljoen.

Om een beroep te kunnen doen op het Fonds voor de oprichting van plaatsen in de schoolgebouwen van het leerplichtonderwijs (€ 20 miljoen euro per jaar), voorziet een omzendbrief in prioriteitscriteria, waaronder aanpassingen om het gebouw inclusief en toegankelijk te maken voor leerlingen met een handicap.

⁸¹ De 'Guide d'aide à la conception d'un bâtiment accessible' (handleiding bij het ontwerp van overheidsgebouwen op het vlak van toegankelijkheid)

⁸² Naar aanleiding van de voorstelling van de resultaten van de audit aan de gebouwbeheerders, werden bilaterale sessies georganiseerd om voor elk gebouw acties op korte, middellange en lange termijn vast te leggen.

⁸³ Deze certificaat heeft betrekking op technische, architectonische, functionele en gedragsmatige aspecten.

⁸⁴ Zie Regionales Entwicklungskonzept der Deutschsprachigen Gemeinschaft, Band 5, Ministerium der Deutschsprachigen Gemeinschaft, 2019, Eupen, S. 209, url: http://www.ostbelgienlive.be/PortalData/2/Resources/downloads/rek/Regionales_Entwicklungskonzept_Band_5_REK_III.pdf

⁸⁵ Artikel 8 van Verordening EU 1300/2014

De werkgroep van 'PRM TSI Advisory Board' blijft de verschillende nationale uitvoeringsplannen analyseren en werkt aan een gemeenschappelijke lijst van prioriteiten en criteria. Na analyse komt de adviesraad opnieuw bijeen om de resultaten te bespreken. Op basis hiervan worden wijzigingen aangebracht, indien nodig.

⁸⁶ Belangrijke voorbeelden zijn de lopende totaalrenovaties van de grote stations Gent Sint-Pieter, Mechelen en van Brussel-Zuid. De toegankelijkheid wordt systematisch verhoogd bij iedere renovatie van een station of halte. Voor de komende jaren is het plan om jaarlijks gemiddeld 10 perrons aan te passen (tot 55 of 76 cm).

Wat het rollend materieel betreft, zal de aankoop van de nieuwe M7 rytuigen (ter vervanging van de oude M4 rytuigen) niet enkel zorgen voor een toename van het aantal aangepaste zitplaatsen, maar ook voor bevordering van de algemene toegankelijkheid. In het kader van de vernieuwing van de 'Break' locomotieven (gepland tot eind 01 2020) en vierdubbele treinstellen (gepland tot eind 2022) komen er ook maatregelen voor een verbeterde toegankelijkheid.

⁸⁷ Het mobiliteitsbeleid streeft ernaar alle bussen van De Lijn en 85% van de trams toegankelijk te maken tegen respectievelijk 2020 en 2025.

⁸⁸ Het nieuwe toegankelijkheidsportaal op de website van De Lijn werd in november 2017 gelanceerd.

⁸⁹ Het centrum brengt deskundigen van verschillende entiteiten uit het beleidsdomein samen om in samenwerking met Inter beleidsvoorstellen uit te werken, waaronder een monitoringsysteem.

⁹⁰ De website bevat een aparte webpagina gewijd aan het VN-verdrag. De onderliggende gegevens worden door Inter in opdracht van beleidsdomein MOW verwerkt in de MeerMobiel Monitor.

⁹¹ In 2018 werden 126 lijnen doorgelicht.

⁹² Om de toegankelijkheid van personen met een mobiliteitsbeperking te bevorderen, moet de OTW dit jaar een plan opstellen waarin het informatie en de schema voor de toegankelijkheid van het openbaar vervoer wordt opgenomen. Op basis hiervan zal tegen eind dit jaar een lijst met de meest relevante acties en hun geschat budget worden samengesteld.

---

⁹³ Het plan werd opgesteld door talrijke werkgroepen, waarin MIVB-technici, overheidsinstantie bevoegd voor mobiliteit en vertegenwoordigers van verenigingen zetelen. Het heeft betrekking op de diensten, het bestuur, de infrastructuur en het rollend materieel.

⁹⁴ Er is een taskforce opgericht om dit actieplan op te volgen. Er is ook een boordtabel ontwikkeld. Het toegankelijkheidsvademeccum voor de vernieuwing of de bouw van nieuwe metrostations met toegankelijke kantoren is bijna klaar. Momenteel komt een werkgroep van deskundigen bijeen om de allerkleinst mogelijke hiaten te identificeren. Zodra deze minimale waarde is vastgelegd, zal eind 2019 de voltooiing ervan worden gecontroleerd volgens hetzelfde proces als de veiligheidsregels in elke fase van het project.

⁹⁵ Voor elke niet-conformiteit wordt een advies geformuleerd om de inrichting aan te passen, samen met een kostenraming. Het plan omvat ook een voetgangersnetwerk dat per gemeente op 3 niveaus wordt gestructureerd: de hoofdwegen, de verbindingswegen en het basisnetwerk. Deze prioritering van het voetgangersnetwerk is uitgevoerd op basis van het aantal bezoekers.

⁹⁶ De werken zijn vooral voorzien op de voetganger hoofd- en de verbindingswegen. Gemeenten kunnen subsidies aanvragen om deze wegen toegankelijk te maken (€ 500.000/jaar). Het Gewest heeft een 5-jarenplan opgesteld om de voetpaden toegankelijk te maken.

⁹⁷ Deze stoel werd gebruikt om een hele reeks vloerbekledingen te meten. Bij de voorstelling van deze resultaten hebben de PBM-verenigingen gevraagd om een handvest over de vereiste kwaliteit van de vloerbekledingen in voetgangerszones op te stellen, die door het gebruik deze 'inspectiestoel' kunnen geobjectiveerd worden. Het handvest zal aan de regering worden voorgelegd.

⁹⁸ - De Waalse huisvestingsmaatschappij 'Société wallonne du Logement' heeft een leidraad opgesteld voor openbare huisvestingsmaatschappijen om enerzijds gebruikers met een handicap wegwijs te maken en anderzijds hulp te bieden bij het ontwerpen van aanpasbare woningen. Deze leidraad is opgesteld door verenigingen die werken rond toegankelijkheid. Om in aanmerking te komen voor een projectsubsidie moet ten minste 30% van de gecreëerde openbare huisvesting aanpasbaar of aangepast zijn (Besluit van de Waalse Regering van 15 mei 2014 betreffende de toegankelijke woning, de aanpasbare woning en de aangepaste woning).

- Het SPW Mobilité et Infrastructures heeft toegankelijkheidsnormen verplicht laten opnemen in het impulskredietprogramma (ondersteuning van de gemeenten ter promotie van zachte mobiliteitsvormen met aandacht voor PBM-gebruikers). De toegankelijkheidsregels worden vaak gecontroleerd tijdens de projectanalyse. Het personeel bevoegd voor Mobiliteit en Infrastructuur in de gemeenten en het Gewest werd opgeleid door mobiliteitsadviseurs van Atingo. Zowel de SPW Mobilité als het AVIQ subsidiëren Atingo voor adviesverlening aan gemeenten en voor in het algemeen de ontwikkeling en verspreiding van goede praktijken op het gebied van toegankelijkheid.

⁹⁹ Zie Besluit van de Vlaamse regering van 5 juni 2009 tot vaststelling van een gewestelijke stedenbouwkundige verordening inzake toegankelijkheid.

¹⁰⁰ Geen van de 147 onderzochte bouwvergunningaanvragen voldeed aan alle voorwaarden van het toegankelijkheidsreglement. Acht dossiers waren volledig conform volgens het plan, maar bleken in de uitwerking uiteindelijk niet helemaal te voldoen.

¹⁰¹ Zie: <http://www.deadline24.be/>

¹⁰²Zie: <https://gelijkekansen.be/praktisch/campagnes/week-van-universal-design> (2016), <https://www.inter.vlaanderen/campagne-iedereen-toegankelijk> (2018) en <https://iedereen-wint.be/> (2019)

¹⁰³ Het Pachéco-gebouw heeft een aparte ingang voor aanvragers die niet via de gebruikelijke ingang het gebouw kunnen betreden. De aanvragers worden reeds geïnformeerd bij het onthaalcentrum en

krijgen hieromtrent een informatieblad. Bovendien zijn alle verdiepingen toegankelijk voor mensen met een mobiliteitsbeperking. Aan de receptie is bovendien een aangepaste balie voor mindervaliden.

¹⁰⁴ Bijvoorbeeld een persoon met een mobiliteitsbeperking of die nood heeft aan een specifieke zorg en ondersteuning of infrastructuur.

¹⁰⁵ Bijvoorbeeld een ruimte toegankelijk voor rolstoelen; een gespecialiseerd ziekenhuis in de buurt; verpleegkundige zorg, enz.

¹⁰⁶ Zie <https://www.risico-info.be>

¹⁰⁷ Zo zijn de educatieve videoclips van de nucleaire voorlichtingscampagne bijvoorbeeld voorzien van ondertiteling (zoals deze voorlichtingsvideo: <https://www.youtube.com/watch?v=a347xAe9kGE>) en zijn er ook infografieken die het gepaste gedrag visualiseren (zoals hoe beschutting te zoeken: https://www.youtube.com/watch?v=rj_sVdFsMRQ).

¹⁰⁸ Zie www.be-alert.be

¹⁰⁹ Bijvoorbeeld per e-mail, SMS, voicemail, enz. In 2020 zullen nog meer media worden ingezet (websites, apps, elektronische informatiepanelen) om meer individuele alarmberichten via openbare waarschuwingskanalen te kunnen uitzenden (zie de videofragmenten in gebarentaal die uitleggen hoe men zich kan registreren voor BE-ALERT (<https://www.youtube.com/watch?v=uyWetSf4CWk>)).

¹¹⁰ Het doel van de conferentie was het delen van ervaringen en het ontwikkelen van concrete aanbevelingen op dit gebied. De voorzitter van het Directiecomité van de FOD Binnenlandse Zaken stelde enkele concrete acties voor die op dit gebied lopende zijn of nog worden ontwikkeld en riep op tot een maatschappelijke aanpak van het crisisbeheer.

¹¹¹ Wet van 17 maart 2013 tot hervorming van de regelingen inzake onbekwaamheid en tot instelling van een nieuwe beschermingsstatus die strookt met de menselijke waardigheid, (B.S., 14 juni 2013)

¹¹² Wet van 21 december 2018 houdende diverse bepalingen inzake justitie (B.S., 31 december 2018).

¹¹³ Zolang een persoon niet onder bescherming wordt geplaatst om een bepaalde handeling te verrichten, blijft hij of zij daartoe gerechtigd.

114

Gegevens over de rechtspositie, uitgesplitst naar jaartal, rechtspositie en motivering				
Rechtspositie	Verantwoording	Aantal per jaar*		
		2016	2017	2018
de persoon is ontvoegd (voor ongehuwde minderjarigen)	Uitspraak	1	1	
	gerechtelijke bescherming met betrekking tot goederen	2	5	3
	beschikking van de vrederechter	2	1	2
	gerechtelijke bescherming met betrekking tot de persoon	6	3	

	gerechtelijke bescherming met betrekking tot goederen en de persoon	9	15	5
de persoon wordt verlengd minderjarig verklaard;	uitspraak			11
de persoon is onbekwaam	beschikking van de vrederechter			1
de persoon is geïnterneerd in een instelling	uitspraak	1		
	beschikking van de vrederechter	1		1
onder tijdelijk bewind	beschikking van de vrederechter	1	3	42
onder bewind	uitspraak	27	21	15
	gerechtelijke bescherming met betrekking tot goederen	7.942	7.119	7.133
	beschikking van de vrederechter	6.511	5.986	5.723
	gerechtelijke bescherming met betrekking tot de persoon	239	273	300
	gerechtelijke bescherming met betrekking tot goederen en de persoon	5.030	5.350	6.146
<i>* opgelet, er kunnen voor één persoon meerdere rechtsposities achtereenvolgens worden geregistreerd</i>				
<i>Bron: Nationaal register; observatiedatum 05/08/2019</i>				

¹¹⁵ Artikel 496/2 van het Burgerlijk Wetboek.

¹¹⁶ 1 maart 2019. Inwerkingtreding van voornoemde wet van 21 december 2018.

¹¹⁷ Geregistreerd in een centraal register dat wordt bijgehouden door de Koninklijke Federatie van Belgische Notarissen.

¹¹⁸ Opheffing van artikel 492/5 van het Burgerlijk Wetboek.

¹¹⁹ Artikel 492/2 van het Burgerlijk Wetboek. Dit regime bestaat uit het versterken van de geldigheid van een door de persoon zelf verrichte handeling. Het is dus de persoon zelf die de handeling uitvoert, maar die moet worden bijgestaan bij het afronden ervan, bijvoorbeeld door een toestemming voor

---

het uitvoeren van de handeling of categorie van handelingen of door een document mede te ondertekenen.

¹²⁰ De beheerder handelt dan in naam en voor rekening van de beschermde persoon.

¹²¹ Indien geregistreerd in het centraal register dat wordt bijgehouden door de Koninklijke Federatie van Belgische Notarissen.

¹²² Sinds 2019

¹²³ Namelijk vrederechters, advocaten, notarissen, ambtenaren van de burgerlijke stand, ambtenaren van het OCMW en advocaten van ngo's.

¹²⁴ "De nieuwe regelgeving inzake de bescherming van handelingsonbekwame volwassenen" werd in 2014, 2015 en 2016 verstrekt aan magistraten, griffiers, wettelijke vertegenwoordigers en openbare aanklagers.

¹²⁵ Het doel van deze opleiding is om rechters en justitiepersoneel correct te leren omgaan met mensen met een verstandelijke beperking, zowel in hun mondelinge als in hun schriftelijke communicatie.

¹²⁶ Door bijvoorbeeld een ambulance of het bewakingspersoneel van de gevangenis in te zetten wanneer de gevangene bijvoorbeeld een lichamelijke handicap heeft waardoor hij of zij zich niet zelfstandig kan verplaatsen. Een blinde of visueel beperkte gevangene kan een vergelijkbare specifieke ondersteuning krijgen. De advocaat van de gedetineerde kan ook tussenkomen in het kader van zijn ondersteunende of raadgevende opdracht, enz.

In het algemeen zal de hoorzitting worden voorbereid samen met verschillende interne diensten binnen de gevangenis (directie, griffie, PSD's, medische dienst, enz.) en externe diensten (zoals de gewestelijke hulpdiensten voor gedetineerden).

¹²⁷ Overeenkomstig artikel 16 van het decreet van 29 april 2019 houdende de oprichting van gerechtelijke kamers en juridische eerstelijnsbijstand.

Zo zal bijvoorbeeld bij de tewerkstelling op maat in het kader van de gemeenschapsdienst, de uurregeling of het elektronisch toezicht, rekening worden gehouden met de handicapfactor.

¹²⁸ Resolutie van 14 juni 2017

¹²⁹ In dit verband werd ook een projectoproep gelanceerd. Het doel is dat elke gedetineerde zorg draagt voor zijn gezondheid (overdracht van ziekten en seksueel overdraagbare aandoeningen, hygiënevoorschriften, enz.) en dat zij worden aangemoedigd om in te stemmen met de opsporingstests die de medische diensten aanbieden via de hoger genoemde verenigingen.

¹³⁰ Besluit van 21 juni 2018 (77/2018)

¹³¹ Met inbegrip van de kennisgeving van de tenlastelegging, het aanhoudingsbevel en vonnissen en arrestaties

¹³² Zie TITEL 6. "*Wijziging aan het nationaal register voor gerechtsdeskundigen en het nationaal register voor beëdigd vertalers, tolken en vertalers-tolken*" van de wet van 5 mei 2019 houdende diverse bepalingen inzake informatisering van Justitie, modernisering van het statuut van rechters in ondernemingszaken en inzake de notariële aktebank

¹³³ 9 personen kunnen vanuit het Frans in gebarentaal tolken (en omgekeerd); 3 personen kunnen vanuit het Nederlands in gebarentaal tolken (en omgekeerd).

¹³⁴ Frans, Nederlands en Duits

---

¹³⁵ De wet van 28 oktober 2018 houdende verdere omzetting van de Richtlijn 2010/64/EU van het Europees Parlement en de Raad van 20 oktober 2010 betreffende het recht op vertolking en vertaling in strafprocedures en van de Richtlijn 2012/29/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, en ter vervanging van Kaderbesluit 2001/220/JBZ, heeft de omzetting van de twee voorgenoemde richtlijnen aangevuld voor wat betreft het thema tolken en vertalen.

¹³⁶ aangeleverd door de rechtbank of via het Vlaams Communicatie-Assistentie-Bureau voor Doven.

¹³⁷ Zoals voor elke aanvrager

¹³⁸ Gesproken Franse taal ingevuld, liplezen, Frans ondertekend

¹³⁹ Wet van 22 augustus 2002 betreffende de rechten van de patiënt. Volgens artikel 8 is de toestemming van de patiënt voor de zorg zowel een wettelijke als een ethische vereiste. De Nationale Raad Orde der Artsen heeft deze principes overigens bevestigd in zijn advies van 17 november 2018 betreffende de eerbiediging van de vrije keuze van de arts en de toestemming voor de behandeling van geïnterneerde gedetineerden.

¹⁴¹ Zie de wet van 6 mei 2016 houdende internering en diverse bepalingen inzake Justitie (*B.S.* 13-05-2016); de wet van 6 juli 2017 houdende vereenvoudiging, harmonisering, informatisering en modernisering van bepalingen van burgerlijke recht en van burgerlijk procesrecht alsook van het notariaat, en houdende diverse bepalingen inzake justitie (*B.S.* 24-07-2017) en de wet van 5 mei 2019 houdende diverse bepalingen in strafzaken en inzake eredienszaken, en tot wijziging van de wet van 28 mei 2002 betreffende de euthanasie en van het Sociaal Strafwetboek (*B.S.* 24-05-2019).

¹⁴² Artikel 9 van de wet voorziet in 3 voorwaarden: 1° het plegen van een misdrijf of delict dat de fysieke of psychische integriteit van derden aantast of bedreigt; 2° het op het moment van de beslissing lijden aan een psychische aandoening die zijn of haar vermogen om zijn of haar handelingen te onderscheiden of te beheersen, opheft of ernstig beperkt; 3° het bestaan van een gevaar voor het plegen van nieuwe handelingen als bedoeld in 1° wegens zijn of haar psychische aandoening, eventueel in combinatie met andere risicofactoren.

¹⁴³ Cf. Artikel 2

¹⁴⁴ Overeenkomstig artikel 5, § 2, van de wet moet hij voldoen aan de voorwaarden van de gecoördineerde wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen en ontvangt hij, overeenkomstig artikel 5, § 5, van de wet, honoraria die zijn vastgesteld overeenkomstig het tarief voor de psychotherapeutische behandeling van een in de nomenclatuur van de gezondheidszorgdiensten erkende psychiater.

¹⁴⁵ Die de Commissies ter bescherming van de maatschappij vervangen.

¹⁴⁶ Ze bestaan uit een voorzitter-rechter, een assessor gespecialiseerd in sociale re-integratie en een assessor gespecialiseerd in klinische psychologie.

¹⁴⁷ De soorten instellingen waar geïnterneerden kunnen worden geplaatst, worden bij wet bepaald.

¹⁴⁸ Namelijk voorwaardelijke invrijheidstelling, beperkte detentie of elektronisch toezicht.

¹⁴⁹ Wet van 26 juni 1990 op de bescherming van de persoon van de geesteszieke.

¹⁵⁰ 1) de persoon moet lijden aan een psychische aandoening die wordt bevestigd door een gedetailleerd medisch attest dat minder dan 15 dagen oud is; 2) de zieke moet zijn of haar gezondheid en veiligheid in gevaar brengen of een ernstige bedreiging vormen voor het leven of de integriteit van

---

anderen en er moet een verband worden aangetoond tussen de ziekte of het gevaar; 3) er mag geen adequatere behandeling zijn (artikel 2).

¹⁵¹ Uit cijfers van de FOD Volksgezondheid blijkt dat er in 2017, 5941 personen onder observatie werden geplaatst in psychiatrische instellingen of diensten (3589 mannen en 2352 vrouwen).

¹⁵² De noodprocedure wordt ingesteld door de Procureur des Konings, maar staat onder toezicht van de vrederechter.

¹⁵³ Wet tot wijziging van de wet van 26 juni 1990 betreffende de bescherming van de persoon van de geesteszieke (B.S. 22 maart 2017).

¹⁵⁴ Zo kan de rechter met kennis van zaken een beslissing nemen.

¹⁵⁵ Bovendien heeft het probleem niet alleen betrekking op mensen met een handicap (verstandelijke of psychosociale handicap).

¹⁵⁶ Met het oog op de grote maatschappelijke bezorgdheid over vrijheidsbeperkende maatregelen zijn er thematische cycli georganiseerd of gepland. Als gevolg van de residentiële zorgcyclus voor kinderen en jongeren in de geestelijke gezondheidszorg werd een nieuwe aanpak gekozen, met de kwaliteit van de zorg als uitgangspunt. Dit omvat een aangepaste en versterkte aanpak van de preventie van agressie in residentiële instellingen voor minderjarigen, de vaststelling van een uniform kader voor de toepassing van vrijheidsbeperkende maatregelen, de opstelling van een multidisciplinaire richtlijn inzake preventie en de toepassing van isolatie en in bedwang houden en een actualisering van het referentiekader voor psychiatrische ziekenhuizen inzake vrijheidsbeperking.

¹⁵⁷ Binnenkort zal deze door het AVIQ worden verspreid in de sector van personen met een handicap.

¹⁵⁸ Inspectie van instellingen voor personen met een handicap.

¹⁵⁹ In het kader van de inspectie- en controleopdrachten die krachtens artikel 17 van het decreet van 13 december 2016 tot oprichting van de DSL aan de DSL zijn toevertrouwd, inspecteren en controleren de inspecteurs van het Bureau de instellingen voor personen met een handicap.

¹⁶⁰

www.gelijkekansen.be/Portals/GelijkeKansen/Documents/Rapportseksueelgeweldvrouwenhandicap.pdf

¹⁶¹ In het kader van de projectoproep *Alter Egoles 2017* "Recht van de vrouw op lichamelijke en psychische integriteit" heeft de Franse Gemeenschap drie projecten gefinancierd op het gebied van geweld tegen vrouwen met een handicap: een kwalitatieve studie uitgevoerd door de Conseil francophone des femmes de Belgique: "Handicap, violences et sexualité au prisme du genre" (Handicap, geweld en seksualiteit vanuit een genderperspectief), een actie-onderzoek uitgevoerd door de vzw Maison plurielle, getiteld "Evaluation et développement des compétences en termes de violences conjugales et intrafamiliales dans le secteur du handicap mental" en een opleidingsproject door gelijken "*Femmes en situation de handicap mental, actrices de leur sécurité*", een initiatief van vzw Garance, in samenwerking met het AVIQ. Dit opleidingsproject bestaat uit het opzetten van zelfverdedigingsworkshops voor vrouwen met een handicap. Naar aanleiding van dit initiatief is een Europees project, "No Means No" (2020-2022), gestart waarin vrouwen door middel van zelfverdedigingsopleidingen, toegankelijke informatie en preventieve instrumenten zich ontwikkelen en beschermen tegen verschillende soorten geweld. Daarnaast is het de bedoeling om hulpverleners, in het gebied van preventie, op te leiden deze vrouwen met een handicap te empoweren.

---

¹⁶² Plan voor de continue verbetering van de kwaliteit van de diensten voor de opvang van personen met een handicap .

¹⁶³ Opgenomen in het kader van "Maatregelen ter bevordering van de toegang tot informatie- en communicatietechnologieën voor personen met een handicap"

¹⁶⁴ Bijvoorbeeld de hulp van een volwassen persoon naar keuze en audiovisuele hoorzittingen. Artikel 91bis Wetboek van Strafvordering: "Voor de toepassing van dit hoofdstuk, *elke persoon van wie de kwetsbare toestand ten gevolge van zijn/haar leeftijd, een zwangerschap, een ziekte dan wel een lichamelijk of geestelijk gebrek of onvolwaardigheid duidelijk is*", (B.S., 24 mei 2019).

¹⁶⁵ Zoals de audiovisuele hoorzitting en bepaalde voorwaarden van de strafzitting.

¹⁶⁶ Als een persoon met een handicapslachtoffer is van misbruik en geweld, kan hij of zij een klacht indienen bij de directie van de instelling of rechtstreeks bij het VAPH. Bij minder ernstige klachten wordt de slachtoffer geadviseerd om eerst de interne klachtenprocedure binnen de instelling te volgen. In geval van klachten over misbruik en geweld zal een systematisch onderzoek door de gezondheidsinspectie vereist zijn.

¹⁶⁷ Het onderzoek naar de klachten bestaat uit het een verhoor van verschillende betrokken partijen en het vaststellen van de mate waarin de klacht gegrond is.

¹⁶⁸ Inclusief supervisie en intervisie.

¹⁶⁹ De procedures voor het indienen van een beroep of een klacht worden aan mensen met een handicap verduidelijkt op de website 'Wikiwiph' van het AVIQ.

¹⁷⁰ Het is zijn rol om iedereen te helpen die problemen heeft met één van hun administraties.

¹⁷¹ En dit via de "Smile" bundels die elk een thema uit het dagelijks leven van deze personen behandelen, vergezeld van een *ad hoc* applicatie (smile 2.0).

¹⁷² Wet van 22/08/2002 en inzonderheid artikelen 7, 8, 12 en 14. Zie ook het eerste periodieke verslag van België van juli 2011 in dit verband. De wet bepaalt uitdrukkelijk dat de patiënt het recht heeft om vrijelijk in te stemmen met elke behandeling onder voorbehoud van voorafgaande informatie. De minderjarige of vertegenwoordigde patiënt wordt zoveel mogelijk en in verhouding tot zijn begripsvermogen betrokken bij de uitoefening van zijn rechten.

¹⁷³ Dit geldt ook wanneer de wettelijke vertegenwoordiger akkoord gaat. Bovendien stelt de wet dat elk verzoek tot sterilisatie van een persoon met een verstandelijke beperking zorgvuldig moet worden overwogen, waarbij de algemene situatie van deze persoon en zijn of haar omgeving moet worden beoordeeld. Sterilisatie kan alleen worden gerechtvaardigd als het gebruik van een andere anticonceptiemethode onbetrouwbaar is, of slecht wordt getolereerd, of zelfs schadelijk is, en het aangewezen is voortplanting te vermijden, mits het voortplantingsrisico reëel is. Elk geval moet individueel worden onderzocht, onder de verantwoordelijkheid van de arts.

¹⁷⁴ Volgens de FOD Volksgezondheid hadden 14.962 van de 14.979 ziekenhuisopnames voor sterilisatie in 2017 betrekking op een persoon zonder verstandelijke handicap. Slechts 17 van hen waren personen met een verstandelijke handicap: 12 vrouwen en 5 mannen.

¹⁷⁵ informatieve websites over seksualiteit (bijv.: www.handicaps-sexualites.be), seksuele en relationele vorming voor verzorgers en/of ouders van personen met een handicap, financiële steun voor verenigingen die de rechten van personen met een handicap verdedigen en hen ondersteunen en begeleiden bij hun seksualiteit, enz.

¹⁷⁶ Interfederaal Actieplan tegen homofobie en transfoobie geweld; Interfederaal Actieplan tegen homofobe en transfoobie geweld 2013-2014; Interfederaal Actieplan tegen discriminatie en geweld

---

tegen LGBTI-personen 2018-2019. We vermelden ook informatiebrochures voor interseksuele ouders en jongeren (2019), een informatiewebsite voor mensen met atypische seksuele kenmerken (Vlaanderen), de oprichting van adviesgroepen tussen federale overheden en vertegenwoordigers van interseksuele personen, de strijd tegen stereotypen en transfobie, hulplijnen, enz.

¹⁷⁷ Namelijk Gelijke Kansen, Volksgezondheid, Welzijn en Gezin, Onderwijs en Jeugd, Media, Ontwikkelingssamenwerking, Ambtenarenzaken, Sport, Justitie, Werkgelegenheid, Binnenlandse en Buitenlandse Zaken en Asiel en Migratie.

¹⁷⁸ ideminfo.be

¹⁷⁹ Regenbooghuizen voeren (nog) geen specifieke acties voor dit publiek. Het Waalse Gewest heeft momenteel geen (facultatieve en) specifieke subsidies voor verenigingen van interseksuele personen. De acties van het Waalse Interfederaal Actieplan 2018-2019 zetten ook niet specifiek in op dit publiek.

¹⁸⁰ Bijvoorbeeld, onderwijs, huisvesting, toerisme,...

¹⁸¹ Verhoogd inkomensplafond

¹⁸² Zoals huursubsidies, aanpassingspremie voor verbouwwerken die de woning beter toegankelijk maken, specifieke regels voor het toekennen van sociale huurwoningen, richtlijnen voor aangepaste woningen en toegankelijkheid van gemeenschappelijke delen van vastgoedprojecten.¹⁸²

¹⁸³ Het betreft een laagdrempelige, minder intensieve en minder frequente steun.

¹⁸⁴ Een voldoende groot aanbod van rechtstreeks toegankelijke hulp in combinatie met een zorgbudget maakt de stap naar een persoonlijk budget voor een bepaalde groep mensen overbodig.

¹⁸⁵ Dat wil zeggen mensen in noodsituaties, personen die lijden aan een snel degeneratieve aandoening en jongvolwassenen onder de hoede van minderjarigen.

¹⁸⁶ Behoeftte-ondersteuning: het beleid inzake individuele bijstand en de analyse van de behoeften door de gewestelijke kantoren zijn gericht op het zoeken naar de meest inclusieve antwoorden. Er wordt ook gewerkt met de gezinnen om de verschillende mogelijkheden in kaart te brengen en meer inclusieve oplossingen te vinden.

¹⁸⁷ Ze richten zich op kinderen met een handicap, gebruikers met een dubbele diagnose en oudere gebruikers.

¹⁸⁸ - 8 ondersteuningsdiensten in de kinderopvang: zij zijn gericht op de huidige en toekomstige professionals in de kinderopvang, en op het netwerk, teneinde de uitvoering en de continuïteit van initiatieven om de inclusie van kinderen met een handicap - te bevorderen;

- 7 mobiele interventiecellen: zij ondersteunen gebruikers met een dubbele diagnose en personen in hun omgeving die hen begeleiden om hun levenskwaliteit te verbeteren, wanneer zij zelf niet in staat zijn aansluiting te vinden bij hun leefomgeving;

- 1 referentiecel inzake handicap en senioren: deze cel bereidt de intrede van oudere gebruikers voor in nieuwe meer aangepaste structuren aan hun leeftijd en behoeften; zij bevordert de opname van oudere gebruikers die ofwel in een nieuwe structuur worden opgenomen, ofwel in hun huidige zorgstructuur wensen te blijven.

¹⁸⁹ Zie *hoger*: Het Inclusiedecreet van 2014 en zijn sedert 2015 uitgevaardigde uitvoeringsbesluiten (zie bijlage II) tonen de nieuwe diensten die momenteel actief zijn (zie het activiteitenverslag van 2018 op de website van Phare, <https://phare.irisnet.be/>, en het Handistreaming-verslag (in bijlage I).

Deze diensten zetten in op zelfstandig wonen en inclusie in de gemeenschap (inclusieve vrijetijdsdiensten, gezinsopvang, ondersteunende diensten voor sociale activiteiten, , ondersteunende diensten voor beroepsopleidingen, begeleid wonen, enz.)

In 2018 werd het onthaal volledig omgevormd tot een meer toegankelijke 'Onthaalruimte'. Bovendien wordt momenteel nagedacht over het beperken van de wachtlijsten.

¹⁹⁰ Inmiddels ontvingen 2.595 personen een budget na een automatische toewijzingsprocedure; 24.677 personen met een handicap beschikken nu over een persoonlijk budget.

¹⁹¹ Met het oog op menswaardige huisvesting, worden de volgende criteria gewaarborgd:

- ✓ Individuele kamer:
- ✓ Kleinere site;
- ✓ Regelgevende maatregelen voor "gedeeltelijke de-institutionalisering van de instelling".

¹⁹² Met een maximum van 6 personen. Er zijn 69 diensten voor wonen onder toezicht, voor een totaal van 498 erkende en gesubsidieerde plaatsen; als men de niet-erkende plaatsen erbij neemt, dan staat de teller op 686. Logement Encadré Novateur (LEN) wil ook mensen met een verstandelijke beperking ondersteunen met hun project voor residentiële autonomie. In 2018 werden 142 mensen op deze manier begeleid.

¹⁹³ Waarbij een persoon kan kiezen voor een rechtstreeks toegankelijke bijstand die samen met de zorgverlener wordt georganiseerd (in de vorm van dagopvang, verblijf, begeleiding of een combinatie van de drie) en/of een maandelijks zorgbudget van € 300 (zie hierboven).

¹⁹⁴ In dit geval kan de persoon de eigen zorg en ondersteuning organiseren. De bestedingsregels bieden daarbij vele mogelijkheden: contant geld waarmee de persoon de toezichthouders vergoedt (niet-gesubsidieerd), vouchers die hij of zij gebruikt bij gesubsidieerde zorgverleners, of een combinatie van beide. Deze uitgaven moeten echter wel worden verantwoord.

¹⁹⁵ In 2017 werd deze site 43.691 keer bezocht.

¹⁹⁶ - In het kader van het Waalse Investeringsplan omvat het "Project 30: Impulsion logement" een aanpasbaar huisvestingsluik dat onder meer voorziet in de aanpassing van de openbare huisvesting aan de normen voor personen met een mobiliteitsbeperking.

- De SPW Grondgebied, Huisvesting, Erfgoed en Energie heeft verschillende wetgevingen en instrumenten geïmplementeerd met betrekking op toegankelijkheid, onder meer de aanpassing van gebouwen voor personen met een mobiliteitsbeperking. Ter uitbereiding van de wettelijke normen en het verzekeren van de toepassing ervan, zijn in de vorige regeerperiode voorbereidingen opgestart, in samenwerking met de kabinetten Huisvesting en Welzijn en in overleg met het consortium 'Construire Adaptable'. Het doel is de herziening/aanvulling van de wettelijke bepalingen voor meer kwaliteitsvolle publieke huisvesting voor personen met een mobiliteitsbeperking.

- Op het niveau van de Waalse Huisvestingsmaatschappij werden assistentiecellen voor het dagelijks leven opgericht, de zgn. 'cellules d'aide à la vie journalière', die huurders met een handicap aangepaste diensten aanbieden. In het kader van hun opdracht inzake verhuurbeheer en maatschappelijke begeleiding worden openbare huisvestingsmaatschappijen ertoe aangezet om multidisciplinaire samenwerkingsverbanden op te zetten om zo goed mogelijk tegemoet te komen aan de behoeften van gezinnen in moeilijkheden en meer bepaald gezinnen met kinderen met een handicap (aanpassing van de woning, verhuis naar een geschiktere woning, ondersteunend netwerk, betrokkenheid van de maatschappelijke werker bij de begeleiding van het gezin, enz.).

- Wat het 'Fonds du Logement de Wallonie' betreft, heeft de erkende statuut van een persoon met een handicap een impact op de rentevoet van het krediet. Ook het maximum uitleenbedrag en de maximale verkoopwaarde van het onroerend goed kunnen met 10% worden verhoogd voor elke erkende persoon met een handicap. Recenter heeft het FWL het renopack voor personen met een handicap gelanceerd, een 0% lening voor de financiering van verbouwwerken.

- Het AVIQ vergoedt technische hulpmiddelen en aanpassingen om zelfstandig wonen te faciliteren (VRPH 2011); het -Besluit van de Waalse Regering van 13 maart 2014 tot wijziging van een aantal bepalingen van hoofdstuk V van Titel VII van Boek V van Deel II van het decreetgevend deel van het Waals Wetboek van Sociale Actie en Gezondheid, betreffende de individuele integratiesteun (artikelen 784 tot en met 796/6 van het decreetgevend CWASS + Bijlage 82) voert in bijlage 82, 23 nieuwe steunmaatregelen in en legt in het bijzonder maximumbedragen per ruimte vast voor de inrichting van de woning (hetgeen de begunstigde beschermt in geval van toekomstige vragen hieromtrent) en verhoogt ook het volume van de braille-transcripties, enz.

¹⁹⁷ In dit kader organiseert het AVIQ ook opleidingen voor mantelzorgers en personen met een handicap. Het doel is tweeledig: opleidingen aanbieden en de betrokkenen in staat stellen de nodige vaardigheden te verwerven om op hun beurt "co-lesgever" te worden binnen deze opleidingsmodules aangeboden door AVIQ. In 2018 werd een catalogus van opleidingen opgesteld voor mensen met een verstandelijke beperking en voor mensen met een autisme. De opleidingen bestaan respectievelijk uit 10 en 14 modules. Daarnaast werd in het kader van het 'Erasmus +' -project het referentiekader 'Alternative' ontwikkeld en getest, dat opleidingen inzake omgang in het dagelijks leven, voorkomen van misbruik, etc. aanbiedt voor pleegzorgdiensten, gezinsondersteunende diensten, mantelzorgers, hulpverleners. Het doel is om al die opleidingen op te nemen in het catalogus voor de sector.

¹⁹⁸ Persoonlijke-assistentiebudget (zie *artikel 4 hierboven*)

¹⁹⁹ Dit project vergoedt een of meer assistenten om de persoon met een handicap te helpen met dagdagelijkse activiteit thuis, op het werk of daarbuiten.

²⁰⁰ Ondersteunende diensten voor "activiteiten van het dagelijks leven" voor volwassenen met een ernstige lichamelijke handicap (zie het eerste periodieke rapport van België - juli 2011)

²⁰¹ Die instaan voor de begeleiding van personen met een handicap die alleen (willen) wonen, met het oog op het behoud of het bevorderen van hun zelfredzaamheid en met het oog op sociale inclusie .

²⁰² In deze woningen worden mensen de basisvaardigheden aangeleerd die nodig zijn om zelfstandig te kunnen wonen. De persoon leert dus door herhaalde oefening. Ze worden bewust gemaakt van hun mogelijkheden en beperkingen, om zo de meest geschikte woonvorm te kiezen. De begeleidings- of assistentiediensten komen tussen wanneer een persoon niet zelf in staat is om dagelijkse taken uit te voeren.

²⁰³ Van 1 tot 4 personen

²⁰⁴ Hetzij van het VAPH of via een zorgbudget voor personen met een handicap.

²⁰⁵ 14.888 personen voor de persoonlijke financiering, 2.500 minderjarigen voor de ondersteuning van een multifunctioneel centrum en 1.518 minderjarigen voor een persoonlijk assistentiebudget. Meer dan € 1 miljard van dit budget wordt besteed aan persoonlijke financiering voor volwassenen en € 435 miljoen aan multifunctionele centra voor minderjarigen, terwijl de rest naar zorg of assistentie gaat, bijvoorbeeld.

²⁰⁶ Functie zoals aanbevolen door de Hoge Raad voor het Speciaal Onderwijs in zijn advies nr. 143 van 10 oktober 2012 betreffende het Individueel Transitieplan (ITP). Deze referenten-coördinatoren

---

worden door de scholen en de organiserende instanties aangeworven op basis van de door het CCGPE-DGEO toegekende tarieven.

²⁰⁷ Door de jongere tijdens zijn of haar laatste schooljaar en de twaalf maanden die daarop volgen, te begeleiden.

²⁰⁸ Dit is iets minder dan een derde van de totale begrotingsenveloppe van € 92.153.724,53.

²⁰⁹ Ze zijn gericht op inclusie en werkgelegenheid, zelfredzaamheid, opleiding, sociale inclusie met actoren op het terrein... Zo vermelden we het Interregionaal Fonds France-Wallonie-Vlaanderen dat meer dan € 3,9 miljoen op een totaal van € 170 miljoen voor 'sociale cohesie, gezondheid, opleiding en tewerkstelling' voorbehoudt voor personen met een handicap. Interreg V-A Euregio Maas-Rijn omvat het MOBI-project (sociale insluiting en opleiding) dat een budget van € 96.300.000 voorstelt, waarvan € 1.868.342,42 bestemd is voor personen met een dubbele diagnose. Ten slotte heeft het Waalse Plan voor Plattelandsontwikkeling tot doel proefprojecten op te zetten rond sociale inclusie.

²¹⁰ Het Bureau doet in het bijzonder een beroep op fondsen van de Koning Boudewijnstichting, het RIZIV, de solidariteitsactie CAP48 en de Europese fondsen ESF, Interreg en Erasmus+.

²¹¹ Dit project wil meer kansen bieden aan personen met een dubbele diagnose (cognitieve en/of zintuiglijke en/of lichamelijke handicap, gecombineerd met psychische stoornissen) om hun actieve deelname op lange termijn te bevorderen. Het doel is om een inclusief netwerk te creëren dat een optimale ondersteuning en gezondheidszorg biedt door middel van onderling verbonden, grensoverschrijdende acties. Het heeft tot doel technische normen te ontwikkelen om in de hele Euregio de toegang tot een aangepaste gezondheidszorg met een vergelijkbaar kwaliteitsniveau te waarborgen. Dit project wordt financieel ondersteund door het Europese Interreg-fonds voor een bedrag van € 943.129,83.

²¹² Op voorwaarde dat de geldende lokale regelgeving wordt nageleefd.

²¹³ contact.handicap@mobiliteits.fgov.be

²¹⁴ Van ontwerp tot uitvoering.

²¹⁵ Zo zal er bijvoorbeeld een Vlaams mobiliteitscentrum worden opgericht. Dat wordt verantwoordelijk voor het vervoersaanbod, het verstrekken van informatie over de mogelijkheden op het vlak van mobiliteit op de verschillende netten (trein, centraal, aanvullend en vervoer op maat), reservaties, leveranciersbeheer (taxi's, gemeenschappelijke bestelwagens, deelfietsen, deelauto's, enz.).

²¹⁶ In het kader van de aan de OTW gedelegeerde opdracht voor regelmatige gespecialiseerde openbare vervoersdiensten in het kader van de subsidiëring van het vervoer van personen met een mobiliteitsbeperking en in de zin van het decreet van 18 oktober 2007.

²¹⁷ Cf. <https://www.unia.be/nl/sensibilisering-en-preventie/campagnes/assistentiehonden-welkom>. Bij de lancering van de campagne waren verschillende partners aanwezig om dit initiatief te ondersteunen: COMEOS, FAVV/AFSCA, FeBet, Taxi Victor/ Victor Cab, Taxis verts, Unia, BADF, AMT Concept, CAWaB, de Brusselse Raad van Personen met een Handicap. Er werd een handvest ondertekend en de actie werd vervolgens via de partners verspreid door middel van stickers en via sociale netwerken, websites, nieuwsbrieven, enz. Er werd ook een videofilmje gedeeld op de website van Unia.

²¹⁸ Het Handvest ter bevordering van de toegang van assistentiehonden tot openbare ruimten en handelszaken (winkels, restaurants, taxi's, enz.) is ondertekend door verschillende organisaties, waaronder het Verbond van Belgische Ondernemingen (website equal.brussels).

---

²¹⁹ Decreet houdende erkenning van assistentiedieren en betreffende het recht van personen in begeleiding van een assistentiedier om toegang te hebben tot publieke plaatsen

²²⁰ Vanaf 1 januari 2019 is het Agentschap Vlaamse Sociale Bescherming (VSB) hiervoor bevoegd.

²²¹ Deze kunnen worden aangewend om een voertuig aan te passen, zodat de betrokkene het zelfstandig kan besturen of ermee vervoerd kan worden.

²²² Hulpmiddelen voor kortere reizen kunnen worden vergoed, zoals aangepaste fietsen en hulpmiddelen die aan een rolstoel kunnen worden bevestigd. De aankoop van de rolstoel en de modificatie-, onderhouds- en herstellingskosten van de rolstoel, elektronische scooter of orthopedische driewieler worden eveneens vergoed. Sinds 2014 hebben ongeveer 7.000 tot 8.000 mensen een toelage voor mobiliteitsbijstand of -aanpassing ontvangen.

²²³ Zie vraag 9, art. 9: via de mobiele app, via de website, maar ook per telefoon.

²²⁴ Die zorgt voor het financiële beheer van de mobiliteitstoelagen.

²²⁵ Deze is samengesteld uit 36 leden.

²²⁶ Het paritaire beheer heeft met name betrekking op de toevoeging van nieuwe prestaties, de administratieve vereenvoudiging, de geschillenbeslechting of de antwoorden op operationele vragen over de regelgeving.

²²⁷ Na de zesde staatshervorming heeft de GGC de bevoegdheid inzake hulp bij mobiliteit afkomstig van het RIZIV toegewezen gekregen. Veel van deze mobiliteitshulpmiddelen zijn specifiek aangepast voor kinderen. De bevoegdheid inzake mobiliteitshulpmiddelen wordt nader toegelicht in het deel over artikel 20 "Persoonlijke mobiliteit" (zie hieronder).

²²⁸ Rolstoelen, maar ook andere mobiliteitshulpmiddelen komen in aanmerking voor betoelaging, zoals handbediende of elektronische rolstoelen, scooters, looprekken, orthopedische driewielers of staande systemen.

²²⁹ Het ziekenfonds zal het nodige doen voor erkende personen door de dienst PHARE van de Franse Gemeenschapscommissie of het VAPH. Wie bij het VSB van de Vlaamse Gemeenschap is aangesloten, heeft twee, niet cumuleerbare opties: een tussenkomst aanvragen, hetzij bij het ziekenfonds, hetzij bij de maatschappij van onderlinge bijstand in het kader van de bevoegdheden die aan de GGC zijn overgedragen.

²³⁰ Toegankelijkheidsplan wegen en openbare ruimten

<https://parking.brussels/nl>

²³¹ Momenteel zijn 99 plaatsen uitgerust met sensoren in de gemeenten Jette, Evere en Oudergem.

²³² Besluit van 20/06/2017

²³³ Hierdoor kunnen gezinnen tijdens huisbezoeken beter geïnformeerd worden over de beschikbare hulpmiddelen en andere technologieën.

²³⁴ Aangezien vaker een beroep wordt gedaan op de expertise van het gespecialiseerde personeel van het Agentschap.

²³⁵ Gebaseerd op de International Classification of Functioning, Disability and Health. Deze instrumenten maken het mogelijk om de beoordeling te baseren op andere criteria dan enkel de medische en zijn dus in overeenstemming met het mensenrechtenmodel van het Verdrag.

²³⁶ Voor Vlaanderen verwijzen we naar het nieuwe Bestuursdecreet dat op 1 januari 2019 in werking is getreden. Alle nieuwe websites van de Vlaamse overheid zullen vanaf september 2019 moeten voldoen aan de toegankelijkheidsnormen. Vanaf september 2020 zullen ook bestaande websites aan

---

de richtlijnen moeten voldoen. In de praktijk betekent dit dat alle websites van de overheid zichtbaar, bruikbaar, begrijpelijk en betrouwbaar moeten zijn.

Basistoegankelijkheid is een de minimumnorm van de verplichte toegankelijkheidseisen.

²³⁷ Zoals omgezet in de decreten van 2 mei 2019.

²³⁸ De ordonnantie is op 17 september 2018 door de regering goedgekeurd (zie vraag 1a hierboven).

²³⁹ Namelijk technici die websites beheren, ontwikkelaars van webstrategieën, copywriters, grafische ontwerpers, IT-diensten, commerciële managers, enz.

²⁴⁰ Overheden die afhangen van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, de openbare centra voor maatschappelijk welzijn en de verenigingen bedoeld in de hoofdstukken XII en XIIbis van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn.

²⁴¹ Het "Anysurfer" label voor de Iriscare-website is ook in ontwikkeling. Voor de Frans Gemeenschapscommissie zijn er 2 versies toegevoegd aan de PHARE-site, één voor mensen met taalproblemen en één voor doven.

²⁴² Decreet van 15 oktober 2018 betreffende de niet-openbare en openbare elektronische communicatie van de overheden van het Duitse taalgebied

²⁴³ Met name door het gebruik van Easy Read-teksten, ondertiteling en tolken van Duitse gebarentaal.

²⁴⁴ - Communicatie: brailleschermen, aangepaste software, Bluetooth of FM-geluidstransmissiesystemen, enz.

- Mobiliteit: cursussen om zich te leren verplaatsen met een witte stok, blindengeleidehond, enz.

- Activiteiten van het dagelijks leven: trilalarm, waarschuwingssysteem, kleurendetector, enz.

²⁴⁵ Gebaseerd op cijfers van 2019.

²⁴⁶ braille, vergrote kopieën, ...

²⁴⁷ Daarnaast wordt een jaarlijks budget van € 650.000 besteed aan het ter beschikking stellen van gratis voorleessoftware voor leerlingen met lees- of schrijfproblemen in het basis en secundair onderwijs. Een budget van €237.000 gaat jaarlijks naar de werking van ADIBib Vlaanderen die de handboeken op school omzet naar een formaat dat geschikt is voor het gebruik van voorleessoftware

²⁴⁸ Wat de subsidieregeling betreft, wordt jaarlijks een bedrag van € 474.000 toegekend aan diverse steunaanvragen die een gunstig advies krijgen. De enige twee nationale zenders die deze steun ontvangen, hebben een gedeeltelijke bijdrage ontvangen in de kosten van de live ondertiteling van hun nieuwsuitzendingen. Openbare omroepen kunnen echter geen aanspraak maken op deze fondsen, omdat deze verplichting tot toegankelijkheid al is opgenomen in hun beheerscontract.

²⁴⁹ Om in aanmerking te komen voor een toelage, legt het Vlaams Audiovisueel Fonds (VAF) of het Mediafonds in zijn beheersovereenkomst (2018-2021) vanaf januari 2018 de verplichting tot audiobeschrijving op in de volgende gevallen: alle (voornamelijk) Nederlandstalige programma's en Vlaamse televisiereeksen waarvan een meerderheid in de categorieën fictie, animatie en documentaire. Een gelijkaardige bepaling geldt ook voor het Filmfonds, alsook voor de beheersovereenkomst met de openbare omroep, de Vlaamse Radio- en Televisieomroeporganisatie (VRT). De openbare omroep gaat nog verder in zijn streven naar toegankelijkheid (zie bijvoorbeeld het jaarverslag).

²⁵⁰ Personen met een handicap inbegrepen.

²⁵¹ En dit op een bewuste, actieve, kritische en creatieve manier om deel te nemen aan onze samenleving. Zo bundelt www.onbeperkt.mediawijs.be alle tips, tools en goede praktijken om digitale

---

vaardigheden en mediageletterdheid aan te leren aan mensen met een beperking. De website richt zich vooral tot hun potentiële begeleiders, waaronder ouders, jongerenwerkers, toezichthouders, bibliothecarissen en leraren.

²⁵² Bijvoorbeeld het gebruik van Vlaamse gebarentaaltolken, audiobeschrijving, enz. bij evenementen, het gebruik van tolken op afstand in het kader van de dienstverlening, het gebruik van klare taal, de beschikbaarheid van een brailleprinter, een klare-taalbeleid, toegankelijke websites, een opleiding in het verwelkomen van bewoners met een handicap, enz.

²⁵³ Dit project loopt tot september 2020.

²⁵⁴ De opleiding die door het volwassen- en universitair onderwijs wordt aangeboden, telt zodoende in totaal 790 lessen. De opleiding wordt gegeven in de tolkenafdeling in verschillende contexten (bv. medisch, juridisch, onderwijs, enz.), vormen (consecutief, liaison, simultaan) en doelgroepen. Op universitair niveau biedt de Katholieke Universiteit Leuven een Master in het tolken voor gespecialiseerde doeleinden: conferentietolken - gebarentaal van Franstalig België aan. Er worden ook opleidingen aangeboden door de Universiteit van Namen (<https://www.unamur.be/soutenir/documents/fichelsfblab>) en de Université Saint-Louis van Brussel (<https://www.usaintlouis.be/sl/1783.html>).

²⁵⁵ Zo heeft de Direction de la langue française in 2015 de gids '*Ecrire pour être lu*' heruitgegeven. *Hoe schrijf je administratieve teksten die gemakkelijk te begrijpen zijn?* In 2016 werd een interactieve versie van deze tweede editie online gepubliceerd. De Direction de la Langue Française ondersteunt eveneens de ontwikkeling van een leesbaarheidssoftware (diagnose- en remediëringstool) door CENTAL (UCL - Centre de traitement automatique du langage).

Het webportaal *Objectif Plumes*, als centrale toegangspoort voor alle online beschikbare informatie over de Belgische Franstalige en regionale literatuur, is "gebruiksvriendelijk en toegankelijk gemaakt voor slechtzienden" (een verplichting die is vastgelegd in de aannemingsvoorwaarden waaraan moet voldaan worden).

In het kader van projectoproepen worden verschillende opleidingsprojecten gefinancierd. Tot de doelstellingen behoort het opleiden van tweetalige animatoren-verhalenvertellers (gebarentaal) om in bibliotheken en scholen te werken. Of de het opleiden van dove animatoren in videoproducties met dove kinderen op school.

een verhoging van € 5.000 van het voorschot vastgelegd in de overeenkomsten van filmproducenten, ter dekking van de audiobeschrijvingskosten, bij films van Belgische regisseurs in Franstalig België.

²⁵⁶ Deze vervangt het Reglement van het Adviescollege van 6 mei 2011 en is bindend voor alle audiovisuele mediadiensten die onder de Franse gemeenschapsbevoegdheid vallen.

²⁵⁷ Ze vormen een aanvulling op het "Toegankelijkheidsreglement" dat op 17 juli 2018 door de Adviesraad van het Conseil Supérieur de l'Audiovisuel (CSA) werd goedgekeurd.

²⁵⁸ Dit werk is het resultaat van een twee jaar durende overleg- en onderhandelingsproces. De CSA bracht regelmatig vertegenwoordigers van televisieprogramma's en handicaporganisaties (waaronder het Belgian Disability Forum asbl (BDF)) samen.

²⁵⁹ Zo zullen de quota stijgen, zodat tegen 2023 zo'n 95% van de programma's ondertiteld of in gebarentaal vertolkt zullen zijn en 25% van de fictieprogramma's/documentaires audiobeschrijvingen zullen hebben. het Reglement van de Adviesraad van de CSA, waarin deze quota zijn vastgelegd, zijn bindend verklaard.

²⁶⁰ Zo heeft de Belgische CSA met de Unie van Belgische Adverteerders samengewerkt aan het Handvest "Unstereotype Communicatie". De CSA wil het bewustzijn rond gelijkheid en diversiteit op

---

het scherm en in de human resources van het audiovisuele medialandschap vergroten. Aansluitend hierop verspreidt de CSA de resultaten van zijn studies, organiseert hij opleidingen, formuleert hij aanbevelingen, enz.

261

Hoewel de aandacht van de RTBF voor "handisports" beperkt lijkt voor 2017 (slechts 2,8% van de wekelijkse multisport zendtijd op televisie en 5% van de zendtijd sport op de radio ("La Première")), dient te worden opgemerkt dat de Paralympics zijn opgenomen in de lijst van belangrijke evenementen met media-aandacht.

Niettemin is de RTBF verplicht om, overeenkomstig de beheersovereenkomst, programma's uit te zenden die toegankelijk zijn voor het publiek met beperkingen, met inachtneming van kwantitatieve, progressieve en inhoudelijke doelstellingen. Zo verklaart de RTBF in 2017, 2.612 uur ondertitelde programma's voor doven of slechthorenden te hebben uitgezonden; daarnaast zijn ook sommige webreeksen ondertiteld. Er is ook aan de inhoudelijke verplichtingen voldaan (het vroege avondnieuws en het algemene nieuwsbulletin voor de jeugd zijn voorzien van gebarentaal). Bovendien is de verspreiding ook toegenomen ten opzichte van 2016, wat betekent dat ook aan de progressiedoelstellingen is voldaan.

Het Adviescollege van de CSA heeft een nieuw reglement opgesteld met ambitieuzere doelstellingen voor de komende vijf jaar.

²⁶² Meer bepaald de gebarentaal voor Franstalig België voor de toegankelijkheid evenementen en vergaderingen georganiseerd door het agentschap, evenals de video's en campagnes, de ondertiteling van video's op de website of op YouTube; de terbeschikkingstelling van een toegankelijk en leesbaar formaat via stemsynthese van elke gedrukte publicatie op de website; de vertaling van publicaties in FALC, volgens hun doelstellingen en doelpubliek (bv. uitnodiging en catalogus van de beurs 'enVIE d'amour', de brochure 'Mon avenir? Je l'envisage déjà à l'école!'). In zijn kaderovereenkomsten houdt de SPW voor overheidsopdrachten rekening met de behoeften aan tolken in gebarentaal.

²⁶³ De dienst is gratis voor mensen in Wallonië en is in de vorm van verschillende pakketten beschikbaar voor openbare diensten en bedrijven.

²⁶⁴ Zijn opdrachten vloeien voort uit een overeenkomst met het verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, die de dienst belast met de opdracht om informatie te verspreiden, en om publicaties uit te geven om de verzamelde informatie zo goed mogelijk te herwaarderen en te verspreiden onder de gewestelijke centra en diensten.

²⁶⁵ project handicap.brussels

²⁶⁶ Het decreet van 25 februari 2019

²⁶⁷ Door middel van subsidies voor bewustmaking, het opstellen van afdwingbare bepalingen en de oprichting van een contactpunt voor steunaanbiedingen.

²⁶⁸ De maximale duur over de gehele loopbaan wordt uitgedrukt in kalendermaanden en de loontrekkende kan deze in verschillende vormen opnemen (voltijds, halftijds of 1/5de). Het verlof kan om de volgende redenen worden toegekend: zorg voor eigen kind(eren) jonger dan 8 jaar / palliatieve zorg / zorg voor een ernstig ziek familielid / zorg voor een kind met een handicap jonger dan 21 jaar / zorg voor een ernstig ziek minderjarig eigen kind of een ernstig ziek minderjarig kind dat een familielid is.

²⁶⁹ Voorheen werd het begrip 'ongeschiktheid' uitsluitend bepaald door de handicap van een kind (ten minste 66%). De wet van 14 december 2018 houdende diverse arbeidsbepalingen, die op 31 december 2018 in werking is getreden, heeft een nieuw criterium ingevoerd om te kunnen spreken van een

---

handicap: er worden 9 punten toegekend in de pijlers van de medisch-sociale schaal (in de zin van de reglementering inzake de kinderbijslag).

²⁷⁰ Dit heeft geen invloed op de duur of de betaling van het ouderschapsverlof, maar zorgt ervoor dat het kan worden opgenomen tot het kind 21 jaar oud is in plaats van 12 jaar.

²⁷¹ Dezelfde uitbreiding van de definitie van 'handicap' werd ook in het koninklijk besluit van 22 april 2019 (op 1 mei 2019 in werking getreden) gebruikt in het tijdskredietstelsel (bovenop de uitbreiding voorzien onder punt 1).

²⁷² In de toekomst kan deze verlofperiode bij Koninklijk Besluit worden verlengd tot maximaal zes maanden. De nodige koninklijke besluiten worden voorbereid om de regeling uit te breiden naar de overheidssector.

²⁷³ Het betreft organisatoren van kinderopvang die zelf zorgen voor inclusieve opvangdiensten en andere initiatieven op het gebied van kinderopvang.

²⁷⁴ Zij vangen jongeren met een handicap op tot 21 jaar - en bij uitzondering tot de leeftijd van 25 jaar die specifieke ondersteuning nodig hebben.

²⁷⁵ Er wordt een intervisie aangeboden, met uitwisselingen over kansen en belemmeringen voor de betrokken kinderen, ouders en organisaties.

²⁷⁶ Dit wordt geregeld door het Waals Wetboek van de Sociale Actie en de Gezondheid van 4 juli 2013, deel II, Boek V, Titel IX, artikelen 905 tot en met 990].

²⁷⁷ Zo subsidieert de Franse Gemeenschapscommissie de non-profit organisatie Casa Clara (die momenten van ontspanning aanbiedt aan ouders, broers en zussen en familieleden van kinderen met een handicap of een ernstige pathologie), terwijl de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie een 'Maison de Répit' subsidieert. Dat werd opgericht om alle gezinnen met een kind met een ernstige ziekte of een handicap de mogelijkheid te geven om rustmomenten te nemen, om wat afstand te nemen wanneer dat nodig blijkt. Concreet biedt het residentiële verblijven aan voor kinderen met een ernstig ziekte of handicap met nood aan regelmatige verzorging. Kinderen van 0 tot 18 jaar, en af en toe ook hun ouders, zijn er welkom.

²⁷⁸ In 2018 bezochten meer dan 8.500 mensen de beurs.

²⁷⁹ De initiatiefnemende groep werd versterkt met een vertegenwoordigster van een vereniging uit het Groothertogdom Luxemburg, wier taak erin bestaat de uitwisseling van beste praktijken te bevorderen. Intussen wordt de sensibilisering in de verschillende Waalse regio's voortgezet. Deze opvoedingsruimte reisde ook naar een beurs in Parijs om de opgedane ervaring te delen met buitenlandse belanghebbenden.

²⁸⁰ We verwijzen hierbij naar de opleiding over de impact van een handicap op de levenskeuzes van volwassen broers en zussen - carrière, koppel, sociaal leven en 'na-ouders' - of naar de ontwikkeling van een website bedoeld als platform voor EVRAS-professionals die op de hoogte willen blijven, ervaringen willen uitwisselen en hun beroepspraktijken willen verbeteren (<https://www.evras.be/>).

²⁸¹ De werking van de dienst (IMP La Providence in Etalle) wordt gekenmerkt door enerzijds een dagelijkse begeleiding van het ouderschap en anderzijds door hulp bij persoonlijk herstel.

²⁸² Als we het aantal studenten in 2014 vergelijken met dat van 2018 (de referentiedag is telkens 1 februari; dit is derhalve een vergelijking tussen 1/2/2014, 1/2/2018 en 1/2/2019) blijkt dat er 3.982 leerlingen minder waren in het bijzonder basisonderwijs, hetzij 13,1% minder. Hierdoor is de participatiegraad in het buitengewoon basisonderwijs van 4,34% naar 3,62% afgenomen. In 2019 nam het aantal ingeschreven studenten in het buitengewoon basisonderwijs echter opnieuw met 546 leerlingen toe ten opzichte van 2018, waardoor het inschrijvingspercentage een lichte toename kende

---

tot 3,68%. Het aantal leerlingen in het basisonderwijs is in het algemeen ook toegenomen. In het secundair onderwijs zijn de verschuivingen minimaal. Ten opzichte van 2015 waren er in 2018 331 leerlingen minder in het bijzonder secundair onderwijs, oftewel 1,6% minder. Hierdoor is de participatiegraad in het bijzonder basisonderwijs van 4,34% naar 3,62% afgenomen. Op de teldag in 2019 waren 221 extra leerlingen in het buitengewoon secundair onderwijs ingeschreven ten opzichte van het jaar voordien. De participatiegraad stagneerde op 4,5%, omdat het totale aantal leerlingen in het secundair onderwijs toenam.

²⁸³ Decreet van 2 mei houdende diverse bepalingen inzake leerplichtonderwijs en schoolgebouwen. Leerlingen ingeschreven in een inclusieve klas of inrichting genereren een lestijdenpakket dat volgens dezelfde regels kan worden gebruikt als voor leerlingen in het bijzonder type waartoe zij behoren. Ze worden opgeteld bij de lestijdenpakketten van het hoofdgebouw en komen op de klassieke manier in de telling van 30 september en 15 januari. Deze inclusieve klas of inrichting wordt erkend als aangepaste pedagogie. De titularissen van de klassen zijn leerkrachten uit het bijzonder onderwijs. Het voornoemde decreet bepaalt dat vanaf 1 september 2020 het lestijdenpakket dat wordt gebruikt voor de omkadering van leerlingen, ingeschreven in de inclusieve school, verhoogd wordt met een halve opdracht voor het onderwijzend personeel van het bijzonder onderwijs. Voor meer informatie, zie: [http://www.enseignement.be/upload/circulaires/000000000003/FWB%20-%20Circulaire%207190%20\(7434_20190621_163535\).pdf](http://www.enseignement.be/upload/circulaires/000000000003/FWB%20-%20Circulaire%207190%20(7434_20190621_163535).pdf)

²⁸⁴ Artikel 151 van het decreet van 7 november 2013: https://www.galilex.cfwb.be/document/pdf/39922_003.pdf

²⁸⁵ De student met een handicap wordt gedefinieerd als "een student met langdurige fysieke, mentale, verstandelijke of zintuiglijke beperkingen die hem in samenwerking met diverse drempels kan beletten volledig, daadwerkelijk en op voet van gelijkheid met anderen te participeren in het hoger onderwijs." studenten met een handicap kunnen, bij aanvraag, redelijke ondersteuning en accommodatie genieten, op basis van hun specifieke noden in het kader van een geïndividualiseerd ondersteuningsplan. Voor meer informatie, raadpleeg https://www.galilex.cfwb.be/document/pdf/39922_003.pdf

²⁸⁶ Deze overeenkomst heeft als doel het onderwijs voor kinderen met een handicap te ondersteunen en samen te werken op het vlak van vrijstellingen van leerplicht en herinschrijving. Aansluitend hierop, en meer in het bijzonder in het kader van de actie "Toezicht op en ondersteuning van proefprojecten", werd een overzicht gemaakt van de acties en experimenten rond doorstromingsprogramma's (met analyse van de belemmeringen en beperkingen). Met PMS-centra en scholen werden sessies georganiseerd om informatie en goede praktijken uit te wisselen, informatie te verstrekken, de overgang naar het leven na de school en de initiatieven die deze overgang mogelijk maken. Er werden bijna 2.000 begeleidingen opgezet in iets minder dan 1.500 schoolinstellingen.

²⁸⁷ Ouders, wettelijke voogden of meerderjarige studenten kunnen bij de schooldirecteur een aanvraag indienen om de nadelen te compenseren. De school kan echter ook zonder tussenkomst van de wettelijke voogd een compensatie voor de nadelen vragen en toekennen, indien de schoolleiding en het onderwijzend personeel dat nodig achten. Maatregelen ter compensatie van de nadelen worden binnen de school met alle betrokkenen besproken en overeengekomen. De compensatie voor de nadelen moet jaarlijks worden beoordeeld en kan worden verlengd, aangepast of geannuleerd. In het geval van een nadeelcompensatie is de ondersteuning gericht op het gemeenschappelijke doel om de student de vaardigheden overeenkomstig het leerkader en de leerprogramma's te laten verwerven. Daarom worden de maatregelen ter compensatie van de nadelen niet vermeld op het rapport of het diploma.

²⁸⁸ Een heel schoolvak kan niet onder het systeem 'puntenbescherming' vallen. De ouder, de wettelijke voogd of de meerderjarige student kan alleen een beroep doen op deze puntenbescherming als er al

maatregelen ter compensatie van de nadelen zijn vastgesteld en uitgevoerd en wanneer deze niet volstaan om de nadelen te compenseren. Let op: de puntenbescherming is beperkt tot het huidige en het volgende schooljaar. Zij moet jaarlijks worden geëvalueerd en kan worden verlengd, aangepast of geannuleerd met toestemming van de ouder, de wettelijke voogd of de meerderjarige student. De student moet echter ook ondersteuning blijven krijgen voor de vakken van het leerprogramma die onder de puntenbescherming vallen. Het bekwaamheidsniveau van de student voor deze vakken wordt elk jaar afzonderlijk aan de student en zijn of haar wettelijke voogd gecommuniceerd. In het geval van een puntenbescherming is er sprake van gedifferentieerd aanpak die wel op het rapport wordt vermeld, maar niet op het diploma.

²⁸⁹ Het budget van € 63 miljoen (niveau 2014-2015) werd aldus gegarandeerd in 2015-2016 en 2016-2017.

²⁹⁰ Het *M-Decreet* voorziet in een waarborgregeling bij een daling van het aantal leerlingen in het buitengewoon onderwijs. Daarbij worden de middelen die ten gevolge van deze leerlingendaling vrij komen, opnieuw ingezet voor de ondersteuning van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften in het gewoon onderwijs. . Voor het schooljaar 2015-2016 komt dit neer op een budget van ± € 25 miljoen. Voor het schooljaar 2016-2017 geldt een waarborgregeling voor het secundair en basisonderwijs.

²⁹¹ Globale begroting:

Schooljaar 2018-2019	Kader in € miljoen	Werking in € miljoen	Totaal in € miljoen	Voltijdse equivalenten
Type 2/4/6/7	45,9	3,5	49,4	892
Basisaanbod type 3/9	77,2	6,0	83,2	1.471
Totaal	123,1	9,5	132,6	2.363

²⁹² Niet alleen de onderwijsbehoeften van de leerlingen, maar ook de ondersteuningsbehoeften van de leerkrachten en de schoolteams worden in kaart gebracht. De bedoeling van het ondersteuningsmodel is immers om naast de studentgerichte oriëntatie meer nadruk te leggen op de ondersteuning van de leerkrachten en teams. Dankzij het nieuwe ondersteuningsmodel kan de ondersteuning op een meer flexibele manier worden ingezet. Deze steun kan in de loop van het schooljaar worden ingevoerd, maar ook afgebouwd of stopgezet.

²⁹³ Van dit totaalbedrag is € 4 miljoen voorbehouden voor de ontwikkeling van een ondersteuningsmodel voor het hoger onderwijs. Voor het schooljaar 2018-2019 werd een extra budget van € 16,7 miljoen ter beschikking gesteld voor de ondersteuning van leerlingen met een mentale, motorische, visuele of auditieve handicap of een spraak- of taalontwikkelingsstoornis. Voor het schooljaar 2018-2019 vertegenwoordigde het ondersteuningsmodel een budget van € 132,6 miljoen, waarvan € 123,1 miljoen voor de personeelskosten, wat neerkomt op 2.363 voltijdse equivalenten, en € 9,5 miljoen voor de werkingskosten.

²⁹⁴ Het grootste deel van het budget wordt besteed aan de ondersteuning van leerlingen met een gehoorbeperking, in de vorm van financiering voor gebarentolken (Vlaamse gebarentolken en redactietolken). Op de tweede plaats staat het omzetten van lesmateriaal (braille, vergrote kopieën, enz.) en ten slotte de technische hulpmiddelen, zoals aangepast meubilair. Daarnaast wordt jaarlijks een budget van €650.000 besteed aan het gratis ter beschikking stellen van voorleessoftware aan leerlingen met een lees- of schrijfprobleem in het lager en secundair onderwijs. Een budget van €237.000 gaat jaarlijks naar de werking van ADIBib Vlaanderen die de handboeken op school omzet naar een formaat dat geschikt is voor het gebruik van voorleessoftware. .

²⁹⁵ Decreet van 7 december 2017 betreffende de opname, de begeleiding en het behoud in het gewoon basis- en secundair onderwijs van leerlingen met specifieke behoeften

²⁹⁶ Voor meer informatie over redelijke aanpassingen en de aanvraagprocedure: <http://www.enseignement.be/index.php?page=27781>.

²⁹⁷ Voor de toepassing van artikel 3 van het decreet van 30 juni 2016 betreffende het inclusief volwassenonderwijs wordt een referentiepersoon of opvoeder aangewezen om studenten met een handicap te begeleiden met de indiening van de aanvraag voor een redelijke aanpassingen en het uitbrengen van een verslag hiervan aan de Studieraad. Hij/zij blijft de contactpersoon gedurende heel de opleiding. Volgens artikel 5bis kent de regering een supplement van lestijden toe aan de school om de uitvoering van het begeleidingsplan te waarborgen. Ten slotte is een student met een rapport vanwege een medisch of paramedisch specialist (art. 7) ter erkenning van zijn of haar handicap vrijgesteld van het inschrijvingsgeld. Voor meer informatie, raadpleeg https://www.galilex.cfwb.be/document/pdf/42994_000.pdf

²⁹⁸ De onthaal- en begeleidingsdienst analyseert de behoeften (materieel, pedagogisch, medisch en psychologisch). Hij selecteert ook de begeleidende studenten (die van tevoren zijn opgeleid) en organiseert hun prestaties. Op het niveau van de academische pool wordt ook een Kamer van het inclusief hoger onderwijs (ChESI) opgericht, met als opdracht de coördinatie van het beleid van het inclusief hoger onderwijs tussen de instellingen voor hoger onderwijs die lid zijn van de academische pool, de samenwerking met de CIHO en de voorlegging van een jaarlijks verslag aan de Commissie. Ten slotte (art. 34 van het decreet van 30 januari 2014 betreffende het inclusief hoger onderwijs) zullen hoger onderwijsinstellingen per periode van drie academische jaren een bedrag, dat ten minste gelijk is aan 5% van haar voordelen of sociale subsidies verkregen in deze periode, besteden aan de uitvoering van dit decreet. Het gaat onder meer om de uitvoering van de begeleiding en de opvolging van de studenten, de personeels- en werkingskosten van de opvang- en begeleidingsdienst, andere mogelijke kosten m.b.t. begeleiders van de studenten, opleidingen en informatie- en sensibiliseringsacties. Deze middelen kunnen ter beschikking worden gesteld van verschillende instellingen van het hoger onderwijs.

²⁹⁹ De dienst PHARE financiert 6 begeleidende diensten die kinderen en jongeren in het reguliere onderwijs begeleiden. In het schooljaar 2016-2017 werden 193 kinderen begeleid (83 in de kleuterschool, 81 in het basisonderwijs en 29 in het secundair onderwijs).

³⁰⁰ Op basis van de beschikbare cijfers voor het schooljaar 2018-2019 waren er 261 personen die gebruik maakten van ondersteuningsdiensten (105 in de kleuterschool, 100 in het basisonderwijs en 56 in het secundair onderwijs):

leeftijd op 31 december

Geslacht	2,5 tot 6 jaar	6 tot 12 jaar	12 tot 18 jaar	ouder dan 18 jaar	Totaal
Vrouw	36	40	25	4	105
Man	62	63	29	2	156
Algemeen totaal	98	103	54	6	261

Handicap	Gewoon onderwijs met ondersteuning van het gespecialiseerd onderwijs (schoolintegratie)	Gewoon onderwijs zonder ondersteuning van het gespecialiseerd onderwijs (inclusie)	Geen antwoord	Algemeen totaal
gehoorbeschadiging (DA)	2	20	0	22
verstandelijke beperking, ontwikkelingsachterstand (DI)	9	45	3	57
fysieke of motorische handicap (DPH)	2	34	1	37
leermoeilijkheden (TA)	0	0	0	0
Pervasive ontwikkelingsstoornissen (PDD)	3	40	0	43
ernstige gedragsstoornissen (TGC)	0	0	0	0
psychische stoornissen, psychische aandoeningen (Tpsy)	0	0	0	0
visuele handicap, blindheid of slechthoortendheid (DV)	18	59	0	77
Polyhandicap (Polyhand)	0	0	0	0
Cerebraal letsel en hoofdtrauma (Cerebro)	0	0	0	0
ongespecificeerd (of andere)	4	21	0	25
Meervoudige aandoening - minstens 3 (Multi)	0	0	0	0
Algemeen totaal	38	219	4	261

³⁰¹ De zorgverzekering dekt de kosten van een groot aantal gezondheidsdiensten (raadplegingen, geneesmiddelen, hospitalisatiekosten, enz.), geheel of gedeeltelijk ten laste van het officiële tarief. Bovendien geeft het statuut van handicap recht op verschillende uitkeringen zoals het voordeel van de verhoogde tussenkomst van de verzekering, de toekenning van het forfaitair bedrag voor chronische ziekten, maximumfactuur, enz. Voor meer informatie, raadpleeg het Belgisch UNCRPD-rapport 2011.

³⁰² Deze regeling is voorzien in het decreet van 8 november 2018 betreffende de verzekeringsinstellingen en houdende wijziging van het Waalse Wetboek van Sociale Actie en Gezondheid. De derdebetalersregeling houdt in dat de zorgverlener de tegemoetkoming van de verplichte ziekteverzekering (verzekering voor geneeskundige verzorging) rechtstreeks aanreket aan het ziekenfonds van de patiënt. De patiënt betaalt enkel zijn persoonlijke tussenkomst (remgeld en eventueel ereloonsupplement).

³⁰³ De werkgroep bestond uit ziekenhuisfederaties, het AVIQ en verenigingen die mensen met een handicap vertegenwoordigen. Zijn taken waren het onderzoeken van de haalbaarheid van een overeenkomst over goede praktijken voor de toegankelijkheid van assistentiehonden in ziekenhuizen en het nadenken over het verbeteren van de toegankelijkheid van ziekenhuizen voor mensen met een handicap.

³⁰⁴ Door hun verminderde cognitieve en communicatieve vaardigheden hebben deze personen immers moeite om hun problemen te uiten. Vaak komen deze tot uiting in gedragsproblemen, die mensen om hen heen als problematisch ervaren. Om deze mensen te helpen moet derhalve bijzondere aandacht

---

worden besteed aan psychische problemen die worden gemaskeerd door gedragsstoornissen. In dit kader wordt een zorgnetwerk rondom de patiënt opgezet en worden de interventies in samenwerking met de patiënt uitgevoerd.

³⁰⁵Zie ook de website: <https://www.platformeannoncehandicap.be/professionnel/>

³⁰⁶ Dit project wordt geleid door de DSL.

³⁰⁷ Het doel van de revalidatie in een inrichting is het vergroten van de vaardigheden van de zorgontvangers en het aanpassen van hun levensstijl om tastbare en duurzame resultaten te bereiken in hun professionele activiteiten (het starten of voortzetten van hun professionele activiteit), hun persoonlijke autonomie en/of hun leefsituatie (het herwinnen van hun autonomie - eventueel na bepaalde aanpassingen, het leven in hun gezinsomgeving of eventueel het leven in een andere omgeving). De individuele revalidatiedoelen voor elke zorgontvanger zijn een concretisering van deze algemene doelen, afhankelijk van de Ausgangssituatie, de individuele problemen en de behoeften van de betreffende zorgontvanger. Veel van deze centra bieden naast hun revalidatieprogramma ook begeleiding en loopbaanbegeleiding met een jobcoach aan.

³⁰⁸ De counseling richt zich op het onderhouden van reeds verworven vaardigheden en het verwerven van nieuwe vaardigheden op het vlak van autonomie, leven, werk of alternatieven voor werk, leren, maar ook op het gebied van psychologische en somatische gezondheid, het onderhouden van sociale contacten, budgetbeheer, administratie, huishoudelijk werk, mobiliteit. De oriëntatie is dan ook sterk gericht op participatie en integratie in het dagelijkse maatschappelijke leven (socialisatie van de zorg en inclusie).

³⁰⁹In het kader van de zesde staatshervorming werden 104 overeenkomsten overgedragen aan het Waalse Gewest. Na de fusie van twee centra zijn het er nu 103. Ze zijn gespreid over verschillende sectoren: poliklinische revalidatiecentra (CRA's); psychosociale revalidatie van volwassenen; pedopsychiatrische revalidatie; verslavingsrevalidatie; IMOC's (motorische en cerebrale parese); visuele revalidatie; motorische revalidatie; referentiecentra voor autisme; palliatieve teams (2e lijn); mobiliteitshulpmiddelen.

³¹⁰ De opdrachten van de opvangcentra zijn de volgende: zij bieden indien nodig tijdens het weekend of overdag hetzij sociale aanpassings- en paramedische, hetzij sociale, creatieve of recreatieve activiteiten aan om de voor het dagelijks leven noodzakelijke vaardigheden te kunnen verwerven of te behouden en om hun zelfstandigheid en hun integratie in de maatschappij te bevorderen (artikel 39 van het verenigd College van 25 oktober 2007). De opdrachten van de dagcentra zijn de volgende: opvang overdag en tegelijkertijd het instaan voor een medische, psychologische, paramedische, sociale en opvoedkundige begeleiding zodat ze een zo groot mogelijke zelfredzaamheid zouden weten op te brengen en behouden, alsmede een optimaal sociaal en familiaal integratieniveau (artikel 63 van het verenigd College van 25 oktober 2007).

³¹¹ Deze centra hebben met elkaar gemeen dat ze gespecialiseerde en multidisciplinaire opvang en zorg bieden. Ze bieden residentiële of ambulante zorg, meestal van beperkte duur (van enkele maanden tot enkele jaren), afhankelijk van de doelstellingen en de aard van de zorg. De door deze instellingen ontwikkelde bio-psycho-sociale benadering zorgt ervoor dat de mensen die naar hen toe komen in hun geheel worden beschouwd en een geïndividualiseerd zorgprogramma aangeboden krijgen. Functionele revalidatiecentra nemen kinderen (vanaf enkele maanden), adolescenten of volwassenen op, afhankelijk van het zorgproject dat er wordt ontwikkeld. Patiënten kunnen tussen de verschillende zorgcentra worden doorverwezen, afhankelijk van de moeilijkheden die zij ondervinden. Op korte termijn zijn de belangrijkste doelstellingen van functionele revalidatie: het verminderen van de frequentie en de intensiteit van de aandoeningen; het bevorderen van de ontwikkeling en de ontplooiing van de personen; het verminderen van het lijden dat gepaard gaat met de aandoeningen; het verhogen van de kwaliteit van het leven van de begunstigden. Op lange termijn heeft functionele

---

revalidatie tot doel de begunstigden in staat te stellen het circuit van de zorginstellingen te verlaten om te evolueren naar een betere sociale inschakeling en een grotere zelfredzaamheid.

³¹² De revalidatie maakt deel uit van de gezondheidszorg, maar is niet curatief. Ze wordt ook gefactureerd op basis van prestaties. Het uiteindelijke doel van de centra is het leveren van kwaliteitsvolle diensten, die toegankelijk is voor de patiënten en waarbij rekening wordt gehouden met een zekere financiële haalbaarheid.

³¹³ Terwijl sommige van de in dit kader erkende werknemers snel terugkeren naar hun oorspronkelijke werk, vormen mensen met ernstige ziekten (geestesziekten, spier- en skeletaandoeningen, enz.) een bijzonder kwetsbare groep wat hun herintegratie op de arbeidsmarkt betreft. In deze context heeft de Belgische wetgever in 2006 een wet aangenomen over de professionele herintegratie van uitkeringsgerechtigden. In het kader van de uitvoering van deze wet heeft het RIZIV een kaderovereenkomst en specifieke overeenkomsten gesloten met de verzekeringsinstellingen (ziekenfondsen) die in België verantwoordelijk zijn voor het beheer van de individuele dossiers van de begunstigden en met de gewest- en gemeenschapsinstellingen in het Brussels, Waals en Vlaams Gewest die verantwoordelijk zijn voor werkgelegenheid en opleidingen (met inbegrip van de instellingen die ijveren voor de integratie van personen met een handicap op de arbeidsmarkt). Deze verschillende instrumenten hebben het mogelijk gemaakt om duidelijke en transparante procedures in te voeren om deze begunstigden te ondersteunen met het oog op hun geleidelijke terugkeer op de arbeidsmarkt en/of een opleiding om nieuwe vaardigheden aan te leren.

Tot op heden hebben 19.282 uitkeringsgerechtigden gebruik kunnen maken van deze begeleiding.

Naast deze steunmaatregelen worden financiële stimulansen toegekend aan uitkeringsgerechtigden die rechtstreeks een gedeeltelijke beroepsactiviteit willen uitoefenen die aangepast is aan hun resterende capaciteiten. In de afgelopen 3 jaar hebben gemiddeld 47.585 uitkeringsgerechtigden een activiteit kunnen hervatten.

³¹⁴ Ter herinnering: de antidiscriminatie wetten hebben betrekking op:

- leeftijd, seksuele geaardheid, burgerlijke staat, geboorte, rijkdom, godsdienst of overtuiging, politieke overtuiging, vakbond, taal, huidige of toekomstige gezondheidstoestand, handicap, fysieke of genetische kenmerken of sociale afkomst (Wet 10/05/2007 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie);
- geslacht (inclusief zwangerschap, bevalling of moederschap) (Wet 10/05/2007 ter bestrijding van discriminatie tussen vrouwen en mannen);
- nationaliteit, zogenaamd ras, huidskleur, afkomst en nationale of etnische afstamming (Wet van 10/05/2007 tot wijziging van de wet van 30 juli 1981 tot bestraffing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden).

³¹⁵ Het Koninklijk Besluit werd gepubliceerd op 11 april 2019. Deze positieve acties moeten aan verschillende voorwaarden voldoen om discriminatie te voorkomen. De doelgroepen moeten ook objectief worden gedefinieerd, bijvoorbeeld op basis van een aanzienlijke kloof inzake tewerkstelling, waarbij rekening wordt gehouden met de handicap. Dat moet gebeuren onder de volgende voorwaarden:

- er moet een kennelijke ongelijkheid zijn;
- het wegwerken van deze kennelijke ongelijkheid moet een doelstelling zijn die moet worden bevorderd;
- de maatregel moet tijdelijk zijn;

---

de maatregel mag de rechten van derden niet onnodig beperken.

³¹⁶ In andere landen is gebleken dat de toegang tot de arbeidsmarkt voor de doelgroepen aanzienlijk is verbeterd. De studie van het RIZIV zal op termijn betrekking hebben op 700 personen en wordt ondersteund door een gerandomiseerde studie op basis van een equivalente controlegroep, met als doel de methode wetenschappelijk te valideren en, indien gevalideerd, eventueel uit te breiden naar alle uitkeringsgerechtigden. De conclusies van deze studie zullen eind 2022 beschikbaar zijn.

³¹⁷ De gebruikte formaten maakten deel uit van een online campagne, met de publicatie van factsheets met uitleg over de maatregelen voor personen met een handicap, de ontwikkeling van een bewustmakingsspel voor werkgevers van de federale overheid. Deze campagne was evolutief en stond open voor andere acties (bv. publicatie van getuigenissen van werknemers met een handicap op de selor.be website, informatiesessies voor mensen met een handicap).

³¹⁸ Voor meer informatie zie: <https://www.duoday.be/>

³¹⁹ Maximaal twee keer het gewaarborgd gemiddeld minimummaandinkomen. Er zijn een aantal wijzigingen aangebracht om de werkgelegenheidskansen verder te vergroten:

- De VOP kan nu worden toegekend voor de aanwerving van mensen met een handicap in de sociale economie (als niet-beoogde werknemer van de sociale economie), alsook voor de overgang van de sociale economie naar een minder ondersteunde tewerkstelling (voorheen enkel in de privésector, het onderwijs, de uitzendsector en de lokale overheden).
- Het inkomen van de zelfstandige om recht te hebben op een VOP is in 2019 verlaagd van € 15.000 naar € 13.500 en kan vanaf 2016 ook aan de zelfstandige in bijberoep worden toegekend. Daarnaast wordt bij het bepalen van deze inkomensgrens rekening gehouden met perioden van ziekte of stopzetting van de werkzaamheid. De verhoging van de premie tot 60% in geval van ernstige gezondheidsproblemen is ook ingevoerd voor zelfstandigen.
- Vanaf 1/1/2019 kunnen ook personen met een indicatie van een handicap voor een periode van maximaal twee jaar steun krijgen, als hun situatie nog kan veranderen. De toelage bedraagt 20%.

³²⁰ Dit maakt bijvoorbeeld de aanschaf van aangepaste hulpmiddelen (bijv. braillescherm, groot computerscherm) of aangepaste kleding (bijv. orthopedische veiligheidsschoenen) mogelijk. Voor doven en slechthorenden kan de steun voor tolken (recht op 10% van de werkelijk gepresteerde arbeidstijd) worden verhoogd tot 30%.

³²¹ Het uitvoeringsbesluit werd uiteindelijk goedgekeurd in februari 2018. Het nieuwe kader voorziet in:

- activeringsprocessen (het combineren van arbeid en kortdurende zorg tot 18 maanden om mensen met MMPPS-problemen aan een betaalde baan te helpen). Het is een proces waarbij een combinatie van arbeid en begeleiding wordt aangeboden met als doel de werkzoekende voor te bereiden op betaalde arbeid. Onbezoldigde arbeid voor personen van 18 tot 65 jaar met een MMPPS-probleem, die door dit probleem op korte tot middellange termijn geen betaalde arbeid (meer) kunnen verrichten, waardoor deze personen de latente functies van het werk kunnen (her)ontdekken.
- De activering van de arbeidsbemiddeling via een project van sociale economie dat zich richt op initiatieven voor arbeidsbemiddeling, die hun deelnemers willen voorbereiden op de tewerkstelling in een gepersonaliseerde onderneming via een proces dat tot 18 maanden kan duren. Het project zal worden geëvalueerd voordat er een regelgevend kader wordt ingevoerd.

³²² Deze acties zijn gericht op het versterken van de instroom en de structurele ondersteuning van personen met een handicap of chronische ziekte. Met de dienst werving en selectie wordt met name

---

gewerkt aan het actief wegnemen van drempels in de huidige selectieprocedures en aan het verbeteren van het aanbod van redelijke aanpassingen bij de selectie. De dienst Diversiteitsbeleid faciliteert maatregelen ter ondersteuning van de tewerkstelling van ambtenaren met een handicap of chronische ziekte en bundelt deze in een officieel document dat door het diensthoofd van de ambtenaar wordt ondertekend. Op deze manier worden de toegekende arbeidsondersteunende maatregelen op het hoogste niveau bevestigd. Daarnaast besteedt de Vlaamse overheid aandacht aan de betrokkenheid van personeelsleden met een handicap of chronische ziekte bij de uitvoering van het beleid via het personeelsnetwerk "ONbepert". Dit netwerk tracht stereotiepe percepties te doorbreken door middel van verschillende bewustmakings- en informatiecampagnes.

³²³ Dit percentage is gestegen na enkele jaren te zijn gestagneerd op ongeveer 1,4% (vrijwillige registratie).

³²⁴ Zijn opdracht sluit aan bij de uitvoering van het besluit van 21/12/2000 van de Regering van de Franse Gemeenschap betreffende de tewerkstelling van gehandicapten in de Diensten van de Regering en in sommige instellingen van openbaar nut die onder de Franse Gemeenschap ressorteren. Zijn werk stelt vier doelstellingen voorop: het ontwikkelen van een echte expertise binnen het Ministerie van de FWB; het opzetten van een netwerk van samenwerkingsverbanden met de verenigingen die belast zijn met de integratie van personen met een handicap om actief op zoek te gaan naar potentiële kandidaten; communicatie binnen het Ministerie over het project en de problematiek en het mobiliseren van het netwerk in termen van personeel om de acties voor te bereiden en te ondersteunen.

³²⁵ Zie voor de bewustmaking het antwoord op vraag 25 c).

³²⁶ Voor de begeleiding van slechthorende of dove werkzoekenden kan bijvoorbeeld ondersteuning via een gebarentaaltolk worden overwogen tijdens gesprekken met een raadgever, maatschappelijk werker of evaluator. Deze regeling stelt werkzoekenden die door een raadgever, maatschappelijk werker of evaluator van de Forem worden opgeroepen, hetzij voor een individueel gesprek hetzij voor een groepszitting, in staat om hun handicap te melden. De overheidsopdracht werd voor een periode van 4 jaar (tot eind 2022) toegewezen en de gebarentolken van de SISW (Service d'Interprétation des Sourds de Wallonie) worden per prestatie vergoed, inclusief verplaatsingskosten.

³²⁷ De Forem heeft zodoende een interne opleiding voor de begeleiding/evaluatie van personen met een arbeidsbeperking opgezet voor verschillende beroepen: raadgevers, maatschappelijk werkers en evaluatoren. Het doel is een actieplan voor tewerkstelling op maat uit te werken, aangepast aan een publiek met een verminderde arbeidsgeschiktheid, en om de kennis te actualiseren en te verwerven die nodig is om dit publiek te ondersteunen.

³²⁸ Een besluit van 26 februari 2015 wijzigt de bepalingen van het AGW van 18 december 2003 tot wijziging van de Waalse Ambtenarencode met betrekking tot de aanwerving en loopbaan van personen met een handicap bij de Waalse overheidsdienst.

³²⁹ Het Pool H-project leverde de volgende resultaten op:

- Een brochure 'HANDI CAP EMPLOI - HANDIG WERK',
- Contacten/informatiebijeenkomsten en persoonlijke ontmoetingen met werkgevers (uitwisseling van goede praktijken en beantwoorden van vragen van werkgevers).
- Samenwerking met andere actoren op het gebied van werkgelegenheid voor mensen met een handicap (intensivering van het netwerk door middel van een Topo Handicap).

³³⁰ Dit gebeurde via concrete acties, zoals informatiesessies, het opstellen van een online brochure voor potentiële uitzendkrachten en uitzendbureaus, en een video. Deze acties waren zowel op de

---

uitzendkantoren als op de uitzendkrachten zelf gericht. Zo werden er 3 Jobdays voor werkzoekenden met een handicap georganiseerd, zodat zij zouden kunnen solliciteren bij een uitzendkantoor.

³³¹ "activa.brussels" richt zich specifiek tot niet-werkende werkzoekenden met verminderde arbeidsbekwaamheid en is beschikbaar vanaf de eerste dag werkloosheid. De regeling bestaat uit een activeringstoelage die maandelijks wordt toegekend en uitbetaald aan de nieuw aangeworven werknemer. De werkgever houdt het bedrag van de activeringsvergoeding in op het betaalde loon. De vergoeding wordt betaald voor een periode van 36 maanden. Het totale toegekende bedrag voor een voltijds contract bedraagt € 23.400: € 750 voor de eerste 12 maanden en € 600 voor de laatste 24 maanden. Een andere maatregel zal op 1 januari 2021 in werking treden: de regeling voor inschakeling in de sociale economie. Deze maatregel is gericht op werkzoekenden met chronische gezondheidsproblemen of een handicap. In het kader van deze regeling zal de integratiepremie worden uitgekeerd aan bedrijven die de betrokkene een baan kunnen aanbieden die aangepast is aan zijn of haar situatie en die ervoor zorgen dat deze persoon op lange termijn in het bedrijf kan worden geïntegreerd. Het betreft een jaarlijkse premie van € 10.000 over een periode van 5 jaar (of tot aan het pensioen voor werknemers boven de 50 jaar).

³³² Op dit platform, dat bestaat uit diversiteitsmanagers en handicap-referenten van HR-afdelingen, kunnen moeilijkheden waarmee regionale overheidsinstanties worden geconfronteerd bij de aanwerving en integratie van personen met een handicap worden besproken, evenals de gevonden oplossingen en de goede praktijken.

³³³ met de goedkeuring van de statutaire en contractuele besluiten van 21 maart 2018, moeten de 4 GOB's en 9 ION's die onder het gemeenschappelijk statuut vallen, rekening houden met de volgende wijziging: zolang het percentage van 2% personen met een handicap binnen de organisatie niet is bereikt, dient hun HR-afdeling bij aanwervingen voorrang te geven aan personen met een handicap (die de selectieprocedure met succes hebben doorlopen). HRM's moeten bij voorrang de lijst van succesvolle kandidaten met een handicap raadplegen, totdat het percentage van 2% personeelsleden met een handicap is bereikt.

³³⁴ Volgens het Handistreaming-verslag 2019 kunnen 34 van de 780 beambten van de Franse Gemeenschapscommissie binnen het quotum van 5% vallen, d.w.z. een officieel percentage van 4,4% (maar deze cijfers onderschatten de feitelijke arbeidsparticipatie van handicap).

³³⁵ Deze maatregelen omvatten met name: een versterking van de redelijke aanpassingen, een introductieprogramma voor nieuwe beambten, de aanwerving van een gebarentolk, het aanstellen van beambten om GP's die dat wensen te begeleiden, het aanpassen van examenproeven tot een hoger niveau en voorbereidende opleidingen, enz.

³³⁶ Zo kunnen bijvoorbeeld de volgende opleidingen en acties worden aangehaald: 2 opleidingen op het gebied van informatica/kantoorautomatisering en schriftelijke en mondelinge communicatie voor gehandicapten, deelname aan de nationale actie "DUOday" ter bevordering van de tewerkstelling van mensen met een handicap, erkenning van de vereniging "Diversicom" en een ondersteuningsmaatregel voor beroepsopleidingen.

³³⁷ Tot deze maatregelen behoorden onder meer: een kennismakingsstage binnen een bedrijf, een opleiding in een bedrijf, een beroepsstage en tewerkstelling in een bedrijf. Deze maatregelen beantwoorden aan de verschillende behoeften, verzoeken en wensen van personen met een handicap. De personen die deze verschillende maatregelen volgen, worden in dit proces begeleid door de Dienst.

³³⁸ Het REK II-project heeft tot doel de discriminatie van mensen met een handicap te bestrijden en hun tewerkstelling in openbare instellingen van de Duitstalige Gemeenschap te bevorderen. Dit project dient ook als basis voor het voortdurend en geleidelijk opzetten van specifieke maatregelen in

---

deze sector en voor discussies met het oog op de verbetering en versterking van de samenwerking tussen de DSL en andere belanghebbenden.

³³⁹ Koninklijk besluit tot wijziging van de artikelen 27, 51, 52bis, 58, 58/3 en 63 van het koninklijk besluit van 25 november 1991 houdende de werkloosheidsreglementering en tot invoering van de artikelen 36sexies, 63bis en 124bis in hetzelfde besluit. Dit nieuwe statuut wordt ingevoerd vanaf 1 juli 2019 (vooronderzoek) en zal volledig worden toegepast vanaf 1 januari 2020. Het statuut wordt toegekend voor een periode van twee jaar na een evaluatie door de internationaal erkende screeningstoel ICF. Na deze 2 jaar kan het na een nieuwe screening worden verlengd.

³⁴⁰ Wet van 03/09/2017 tot wijziging van het koninklijk besluit van 6 oktober 2005 houdende diverse maatregelen met betrekking tot de vergelijkende aanwervingsselectie en met betrekking tot de stage het oog op de optimalisering van het quotum inzake tewerkstelling van personen met een handicap bij de federale overheidsdiensten, door de uitbesteding van taken aan gespecialiseerde bedrijven voor maximaal een derde van het quotum om te zetten, hetzij op basis van het aantal uitbestede werkuren ten opzichte van het totale aantal voltijdequivalenten van de uitbestedende dienst, hetzij door de financiële waarde van de opdracht om te zetten in voltijdequivalenten op basis van de gemiddelde loonkosten van de uitbestedende dienst.

³⁴¹ Naar aanleiding van het decreet betreffende maatwerk van 12 juli 2013. De Raad van State heeft de uitvoeringsbesluiten van het decreet (januari 2016) tijdelijk opgeschort wegens het ontbreken van een leefbaar overgangsregime, maar sinds 1 januari 2019 is het maatwerkdecreet volledig uitgevoerd en kan het worden gebruikt om werknemers uit de doelgroepen in staat te stellen om met minder ondersteuning werk te vinden in de reguliere economie.

³⁴² In samenwerking met de academische wereld wordt gedurende het hele project een impact assessment uitgevoerd met focus op de innovatieve ervaringsgerichte benadering van de verkenning en ontwikkeling van talent.

³⁴³ Deze maatregelen worden ondersteund door het Europees Sociaal Fonds (ESF).

³⁴⁴ Hun opdracht is het begeleiden en ondersteunen van jongeren in hun inclusieproces, door samen met hen een professioneel project op te bouwen, hen te adviseren en netwerken van belanghebbenden te activeren, en hen te informeren over de te mobiliseren structuren. In 2018 hebben 455 personen deelgenomen aan de projecten 'TEVA' en 'Transition 15-25 ans'.

³⁴⁵ De opleidingen worden noodzakelijkerwijs uitgevoerd in alternerend leren en integreren de realiteit op de werkvloer. De opleidingsprogramma's zijn gebaseerd op de referentiesystemen voor kwalificaties en opleidingen die alle opleidingsoperatoren in de Federatie Wallonië-Brussel hanteren. Hierdoor kan men na een opleiding in het centrum voor gespecialiseerde opleidingen overgaan naar een 'gewone' opleiding.

³⁴⁶ Besluit van 23 mei 2019 tot wijziging van het besluit van 27 december 1996 - houdende organisatie van het Ministerie van de Duitstalige Gemeenschap en houdende regeling van de aanwerving, de loopbaan en de bezoldiging van de ambtenaren - en tot wijziging van het besluit van 17 juli 2003 tot bepaling van de rechtspositie van het contractueel personeel van het Ministerie van de Duitstalige Gemeenschap en van bepaalde organismen van openbaar nut.

³⁴⁷ Zie voor meer informatie: www.ediv.be

³⁴⁸ Zie <https://dam.vlaanderen.be/m/5a5b55e27b9aaec1/original/Actieplan-ter-Bestrijding-van-Arbeidsgerelateerde-Discriminatie-ABAD-.pdf>

³⁴⁹ <https://www.vlaanderen.be/discriminatie-op-het-werk/campagne-tegen-discriminatie-op-het-werk-het-is-gauw-gebeurd>

---

³⁵⁰ Voorbeelden van acties: teambuilding (1/2 dag tot 1 dag), voorstelling "25 minutes qui bousculent", DUOday-dag, modules voor bewustmaking rond handicap - demystificatie (van 1 uur tot 1 dag), opleidingen Handicap en Tewerkstelling.

³⁵¹ De expertise van ergonomen en een netwerk van gespecialiseerde dienstverleners worden beschikbaar gesteld dankzij het Ergojob-project van het ESF. Deze expertise maakt het mogelijk om eerstelijnsprofessionals (arbeidsbemiddelaars, preventieadviseurs, enz.) te ondersteunen bij het analyseren van de werkomgeving en het voorstellen van aanpassingen aan de werkomgeving. Enerzijds komen zij tussenbeide wanneer een situatie meer gespecialiseerde vaardigheden vereist, en anderzijds wordt er een kennisoverdracht naar deze actoren georganiseerd, met name door de ontwikkeling van een databank over de werkomgeving. In 2018 hebben 153 mensen deelgenomen aan het Ergojob-project [Het doel is om mensen met een handicap te integreren of aan het werk te houden door de toegankelijkheid van hun werkplek te verbeteren, door hun werkomgeving aan te passen of door nieuwe manieren van werkorganisatie voor te stellen] terwijl 1.250 mensen bewust zijn gemaakt via het programma "Sensibilisations Handicap et Emploi"; 204 personen zijn bewust gemaakt via de opleidingen "Handicap et Emploi" [beide projecten hebben tot doel de manier waarop de gehandicaptenproblematiek op het werk wordt benaderd, te veranderen].

³⁵² Dit gebeurt bijvoorbeeld door het sturen van vergelijkbare cv's, waarbij een discriminerend criterium wordt weggelaten.

³⁵³ Besluit van 13 oktober 2017 dat op 1 januari 2018 in werking is getreden. Indien onregelmatigheden worden vastgesteld in een PV, dan wordt dit doorgestuurd naar het arbeidsauditoraat. In geval van een veroordeling door de rechter zal de overtreder ook de ontvangen subsidies van het gewest moeten terugbetalen. Dit nieuwe bindende en repressieve kader wordt gecombineerd met het preventieve luik dat door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt toegepast. Het doel is discriminatie op de arbeidsmarkt, en in het bijzonder van personen met een handicap, te bestrijden door middel van een netwerk. Een dergelijk ontradend en repressief systeem bestrijdt discriminerende handelingen tijdens aanwervingsprocedures en bevordert zo de toetreding van personen met een handicap tot de arbeidsmarkt. Het ijvert voor een duurzame mentaliteitsverandering die elke vorm van discriminatie veroordeelt.

³⁵⁴ De projecten maken deel uit van de algemene diversiteitsstrategie van de overheid. Bij deze projecten wordt ook de nadruk gelegd op de actieve steun aan de door België aangevane verbintenissen op het vlak van mensenrechten en aan de internationale aanbevelingen ter zake.

³⁵⁵ Deze strategie omvat de toegang van de privésector tot verschillende soorten diversiteitsplannen; een label dat nu een vintage-keurmerk is en een striktere verplichting om de genderproblematiek te integreren. Ordonnantie van mei 2019, van kracht geworden op 1 januari 2020.

³⁵⁶ Decreet van 28 mei 2018 betreffende de maatregelen AktiF en AktiF PLUS.

³⁵⁷ Bijvoorbeeld: ontwikkeling van nieuwe technologieën, telecommunicatie, nieuwe vormen van tewerkstelling, enz.

³⁵⁸ Een van de maatregelen schept een wettelijk kader voor de invoering van flexibele werktijden in bedrijven door middel van een collectieve arbeidsovereenkomst of een wijziging van het arbeidsreglement. Een systeem van glijdende werkuren stelt de werknemer in staat om het begin- en einduur van zijn werkdag zelf te bepalen, binnen de vaste en flexibele werktijden die in zijn of haar collectieve arbeidsovereenkomst of arbeidsreglement zijn vastgelegd. De wet biedt ook een kader voor occasioneel telewerken dat bedrijven in staat stelt de organisatie van het werk te moderniseren, zodat werknemers hun beroeps- en privéleven beter kunnen combineren en meer autonomie krijgen in de uitoefening van hun taken. De wet bepaalt ook uitdrukkelijk dat de genderdimensie in aanmerking moet worden genomen in de collectieve arbeidsovereenkomst die het kader vastleggen. Voor meer

---

informatie over deze wetgeving, zie:
https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2017030503&table_name=wet

³⁵⁹ Dit plan bevat 61 concrete acties, verdeeld over zes strategische doelstellingen: sociale bescherming van de bevolking, vermindering van kinderarmoede, toegang tot werk door middel van sociale en professionele activering, bestrijding van dakloosheid en onaangepaste huisvesting en het recht op gezondheid en toegang tot openbare diensten voor kwetsbare personen. Voor meer informatie over het Derde Federaal Plan Armoedebestrijding, raadpleeg https://www.mi-is.be/sites/default/files/documents/federaal_plan_armoedebestrijding_2016-2019_0.pdf

³⁶⁰ Het betreft een beleidsplan, dat de belangrijkste maatregelen van de Vlaamse Regering in de strijd tegen de armoede op korte en middellange termijn uiteenzet.

³⁶¹ Voor meer informatie over deze *Persoonsvolgende Financiering* (PVF), zie: <https://www.vlaanderen.be/persoonsvolgende-financiering-pvf-basisondersteuningsbudget-bob-en-persoonsvolgende-budget-pvb-voor-personen-met-een-handicap>.

³⁶² Met het oog op de ontwikkeling van toerisme voor iedereen, heeft het Commissariaat-Generaal voor Toerisme (CGT) ook als taak om de toegang van kansarmen tot de Waalse toeristische diensten te faciliteren. Deze opdracht sluit aan bij het Armoedebestrijdingsplan. De 2 pijlers (kansarmoede/toegankelijkheid) worden door dezelfde directie van het CGT behandeld. Waar nodig worden verbanden gelegd tussen beide.

³⁶³ Deze leidraad is opgesteld door de verenigingen die zich toelagen op toegankelijkheid. Om in aanmerking te komen voor een projectsubsidie moet ten minste 30% van de gecreëerde openbare huisvesting aanpasbaar of aangepast zijn (Besluit van de Waalse Regering van 15 mei 2014 betreffende de toegankelijke woning, de aanpasbare woning en de aangepaste woning).

³⁶⁴ Er werd met name een symposium georganiseerd en vervolgens werd een werkgroep opgericht met Unia, het AVIQ, de diensten openbare veiligheid en gezondheid en de Waalse huisvestingsmaatschappij (SWL), voor meer aandacht voor de persoon met een handicap, zowel bij het ontwerpen van woningen als bij aanpassingswerken aan woningen, de toewijzing ervan, de toegang tot huisvesting en de begeleiding gedurende het gehele verhuurtraject.

³⁶⁵ Vermeldenswaardig zijn, bijvoorbeeld, naar aanleiding van de eerste projectoproep die in 2016 werd gelanceerd, de 'East Belgium Biker' -projecten (om personen met en zonder handicap samen te brengen en bewust te maken van deze problematiek; de opbrengsten van dit evenement gingen integraal naar sociale projecten voor personen met een handicap) en het project 'Points de contact social' (bij decreet van 05 mei 2014 vastgestelde ontmoetingsplaatsen die de diversiteit van de samenleving en de sociale samenhang van de burgers moeten versterken, de eenzaamheid bestrijden en waardering en erkenning tastbaar maken).

³⁶⁶ Voor een recente algemene presentatie van het federale en regionale beleid ter ondersteuning van mensen met een handicap in België, zie hoofdstuk 2 van het boek "Armoede en handicap in België", uitgegeven in 2019: <https://socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/content/docs/nl/publicaties/boek-armoede-en-handicap-in-belgie-2019-nl.pdf>

³⁶⁷ Dit werk werd samengesteld door de POD Maatschappelijke Integratie en de FOD Sociale Zekerheid, met medewerking van deskundigen, academici, Unia en de NHRPH. Voor meer info, raadpleeg: <https://www.mi-is.be/nl/pers-multimedia/handicap-en-armoede-weinig-arbeidskansen-hoog-armoederisico>.

---

³⁶⁸ Deze verhogingen hebben betrekking op de inkomensvervangende tegemoetkoming voor personen met een handicap en de inkomensgarantie voor ouderen, alsook op de integratietegemoetkoming voor personen met een handicap. Voor een voorstelling van de evolutie van de verschillende barema's sinds 2004, zie: <https://handicap.belgium.be/nl/news/121219-simulator.htm>

³⁶⁹ Het jaarlijkse bedrag van de vrijstelling wordt verhoogd van € 16.354,13 tot € 28.619,73, wat neerkomt op een verhoging van 75%.

³⁷⁰ Zie voor meer informatie: <https://mybenefits.fgov.be/burger/home>

³⁷¹ De tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden is een maandelijks bedrag dat wordt uitgekeerd aan 65-plussers met verminderde zelfredzaamheid en beperkte financiële middelen.

³⁷² De voormalige kinderbijslag.

³⁷³ In een latere fase zullen de verschillende onderdelen van de Vlaamse Sociale Bescherming op een andere manier gefinancierd worden, afhankelijk van het zorgprofiel van de gebruikers. Met een "zorgticket" zal deze persoon naar verschillende zorginstellingen in Vlaanderen kunnen gaan.

³⁷⁴ Dit nieuwe systeem is gebaseerd op de volgende regelgeving:

- "Decreet van 8 februari 2018 betreffende het beheer en de betaling van de gezinsbijslagen, B.S. van 1 maart 2018";
- "Besluit van de Waalse Regering tot bepaling van de voorwaarden voor de toekenning van de toeslag op de kinderbijslag ten gunste van een kind met een handicap ter uitvoering van artikel 16 van het decreet van 8 februari 2018 betreffende het beheer en de betaling van de gezinsbijslagen" van 23 mei 2019.

³⁷⁵ Het systeem is zodanig aangepast dat het recht op deze toeslag een onvoorwaardelijk recht is tot de leeftijd van 21 jaar, zelfs als het kind werkt. In dit geval wordt de basistoelage geannuleerd, terwijl de toeslag geblokkeerd blijft.

³⁷⁶ Via het Besluit van de Waalse Regering tot wijziging van sommige bepalingen van het reglementair deel van het Waals Wetboek van Sociale Actie en Gezondheid betreffende de individuele integratiehulp van 11/06/2015.

Voor meer informatie zie: <https://wallex.wallonie.be/sites/wallex/contents/acts/0/117/1.html>³⁷⁷

³⁷⁸ Er zijn vijf categorieën gekoppeld aan vijf maximumbedragen. Het bedrag hangt ook af van het inkomen van de begunstigde en van de persoon met wie hij een gezin vormt. De erkenning van ten minste 12 punten op de door de regelgeving vastgestelde afhankelijkheidsschaal (categorie 3 of 4), zonder dat de THAB noodzakelijkerwijs wordt uitgekeerd, maakt het mogelijk om toegang te krijgen tot het statuut "chronisch zieken", wat leidt tot een hogere tussenkomst van het RIZIV in de kosten van de gezondheidszorg. De aangepaste begroting voor 2019 voor de tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden bedraagt € 30.400.000 aan vastleggingskredieten en vereffeningskredieten.

³⁷⁹ De begunstigde behoudt een verworven recht op de oude bedragen zolang deze voordeliger zijn.

³⁸⁰ Bovendien kan men via de website van Iriscare (www.iriscare.be) een schatting maken van het bedrag van de kinderbijslag waarop elk kind recht zal hebben in het nieuwe Brusselse kinderbijslagsysteem. Het blijft evenwel een schatting, want het resultaat moet altijd worden herbekeken in functie van de persoonlijke situatie van het kind op dat ogenblik. Dit berekeningssysteem houdt rekening met de vraag of het kind een handicap of een aandoening heeft.

³⁸¹ De gemiddelde verwerkingstijd voor de kinderbijslag (van aanvraag tot goedkeuring) bedroeg 7 maanden. In 2019 daalde het aantal lopende dossiers met meer dan 50%. In november 2017 waren er bijvoorbeeld nog 209.482 openstaande dossiers, terwijl het er in mei 2018 159.633 waren en in juli

---

2019 94.764. Dit betekent dat in 16 maanden tijd meer dan 50% van de lopende dossiers werden behandeld. De huidige verwerkingstijd voor de kinderbijslag bedraagt 5,7 maanden.

³⁸² Wet van 17/03/2013 betreffende artikel 492/1 van het Burgerlijk Wetboek en artikel 7 van het Kieswetboek (van kracht sinds 01/09/2014).

³⁸³ Decreet van 9 december 2005 betreffende de provincies en het decreet van 22 december 2017 betreffende de lokale overheden.

³⁸⁴ Bij het verlenen van bijstand beschikt de assistent over dezelfde middelen en faciliteiten als de beambte en heeft hij dezelfde verplichtingen. Hij heeft dezelfde toegangsrechten en is gebonden aan dezelfde vertrouwelijkheid als de beambte die hij assisteert. Maar de taak van een assistent is beperkt tot hulpverstrekking. Hij heeft niet het recht om de beambte te vervangen, heeft geen initiatiefrecht en kan dus niet aan de vergaderingen deelnemen bij afwezigheid van de vertegenwoordiger die hij assisteert.

³⁸⁵ (Dit geldt ook voor personen met begripsproblemen; werken in een stem- of telbureau zal plaatsvinden in de mate van het mogelijke)

Koninklijk besluit van 10/08/1894 betreffende het verkiezingsmateriaal en omzendbrief van 25 april 2019 in verband met de verkiezingen van 26 mei 2019 (zie https://elections.fgov.be/sites/default/files/inline-files/Accessibilite_des_bureaux_de_vote.pdf).³⁸⁶

³⁸⁷ <https://2018.vlaanderenkiest.be/regelgeving/ministerieel-besluit-van-20-juli-2018-inrichting-van-stemlokalen-en-kiesmateriaal-voor>

³⁸⁸ Dit geldt bijvoorbeeld voor de beschikbaarheid van parkeerplaatsen in de buurt van het gebouw waar de stemming plaatsvindt, de toegangsweg, de ingang, het onthaal, de bewegwijzering en, voor zover mogelijk, het rekening houden met verschillende soorten lichamelijke handicaps.

³⁸⁹ "Wenkenblad stemlokalen"

Dit omvat informatie over de keuze van een geschikte locatie (beschikbare parkeerplaatsen in de buurt van het gebouw waar de stemming plaatsvindt, de toegangsweg, de ingang, het onthaal, de bewegwijzering) en de inrichting van de stembureaus, alsook advies en aanbevelingen over hoe personen met een handicap kunnen worden onthaald op dag van de stemming. Meer informatie: https://inter.vlaanderen/sites/default/files/Wenkenblad_toegankelijkheid_stemlokalen.pdf

³⁹⁰ Decreet van 8 juli 2011 betreffende de lokale en provinciale verkiezingen.

³⁹¹ Dit plan omvatte verschillende maatregelen, waaronder het opstellen van een vademecum 'toegankelijkheid' voor de gemeenten, de bewustmaking van de operatoren die verantwoordelijk zijn voor de locatie van de stembureaus, het doorlichten van het portaal dat gewijd is aan de verkiezingen, financiële steun voor de federatie van aangepast vervoer en een projectoproep ter ondersteuning van de deelname van senioren aan de stemming. Het plan werd a posteriori geëvalueerd via een formulier op het portaal en bij de gemeentebesturen. De lessen die uit deze evaluatie werden getrokken, zijn opgenomen in het verslag over de verkiezingen, dat als basis zal dienen voor de volgende verkiezingen. Meer informatie: <http://electionslocales.wallonie.be/node/296>

³⁹² Hier zijn twee voorbeelden: (1) de herwerking van de brochure (en de technische fiches) van de vzw Passe-Muraille "Over de Brusselse burgers... in het stemhokje" voor verenigingen en het gemeentepersoneel, dat informatie bevat over het onthaal van gehandicapte burgers, per type handicap (motorische, auditieve, visuele of intellectuele handicap); (2) de verspreiding van een brochure met praktische details over de verkiezingen voor personen met een handicap, met een "gemakkelijk te lezen" gedeelte, via het verenigingsnetwerk. Deze brochure is vertaald in gebarentaal (<https://vimeo.com/291862398>).

---

³⁹³ Deze pagina bevat informatie over het vervoer op de verkiezingsdag, de toegankelijkheid van de kantoren, enz. en voldoet aan de AnySurfer-normen. Meer informatie: <https://elections2018.brussels/electeur/le-vote/l'assistance-au-vote>.

³⁹⁴ Op basis van de resultaten van dit onderzoek heeft CAWaB een rapport opgesteld dat naar de gemeenten is gestuurd om lering te trekken uit de feedback van de burgers. Meer informatie: <https://overheidsdienst.brussels/toegankelijkheid-gemeenteraadsverkiezingen-2018>

³⁹⁵ De artikelen L4123-1 §3, L4133-1, L4133-2 en L4143-3 §3 van het Wetboek van de plaatselijke democratie en decentralisatie en het Regeringsbesluit van 24 mei 2018. Deze maatregelen zorgen ervoor dat de voorkeur wordt gegeven aan gebouwen die geschikt zijn voor gebruik als stemlokaal. Bovendien is ten minste één stemhokje per vijf stembureaus zo ontworpen dat het gemakkelijk toegankelijk is voor personen met een handicap. De toegankelijkheidscriteria zijn onder meer dat de stembureaus zich op de begane grond bevinden, dat de lokalen en gangen gemakkelijk toegankelijk zijn voor rolstoelgebruikers, dat er in de directe omgeving geschikte parkeergelegenheden beschikbaar zijn zonder risico op valpartijen, enz. Het stemhokje moet voldoende diep en breed zijn. Personen met een handicap kunnen bij hun gemeente terecht voor een aangepast stembureau. Daarnaast zijn er ook specifieke regels voor de begeleiding van personen in het stemhokje zodat zij hun stemrecht kunnen uitoefenen: kiezers die het nodig achten om zich te laten begeleiden tot in het stemhokje om hun stemrecht uit te oefenen, kunnen uiterlijk de dag voor de stemming een verklaring indienen bij de burgemeester van hun woonplaats. Anders kan de voorzitter of een ander lid van het stembureau, op verzoek en na een beslissing van het stembureau, de kiezer vergezellen in het stemhokje.

³⁹⁶ Voor meer informatie: <https://eudisabilitycard.be>.

³⁹⁷ Er wordt ook speciale aandacht besteed aan innovatie. Deze organisatie heeft bijvoorbeeld de blindentribunes in het Belgische voetbal georganiseerd. Zij zorgt ook voor auditieve hulp voor slechthorenden (met een hoortoestel) tijdens evenementen. Meer info: <https://inter.vlaanderen/>

³⁹⁸ Het overheidsbeleid moet zich richten op specifieke doelgroepen om de toegankelijkheid te maximaliseren, met inbegrip van bijvoorbeeld specifieke voorzieningen om de collectie toegankelijk te maken voor mensen met een visuele beperking.

³⁹⁹ Bijvoorbeeld opleidingen, evenementen, debatten, voorlichtingscampagnes, enz.

⁴⁰⁰ <https://www.access-i.be/>

⁴⁰¹ Het beheerscontract van het CGT voorziet in de uitvoering van een actieplan 'toerisme voor iedereen' in samenwerking met de actoren van het sociale toerisme en het toerisme voor PBM. Er zijn verschillende acties gepland:

- Contacten met verschillende partners om een constructieve dynamiek op te zetten: AVIQ, de vzw Access-i, WBT, Toerisme Vlaanderen, Visit Brussels, de Duitstalige Gemeenschap, CAWaB, enz.;
- Bewustmakingsacties bij de actoren en professionals van de sector om hen aan te moedigen het proces van professionalisering en dus van Access-i-certificering aan te vatten;
- Het personeel van het CGT bewust maken van de handicapkwestie, met name door deel te nemen aan het Jaar van de Gelijkheid;
- Financiële steun aan de vzw Access-i sinds 2014 om de toeristische sector te sensibiliseren, te informeren over de verwachtingen van mensen met speciale behoeften en het toeristisch aanbod in Wallonië te certificeren (gebouwen, sites, evenementen).

⁴⁰² In 2019 werd een projectoproep voor een bedrag van € 10 miljoen gelanceerd om de toegankelijkheid van toeristische trekpleisters en accommodaties voor PBM te verbeteren.

---

⁴⁰³ Het project heeft tot doel het toeristisch potentieel van de Natura 2000-gebieden te ontwikkelen door thematische ontdekkingstrajecten op 10 proeflocaties in de Waalse natuurparken en door de ontwikkeling van een groen toerisme voor iedereen te ondersteunen.

Van de 33 dossiers die in mei 2018 werden geselecteerd (op een totaal van 56 ingediende dossiers) hebben er 30 het criterium "toegankelijkheid" geïntegreerd, waarvan er 26 volledig toegankelijk zijn. Na de werken zal Access-i audits uitvoeren. De geselecteerde zwembaden zijn verspreid over het Waalse grondgebied. Ter ondersteuning van de projectleiders is een reeks hulpmiddelen beschikbaar gesteld, waaronder een 'Guide d'aide à la conception/rénovation de piscines accessibles à tous' (leidraad voor het ontwerp/de renovatie van zwembaden die voor iedereen toegankelijk zijn) en een 'Guide d'aide à la conception d'un bâtiment accessible' (leidraad voor het ontwerpen van gebouwen die voor iedereen toegankelijk zijn).

⁴⁰⁴ Het belang van het project is dat het verschillende inrichtingen tot stand brengt om natuurgebieden toegankelijk te maken en verschillende didactische modules neerzet die als het ware een etalage zijn van wat mogelijk is in termen van toeristische inrichtingen. De checklist voor zelfevaluatie voor de parkbeheerders en de referentiesystemen zijn ontwikkeld door Access-i. Tot slot zullen de aangepaste trajecten op het einde van het project worden doorgelicht. Elk traject zal niet voor al deze doelgroepen toegankelijk zijn, maar er wordt gestreefd naar een maximale toegankelijkheid van de inrichtingen en de plaatselijke omgeving.

⁴⁰⁵ Door zich te registreren als partner van het handvest, verklaart elke organisator dat hij kennis heeft genomen van de aanbevelingen ter bevordering van de toegankelijkheid, verbindt hij zich ertoe voorzieningen te treffen om de toegankelijkheid te garanderen, zorgt hij ervoor dat de voorzieningen toereikend zijn en in goede verhouding staan tot het verwachte publiek, verbindt hij zich ertoe duidelijke en precieze informatie te verstrekken over de getroffen voorzieningen en is hij zich ervan bewust dat het AVIQ het evenement waarschijnlijk zal bijwonen om de effectieve en efficiënte toegankelijkheid vast te stellen. Dit handvest werd ontwikkeld in samenwerking met Access-i.

⁴⁰⁶ Zo werden in 2018 acht projecten geselecteerd die de handicapdimensie integreren, goed voor een budget van meer dan € 81.000.

⁴⁰⁷ Dit project omvatte 3 initiatieven: (1) een verhoging met 20% van de subsidies voor gemeentelijke sportvoorzieningen die toegankelijk zijn; (2) informatie over de toegankelijkheid van de sportvoorzieningen in het Brussels kadaster, momenteel in uitvoering; (3) een video om de beheerders van sportcentra bewust te maken van het belang van hun toegankelijkheid om mensen met een handicap te integreren (zie:

<https://cawab.be/Handistreaming-prendre-en-compte-le-handicap-dans-toutes-les-politiques.html>).

⁴⁰⁸ Dit project omvatte 2 initiatieven: (1) de aanpassing van het lastenboek van Leefmilieu Brussel om de technische kenmerken van 7 categorieën van personen met een handicap op te nemen in plaats van één (blinden en slechtzienden, doven en slechthorenden, personen met begripsmoeilijkheden, personen die slecht ter been zijn en personen in een rolstoel); (2) de organisatie van een opleiding voor landschapsarchitecten om hen te helpen deze nieuwe criteria in hun dossier op te nemen.

⁴⁰⁹ De brochure 'be accessible be.brussels', geproduceerd in samenwerking met de Brusselse Raad voor Musea, Attractions & Tourisme en AMT Concept, stelt een vijftigtal musea en toeristische attracties voor die toegankelijk zijn voor personen met een mobiliteitsbeperking. De activiteiten waarnaar in deze brochure wordt verwezen, bieden iedereen de mogelijkheid om op een dynamische en creatieve manier toegankelijke plaatsen en museumcollecties te ontdekken. De brochure is gratis en beschikbaar in 4 talen, in pdf-formaat: <https://visit.brussels/nl/article/toegankelijke-musea-en-toeristische-attracties-in-brussel>.

---

⁴¹⁰ Deze gids werd geproduceerd in samenwerking met AMT Concept (handy.brussels) en Access-i. Deze leidraad, die gratis online beschikbaar is in drie talen, bevat een handige checklist die kan worden gebruikt voor elk evenement dat in de toekomst in de openbare ruimte wordt georganiseerd. Het is in de eerste plaats gericht op spelers actief in de evenementenindustrie, zoals adverteerders, organisatoren van evenementen en agentschappen, maar ook op locatiemanagers en -eigenaren. De gids is beschikbaar in pdf-formaat: <https://visit.brussels/nl/article/handy-events-guide-sleutels-tot-toegankelijke-evenementen>.

⁴¹¹ In 2018-2019 werden 14 projecten gesubsidieerd voor een totaal budget van € 60.000.

⁴¹² In 2018 werden bijvoorbeeld twee inclusieve diensten erkend: LuAPE (Ludotheek gespecialiseerd in aangepaste spelletjes voor gehandicapte personen) en Badje (Inclusie van jongeren met een handicap in buitenschoolse activiteiten).

⁴¹³ Deze studie, die onder meer gericht is op de toegankelijkheid van infrastructures, informatie, diensten en voorzieningen, stelt prioritaire maatregelen vast die moeten worden uitgevoerd. Meer informatie:

[http://www.ostbelgienlive.be/PortalData/2/Resources/downloads/rek/Concept de Developpement Regional Tome 4.pdf](http://www.ostbelgienlive.be/PortalData/2/Resources/downloads/rek/Concept%20de%20Developpement%20Regional%20Tome%204.pdf)

⁴¹⁴ Verordening (EU) 2017/1563 van het Europees Parlement en de Raad van 13 september 2017 inzake de grensoverschrijdende uitwisseling tussen de Unie en derde landen van exemplaren in toegankelijke vorm van bepaalde werken en ander materiaal die door het auteursrecht en naburige rechten beschermd zijn ten behoeve van personen die blind zijn, visueel beperkt of anderszins een leeshandicap hebben, *Publicatieblad van de Europese Unie*, 20 september 2017, L 242/1.

Richtlijn (EU) 2017/1564 van het Europees Parlement en de Raad van 13 september 2017 inzake bepaalde toegestane vormen van gebruik van bepaalde werken en ander materiaal die door het auteursrecht en naburige rechten beschermd zijn ten behoeve van personen die blind zijn, visueel beperkt of anderszins een leeshandicap hebben, en tot wijziging van richtlijn 2001/29/EG betreffende de harmonisatie van bepaalde aspecten van het auteursrecht en de naburige rechten in de informatiemaatschappij, om *Publicatieblad van de Europese Unie*, 20 september 2017, L 242/6.

De eerste beoogt de uitwisseling van kopieën in een toegankelijk formaat tussen de Europese Unie en derde landen die partij zijn bij het Verdrag van Marrakesh te regelen, de tweede beoogt de effectieve uitvoering van het Verdrag. Wat de bekrachtiging van het Verdrag van Marrakesh betreft: die is uitgevoerd door de Europese Unie.

⁴¹⁵Wet van 25 november 2018 tot omzetting in Belgisch recht van de Richtlijn 2017/1564/EU van het Europees Parlement en de Raad van 13 september 2017 inzake bepaalde toegestane vormen van gebruik van bepaalde werken en ander materiaal die door het auteursrecht en naburige rechten beschermd zijn ten behoeve van personen die blind zijn, visueel beperkt of anderszins een leeshandicap hebben, en tot wijziging van Richtlijn 2001/29/EG betreffende de harmonisatie van bepaalde aspecten van het auteursrecht en de naburige rechten in de informatiemaatschappij *B.S.*, 12 december 2018, p. 97102.

Deze wet heeft verschillende bepalingen van het Wetboek van economisch recht gewijzigd, waarbij nieuwe uitzonderingen op het auteursrecht en naburige rechten zijn gecreëerd ten behoeve van personen met een visuele handicap, en waarbij de toegang tot en de uitwisseling van beschermde werken in een formaat dat voor diezelfde personen toegankelijk is, zijn vergemakkelijkt.

⁴¹⁶ Persberichten worden uitgegeven ter gelegenheid van de Internationale Dag van de Personen met een Handicap en zijn ook beschikbaar op de website van Statbel:

-
- 23% van de personen met een handicap heeft een baan (2018) => <https://statbel.fgov.be/nl/nieuws/23-van-personen-met-een-handicap-heeft-werk>

3 december, Internationale Dag van de Personen met een Handicap (2017) => <https://statbel.fgov.be/nl/nieuws/3-december-internationale-dag-van-personen-met-een-handicap>

Uit de beschikbare cijfers blijkt aldus dat in België:

- 9% van de bevolking in de leeftijdscategorie 15-64 jaar is ernstig beperkt in zijn dagelijkse activiteiten als gevolg van een handicap, een langdurige aandoening of chronische ziekte. Vrouwen zijn hierdoor iets meer beperkt.
- 56% van deze sterk beperkte bevolking is tussen de 50 en 64 jaar oud.
- De helft heeft ten hoogste een diploma lager secundair onderwijs; slechts 14% heeft een diploma hoger onderwijs. In de totale bevolking heeft een op drie een diploma hoger onderwijs.
- Deze beperkingen hebben ook een impact op de werksituatie van deze populatie: de werkgelegenheidsgraad van deze groep is niet hoger dan 23%. Hun werkloosheidsgraad is 3 punten hoger dan bij de totale bevolking en 74% onder hen zijn inactief, dit wil zeggen dat ze geen werk hebben en niet werkzoekend zijn of niet beschikbaar zijn om te werken. Meer dan de helft (51%) van deze werknemers krijgt specifieke hulp of aangepaste inrichtingen op hun werkplek. Zo wordt het type en het volume van de gevraagde taken aangepast voor een derde van de sterk beperkte werknemers (respectievelijk 34% en 32%), krijgt 13% hulp van collega's en 9% van aangepast materiaal. Om een baan te vinden, acht 57% van de ernstig beperkte werklozen het noodzakelijk dat het soort werk voor hen geschikt is. Een derde is van mening dat de hoeveelheid taken ook moet worden aangepast, zodat ze weer kunnen werken.
- Bovendien blijkt uit de cijfers dat 22% van de personen van 16 jaar en ouder die aangeven sterk beperkt te zijn in hun dagelijkse activiteiten als gevolg van een handicap, een langdurige aandoening of chronische ziekte, het risico lopen op inkomensarmoede. Een op 10 lijdt bovendien aan ernstige materiële deprivatie.
- Ten slotte leeft 40% onder hen in een huishouden dat geen eigenaar is van zijn woning. In de totale Belgische bevolking is dat slechts het geval voor 27%.

⁴¹⁷ In het najaar van 2019 is de finale 0-meting gepland en krijgen we een eerste zicht op de brede maatschappelijke positie van personen met een handicap in Vlaanderen. De monitor zal een grote meerwaarde vormen voor de opvolging van het Verdrag in de toekomst.

⁴¹⁸ Eind 2018 werkte 1,8% van het personeel met een handicap of chronische ziekte bij de Vlaamse overheid. 48,5% waren vrouwen, terwijl het aandeel vrouwen onder het chronisch zieke of personeel met een handicap 57,2% bedroeg.

⁴¹⁹ Het verzamelen van informatie over het publiek met een handicap in het hoger onderwijs gebeurt via de volgende actoren: de Kamer van het inclusief hoger onderwijs (ChEsi) dient jaarlijks een verslag in bij de Commissie voor Inclusief Hoger Onderwijs (CESI); bovendien beschikt CESI, in samenwerking met de Academie Onderzoek en Hoger Onderwijs (ARES), over een instrument voor statistische analyse van het Inclusief Hoger Onderwijs.

⁴²⁰ De Inspectiedienst voor het volwassenen- en afstandsonderwijs verzamelt jaarlijks geanonimiseerde gegevens over verzoeken om redelijke aanpassingen van instellingen en stuurt deze door naar de Commissie voor inclusief volwassenonderwijs, die op haar beurt verslag uitbrengt aan de Regering en het Parlement.

⁴²¹ Het dossier is in mei 2019 ingediend en het AVIQ wacht op een gunstig antwoord op haar verzoek.

---

⁴²² In het kader van de ontwikkeling van een nieuwe computertool voor de opvolging van personen met een handicap die een beroep doen op het AVIQ, zal een medische module aan de tool worden toegevoegd. Deze module maakt het mogelijk om de medische diagnose(s) die aan de basis liggen van de handicap te achterhalen en de medische gevolgen van de handicap te kennen. De gegevens zullen worden gecodeerd met behulp van de internationale codering van ziekten - ICD10 en het Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders DSM-V.

⁴²³ Er is momenteel een project in ontwikkeling voor het verzamelen van gegevens bij de SAFA's, de ondersteunende diensten voor gezinnen en senioren. Deze diensten komen thuis bij zieke, geïsoleerde, bejaarde of personen met een handicap of bij gezinnen in moeilijkheden om hen te helpen met hun dagelijkse taken. Deze data-inzameling maakt het mogelijk een profiel op te stellen van de begunstigden van deze diensten, hun behoeften en de diensten die hun worden aangeboden.

⁴²⁴ In het kader van de implementatie van de BelRai-tool (Belgische versie van het Resident Assessment Instrument) wordt een studie over het profiel van de begunstigden van de coördinatiecentra voor thuiszorg (CCSD) ontwikkeld. CCSD's organiseren bijstand en zorg voor personen met verlies van autonomie, waardoor deze personen in optimale welzijns- en veiligheidsomstandigheden thuis kunnen blijven wonen. Op basis van de gegevens die door BelRai worden verzameld, kan de mate van verlies van autonomie worden achterhaald. Het verzamelen van gegevens zal naar verwachting begin 2020 starten.

⁴²⁵ Zijn opdracht bestaat erin nuttige informatie te verstrekken aan personen, instellingen en diensten die het sociaal beleid en het volksgezondheidsbeleid van Brussels Gewest uitstippelen, inclusief het handicapbeleid. Hij heeft ook als opdracht om de coördinatie van het beleid en de interventies op sociaal en sanitair gebied in het Brussels Gewest te bevorderen.

⁴²⁶ Dat wil zeggen de volgende actoren: het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Iriscare, Phare en de FOD Sociale Zekerheid.

⁴²⁷ De test omvat de raadpleging van bronnen (statistieken, onderzoek, enz.) en derhalve de mogelijkheid om gegevens te verzamelen en te formaliseren. Dankzij de effectenbeoordeling van projecten en beslissingen op personen met een handicap en de expertise op het gebied van handicaps zullen in de toekomst meer cijfers beschikbaar zijn. De doelstelling op middellange termijn is het opzetten van een databank om de maatregelen ten aanzien van personen met een handicap te verfijnen.

⁴²⁸ Als voorbeeld vermelden we de in juni 2016 gepubliceerde studie "L'emploi assisté, l'économie sociale et les mesures d'activation du point de vue des personnes handicapées en Communauté germanophone" (begeleid werk, sociale economie en activeringsmaatregelen vanuit het oogpunt van personen met een handicap in de Duitstalige Gemeenschap).

⁴²⁹ <http://humanitariandisabilitycharter.org/>

⁴³⁰ Art. 4, 5° Kaderdecreet van 22 juni 2007 inzake ontwikkelingssamenwerking

⁴³¹ Zo is in Mozambique een projectoproep gelanceerd over rechten inzake seksuele en reproductieve gezondheid, waarbij (ook) speciale aandacht uitgaat naar meisjes met een handicap.

⁴³² Enkele projectvoorbeelden:

- In het kader van de projectoproep 2018 werd een project van Damiaanactie geselecteerd dat de levenskwaliteit van leprapatiënten met een handicap in de miljoenensteden Chennai en Trichy wil verbeteren (€ 45.146);
- In het kader van de projectoproep 2019 werden twee projecten geselecteerd: het eerste van Handicap International België rond *de duurzame toetreding van personen met een handicap*

---

tot de arbeidsmarkt in de regio Rabat-Salé-Kénitra in Marokko (€ 125.000) en het tweede van SOLIMAMBE, dat ijvert voor de socioprofessionele en economische inschakeling van personen met een handicap in het beroepscentrum voor personen met een handicap 'KIKESA' in Kinshasa/DRC (€ 24.480);

- In het bilaterale akkoord tussen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de regio Rabat-Salé-Kénitra werd een luik 'sociale ontwikkeling' opgenomen, waarin het thema "inclusie van personen met een handicap" aan bod komt.

Wat de samenwerking met Oost-Europa betreft, voert de Franse Gemeenschapscommissie in samenwerking met Polen twee projecten uit rond het thema 'personen met een handicap': een project rond de sociale integratie van personen met een handicap in samenwerking met het Woiwodschap Łódź en een project rond de professionele integratie van personen met een handicap in samenwerking met het Woiwodschap Groot-Polen.

⁴³³ Krachtens het Besluit van de Regering van 13 maart 2008 houdende regeling van de subsidiëring van projecten inzake ontwikkelingssamenwerking

⁴³⁴ Een samenwerkingsakkoord is een rechtshandeling die zich, in de hiërarchie van normen, tussen de Grondwet en de wet bevindt.

⁴³⁵ Samenwerkingsakkoord van 12 juni 2013 tussen de federale overheid, de gewesten en de gemeenschappen voor de oprichting van het interfederaal Centrum voor gelijke kansen en bestrijding van discriminatie en racisme onder de vorm van een gemeenschappelijke instelling zoals bedoeld in artikel 92bis van de bijzondere wet van 8 augustus 1980, B.S. 5 maart 2014, hierna 'samenwerkingsakkoord' genoemd.

⁴³⁶ Zoals vervat in de bijlage bij Resolutie 48/138 van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties van 20 december 1993.

⁴³⁷ Het voormalige Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding verloor in 2014 zijn statuut van instelling voor de mensenrechten na de opsplitsing tussen Unia en Myria, het Federaal Migratiecentrum.

⁴³⁸ Unia werft haar personeel aan op basis van een contract. Bestuurders genieten geen straffeloosheid voor handelingen verricht die in het kader van de opdrachten van Unia. Bovendien mogen zij niet worden gedetacheerd, evenmin als de coördinatoren (artikelen 13 en 16 van het samenwerkingsakkoord).